

TARTU ÜLIKOOL
EESTI JA ÜLDKEELETEADUSE INSTITUUT
Eesti keele (võõrkeelena) osakond

Aljona Suhhomlinova

VERBID JA VERBIKESKSED KOLLOKATSIOONID
III KOOLIASTME EESTI KEELE KUI TEISE KEELE ÕPIKUTES

Magistritöö

Juhendaja lektor Sirje Rammo

TARTU 2016

SISUKORD

Sissejuhatus	3
1. Kollokatsiooni mõiste	5
1.1. Kollokatsiooni olemus.....	5
1.2. Kollokatsioonide liigitamine	8
1.3. Kollokatsioonide sagedus.....	11
2. Kollokatsioonide omandamine ja õpetamine	12
2.1. Formaalne keeleõpe.....	12
2.1.1. Kaardimeetodi abil	12
2.1.2. Sõnastiku abil	13
2.2. Arvutipõhine keeleõpe	14
2.2.1. Korpusepõhine lähenemine keeleõppele.....	15
2.2.2. Andmepõhine õpe	17
3. Uurimismetoodika ja -materjal ning analüüsi tulemused	20
3.1. Materjal ja valim	20
3.2. Uurimisprotseduurid.....	22
3.3. Uurimismeetod	23
3.4. Analüüsi tulemused	26
3.4.1. Verbide valik.....	26
3.4.2. Sagedasemad verbikesksed kollokatsioonid	30
3.4.2.1 <i>saama</i>	31
3.4.2.2 <i>tegema</i>	37
3.4.2.3 <i>kasutama</i>	40
3.4.2.4 <i>kirjutama</i>	41
3.4.2.5 <i>pidama</i>	43
3.4.2.6 <i>minema</i>	46
3.4.2.7 <i>võima</i>	47
3.4.2.8 <i>tulema</i>	47
3.4.2.9 <i>kuulama</i>	48
3.4.2.10 <i>käima</i>	50
4. Harjutused sagedaste kollokatsioonide kordamiseks	51
Kokkuvõte	54
Kirjandus	57
Summary	64
Lisa 1. Verbide esinamus 7.-9. klassi õppekomplektis	
Lisa 2. Lihtverbide sõnaloend „Eesti keele põhisõnavara sõnastikus“ (PSV 2014)	
Lisa 3. Õppekomplektis esinevad ja PSV-st puuduvad verbid	
Lisa 4. Ühes õppekomplektis üks kord esinevad verbid	
Lisa 5. Harjutused III kooliastme õppematerjalide juurde	

Sissejuhatus

Kaasaegse keelepedagoogika ja teise keele omandamise huviobjektiks on kahe aastakümne jooksul olnud kollokatsioonid (Lewis 1993; Schmitt 2004 jt). Nende olulisust semantika- ja sõnavarapädevuse kujundamisel ei saa kunagi alahinnata. Kollokatsioonide tundmine ja kasutamine on eelduseks vilunud keelekasutaja tasemele (C1, C2) jõudmiseks. Tegelikult aga näitab, et kollokatsioone tunnevad halvasti isegi kõrgtaseme saavutanud keeleõppijad (Forsberg 2010) või edeneb kollokatsioonide omandamine aeglaselt (Li, Scmitt 2010).

Eesti keeleteaduses on kollokatsioone uuritud erinevast vaatenurgast: pedagoogilisest (Jaanits 2004; Heinsoo 2010; Timofejeva 2015), arvutilingvistilisest (Muischnek 2006; Jets 2013), leksikograafilisest (Kallas 2013), sotsiokultuurilisest (Belozerskaja 2013; Piits 2015) ja murdejoonte kaardistamise eesmärgil (Uibo 2010). Vaatamata sellele on kollokatsioonide õpetamisele üldhariduskoolis vähe tähelepanu pööratud. Siinse töö ülesandeks on uurida, millised verbid ja verbikesksed kollokatsioonid esinevad III kooliastme eesti keele kui teise keele õpikutes, ja luua näidisharjutusi, mis aitavad õpilaste semantika- ja sõnavarapädevuse arendamiseks kollokatsioone tõhusalt korrata.

Uurimistöö objektiks on verbid ja verbikesksed kollokatsioonid III kooliastme eesti keele õppekomplektides vene õppekeelega kooli jaoks. Frank Boers jt (2014: 155) rõhutavad, et verbi ja noomeni kombinatsioonide omandamisel tekitab õppijale enim raskusi verbi meeldejäätmine. Uurimistöö lähtematerjaliks on 2004. aastal kirjastuses Ilo ilmunud kolm õppekomplekti, mille sihtgrupp on 7. – 9. klassi õpilased.

Õppekomplekti verbide valiku analüüsimisel lähtun töös „Eesti keele põhisõnavara sõnastikus“ (edaspidi PSV) esitatud verbidest. Valiku põhjuseks on PSV sõnastiku sihtgrupi vastavus siinse töö sihtgrupile. PSV on koostatud eeskätt algajale ja edasijõudnud keeleõppijale (A2 ja B1 keeleoskustasemele). Sõnastiku märksõnade valikul on lähtutud olemasolevatest sagedussõnastike andmetest (Kaalep, Muischnek 2002) ja sõnavaraloenditest (Eesti keele suhtluslävi 1997: 256–284; Laur 1998: 89–118; Kerge jt 2008: 142–160). Kokku on PSV-s 5000 märksõna, sh 747 lihtverbi.

„Euroopa keeleõppe raamdokumendile“ (2007: 128–129; edaspidi EKR) vastavalt kuuluvad verbipõhiste leksikaalsete üksuste hulka idioomid, kinnistunud fraasid (ühend- ja väljendverbid) ja püsiühendid. Selle klassifikatsiooni järgi võib kollokatsioon kuuluda püsiühendite hulka. Sarnaselt Orsolya Vincze (2015) käsitlesega peetakse selles töös kollokatsiooniks kontinuumi vabade ühendite ja kinnistunud fraaside vahel.

Uurimuse eesmärgid:

- analüüsida kolmes eesti keele õpikus esitatud verbide valikut ja sagedasemaid verbikeskseid kollokatsioone;
- võrrelda neid kollokatsioonide esitusega etTenTen korpuses (2013);
- koostada õpikute juurde harjutusi sagedamate kollokatsioonide kinnistamiseks.

Uurimistöös püstitatakse järgmised küsimused:

- Kuivõrd kattub III kooliastme õpikutes ja PSV sõnastikus esitatud verbide ning verbikesksete kollokatsioonide valik?
- Kuidas käituvad kõige sagedasemad verbikesksed kollokatsioonid etTenTen korpuses, mis hõlmab tekste 686 000 eestikeelselt veebilehelt?
- Milliseid harjutusi võib kasutada sagedamate kollokatsioonide kinnistamiseks?

Töös vaadeldakse kollokatsiooni statistilisest ja leksikaalsemantilisest vaatenurgast. Õppekomplektide tekstide alusel on loodud kolm korpust, mis sisaldavad kõiki III kooliastmes kasutatavaid leksikaalseid väljendeid. Saadud keeleainest võimaldab töödelda tarkvara Sketch Engine (Kilgarri jt 2014; eesti mooduli kohta vt Kallas 2013), mis sõelub kolmest korpusest välja päringusõna (verb) ja selle statistilise info ning esitab selle sõnavisandi (*word sketch*)¹ kujul. Sõnavisandis esitatakse iga verbi kohta leksikaal-süntaktiline info, mida arvutatakse sõnade esinemissageduse põhjal või eri tüüpi statistiliste näitajate (*association measure*) abil. Sõnavisandeid on kasutatud varem „Eesti keele põhisõnavara sõnastiku“ (PSV 2014) loomiseks.

Töö koosneb sissejuhatusest, neljast peatükist, kokkuvõttest, ingliskeelsest resümeeist ja viiest lisast. Esimeses osas tutvustatakse lühidalt kollokatsioonide olemust ja liigitamise võimalusi ning räägitakse sageduse olulisusest antud töö seisukohalt. Teises osas käsitletakse levinud kollokatsioonide õppimisvõimalusi formaalses ja arvutipõhises keeleõppes. Kolmandas osas kirjeldatakse uurimuse metoodikat ja analüüsi tulemusi. Viimases peatükis pakutakse III kooliastme eesti keele õpikute materjali põhjal loodud harjutusi sagedamate kollokatsioonide kinnitamiseks ja kordamiseks.

¹ Siin ja edaspidi on sulgudes termini ingliskeelne vaste, kui ei ole osutatud teisiti.

1. Kollokatsiooni mõiste

1.1. Kollokatsiooni olemus

Noam Chomsky generatiivne grammatika ei suutnud keelt tervikuna formaliseerida. Tema teooriasse ei mahtunud suur hulk keelematerjali, mida generativistidel oli keeruline kombineerimisreeglite järgi ühte süsteemi paigutada. Üheks tundmatuks alaks jäid keeleõppes konstruktsioonid, mille tähendust ei saadud neid moodustavatest komponentidest tuletada. Harold E. Palmer (1949 [1938]: 4) nimetas neid oma töös esimest korda kollokatsiooniks. Ta juhtis tähelepanu vajadusele keeleõppijatel kollokatsioonid tervikuna selgeks õppida.

Kollokatsiooni mõiste on peale generatiivse teooria taandumist esile kerkinud ja nii keeleteaduses kui ka -õppes laia kasutust leidnud. Tänu Dwight Bolingeri (1979: 96) kriitikale pöörati pilk keele perifeeriale ja mõisteti, et keelt ei saa alati ehitusklotsidest kokku panna. Sõnad ei jagune juhuslikult fraasideks ja lauseteks, vaid need on omavahel seotud.

Ingliskeelne sõna *collocation* on pärit ladina keelest (*collocatio(n-)*) ja tuleneb sõnast *collocare*, mis tähendab 'kokku panna' (*place together*) (OED). Selle mõiste all peetakse silmas nii leksikaalses suhtes sõnapaari kui ka terviku sees valitsevat seost. Maria Khokhlova (2010: 6) nimetab kollokatsiooniks sõnaühendit, milles üks sõna on semantiline dominant ja teine sõna liitub esimesega tervikliku mõtte tähistamiseks. Traditsiooniliselt põhineb kollokatsioon semantilisel suhtel põhisõna ehk argumendi (*node*) ja selle kollokaadi (*collocate*) vahel ning need moodustavad ühe kollokatsioonikobara (Piits 2015: 13). Seda lähenemist võib nimetada leksikaal-süntaktiliseks ehk fraseoloogiliseks.

Kollokatsiooni mõiste ei ole seni täpselt määratletud. Teoreetilise aluse tähendusõpetuses andis kollokatsioonile üks struktuuralse keeleteaduse asutajaid John R. Firth (1957: 194), kes nimetas kollokatsiooni süntagmaatiliseks järgnevuseks sõnade vahel, mis esinevad koos harjumuslikul viisil. Ta ei pidanud kirjeldatud nähtust veel leksikaalseks üksuseks. Neo-firthliku koolkonna esindajad lähtuvad oma teoreetilistes

arutlustes kõigepealt sõnade koosinemisest (*co-occurrences*) ja kirjeldavad kollokatsiooni statistiliste näitajate abil. Sagedusel põhinev käsitus ei võta arvesse konteksti ja kollokatsiooni vaadeldakse seda moodustavate üksiksõnade tähendustest lahus. Seda lähenemist nimetab Stefan Evert (2005: 15-16) distributiivseks (*distributional*).

Kõige sagedamini vaadeldakse kollokatsiooni kas semantilise või statistilise aspektist. Semantilise lähenemise puhul kuulub kollokatsioon fraseoloogiasse ja seda käsitletakse leksikaalse üksusena, mis koosneb iseseisvatest semantilistest üksustest ja kuulub vabadele sõnaühenditele (Cruse 1986: 40; Crystal 1992: 71; Muischnek 2006: 12). Teised uurijad käsitlevad kollokatsiooni üksusena, millest ei saa seda moodustavate üksuste tähendusi tuletada ja mis sarnaneb olemuselt idioomiga (Palmer 1949 [1938]: 4; Evert 2005: 17).

Sarnaselt Cruse'i ja Crystali kollokatsiooni käsitlusega nimetab Kadri Jaanits (2004: 5) oma töös kollokatsiooniks „midagi, mis jääb idioomide ja vabade sõnaühendite vahepeale, on transparentne (läbipaistev) ja mille terviktähendus peegeldab selle osade tähendust“. Leksikaalsete kollokatsioonide paigutamine skaalale, kus ühes otsas on vabad sõnaühendid ja teises idioomid, ei ole samas ühemõtteline (Piits 2015: 11). Näiteks emakeelne kõneleja ei pruugi skaala keskele jäänud kollokatsiooni metafoorilisust tajuda, aga võõrkeeles õppija võib sama kollokatsiooni kasutamises eksida. Vaatamata ilmsele erinevusele tajutakse idioomi (skaala ülempiir) ja vabu ühendeid (skaala alampiiir) sarnaselt (Jaanits 2004: 8). Sellest võib järeldada, et kollokatsiooni koha määratlemine tugineb tugevalt keelekasutaja intuitsioonile ja keelekasutuse eesmärgile.

Jaanits kohandas kollokatsiooniga piirnevate nähtuste eristamiseks Pia Seppäneni (1996, viidatud Jaanits 2004: 15 järgi) skeemi, mis kirjeldab vabade sõnaühendite, kollokatsioonide, idioomide ja liitsõnade vahelisi seoseid lähtuvalt 1) sagedusest ja idiomaatilisusest ning 2) semantilise transpaarsusest. Selle uurimuse seisukohalt võib tema skeemi veel täiendada ning lisada ühend- ja väljendverbi, mida nimetatakse EKG-s (1993: 20) idiomaatiliseks tähendustervikuks. Tabelist 1 nähtub, et kollokatsioonid paiknevad vabade sõnaühendite ja idioomide vahel ning eesti keele

ühend- ja väljendverbe võib kirjelduste järgi nimetada poolkollokatsioonideks ja poolidioomideks. Kollokatsiooni mõiste piiritlemisel saab eesti keeles skaala ülempiirile asetada idioomi asemel ühend- ja väljendverbi.

Tabel 1. Sõnaühendite vahelised erinevused koosesinemise sageduse ja idioomaatiliseuse põhjal

vabad sõnaühendid	kollokatsioonid	ühend- ja väljendverbid	idioomid	liitsõnad
juhuslik koosesinemine	kõrge koosesinemise sagedus	püsiv koosesinemine	püsiv koosesinemine	
vaba asendatavus	piiratud asendatavus	piiratud asendatavus	asendamatus	
leksikaalne liitumisvabadus	piiratud leksikaalne liitumisvabadus	piiratud leksikaalne liitumisvabadus	leksikaalne liitumisvabadus puudub	

Palmeri ja Everti kollokatsiooni käsitus kaldub rohkem idioomaatiliseuse ja läbipaistmatuse poole, lähenedes idioomile. Näiteks Evert (2005: 17) määratleb kollokatsiooni kui sõnakombinatsiooni, mille semantilised ja/või süntaktilised omadused ei tulene seda moodustavate üksiksõnade tähenduste summast ning mis peab ilmtingimata sõnaraamatusse kuuluma. Lähemalt kollokatsioonide ja idioomide või liitsõnade erinevustest võib lugeda Jaanitsa (2004) ja Muischneki (2006) töös. Tuleb märkida, et liitsõna võib nimetada struktuuri järgi üksiksõnaks, mis ei kuulu sõnakombinatsiooni hulka, ehkki oma tähenduse poolest kaldub ta läbipaistmatuse poole (Langemets 2010: 92).

Arvutilingvistikas kasutatakse kollokatsiooni avaramat ja lihtsamat mõistet. Statistiliselt peetakse kollokatsioonideks enamikke püsiväljendeid. Kadri Muischnek (2006: 17) määratles kollokatsiooni kui „sõnade või sõnavormide esinemist üksteise naabruses sagedamini, kui võiks eeldada nende endi sageduste põhjal“. Võib öelda, et sagedus on statistiline näitaja, mis määrab statistilise kollokatsiooni olemuse. Statistika jätab inimfaktori välja ja esitab objektiivseid andmeid, kuid sõnatähendust see ei arvesta. Arvutiprogramm saab välja anda tulemusi, mis sisaldavad lisaks sisusõnadele ka kirjavahemärke või grammatilisi sõnu ega arvesta osalause piiridega (Kallas 2013: 22).

Arvutitehnoloogia on viinud kokku fraseoloogilise ja distributiivse lähenemise, võimaldades õpetajatel suuremate andmetega opereerida ja tundi autentset materjali

tuua. Keeleõppe seisukohalt on tehtud oluline samm emakeelekõneleja pädevuse saavutamiseks. Tarkvara kasutades võib kiiresti tuvastada sõnade süntagmaatiliste suhete tüüpe ehk malle (*patterns*), mida kasutavad emakeelekõnelejad tegelikus keelekasutuses (Piits 2015: 13-14). Põhjalik ülevaade inglise keeles olevate mallide kohta antakse Bensoni jt (1997) töös.

Jelena Kallas jt (2015a: 81–82) töötasid PSV sõnastiku jaoks välja üksikasjaliku klassifikatsiooni, milles rühmitatakse kollokatsioone lähtuvalt sõnaliigist, morfoloogilistest ja süntaktilistest kategooriatest. Järgnevalt esitatakse kõige tüüpilisemad kollokatsioonirühmad: adverb + adjektiiv (*väga aeglane*); adjektiiv + substantiiv (*raske otsus*); substantiiv + substantiiv (*viil leiba*); substantiiv + verb (*hobune hirnub*); verb + substantiiv (*suhtuma eelarvamusega*); verb + adverb (*jooksma kiiresti*). Toodud näited illustreerivad seda, et sõnastikus on kasutatud kollokatsiooni mõistet laiemas mõttes, mis sarnaneb neofirthliku käsitlusega.

Selles töös vaatlen kollokatsiooni kui kahe sõna vahel valitsevat süntagmaatilist leksikaalset suhet, mille tähendus tuleneb seda moodustavate sõnade tähenduste summast. Peamiseks eristamise kriteeriumiks jääbki Mikhail Kopotevi (2015) klassifikatsioon, mille abil hinnatakse semantilise dominandi (verb) kollokaate lähtuvalt kolmest kriteeriumist. Kollokatsioonid paiknevad skaalal vabade sõnaühendite ning väljend- ja ühendverbide vahel. Vaadeldakse kollokatsioonide tüüpe substantiiv (subjekti, objekti ja adverbiaali funktsioonis) + verb, adjektiiv + verb ja adverb + verb.

1.2. Kollokatsioonide liigitamine

Peatükis 1.1 on mainitud, et kollokatsioone käsitletakse üldiselt kahest aspektist, mille järgi nimetatakse neid semantikas leksikaalseteks ja arvutilingvistikas statistilisteks kollokatsioonideks. Selles töös otsin eelkõige põhisõna (verb) abil leksikaalseid kollokaate, mis avavad põhisõna tähendusnüansse. Tulemuseks on leksikaalsed kollokatsioonid, mis koosnevad verbist ja veel ühest avatud klassi (noomen, adjektiiv, adverb) elemendist. Tähenduslike sõnade puudumisel vaatlen statistilisi kollokatsioone vaid põgusalt.

Sõnaliigiti vastandatakse tavaliselt leksikaalseid kollokatsioone grammatilistele. Grammatilised kollokatsioonid koosnevad ühest avatud klassi (verb, noomen, adjektiiv) elemendist ja teisest suletud klassi (prepositsioon jne) elemendist (Fontenelle 1994; Vincze 2015). Kadri Jaanits (2004: 10) arvab, et suletud klassi sõnu ei peeta eesti keeles grammatilise tähenduse väljendamisel nii oluliseks ja tüüpiliseks grammatiliseks kollokatsiooniks võib nimetada verbi ja käändelõpu suhet ehk rektsiooni. Thierry Fontenelle (1994: 4) hinnangul kuulub inglise keele grammatilise kollokatsiooni alla järgmine näide: inglise keele verbidega *avoid* („vältima“) ja *suggest* („pakkuma“) seostub *ing*-lõpuga verb ning verbidele *offer* („pakkuma“) ja *decide* („otsustama“) järgneb kaassõna *to* + infinitiiv. Eesti keeles võib sellele vastata *ma*- ja *da*-infinitiivi vahetuse.

Kõigis keeltes ei käsitleta grammatilisi kollokatsioone kollokatsioonidena, sest seda moodustavad sõnad ei ole eraldi semantilised üksused (Fontenelle 1997: 32). Vahel nimetatakse grammatilisi kollokatsioone kolligatsioonideks (*colligations*). Kolligatsioon on abstraktsem süntagmaatiline suhe, mis seob sõnaliike või sõnaliikide alakategooriaid. Jaanits (2004: 11) selgitab, et järgnevussuhet nagu *iga päev* (mitte **päev iga*) või liitsõna osade vahetumist näites *koogivorm* ja *vormikook* on samuti kolligatsiooniks peetud. Viimasel ajal on hakatud leksikaalseid ja grammatilisi kollokatsioone käsitlema koos kui leksikogrammatilisi konstruktsioone.

Suhe leksikaalsete üksuste vahel on grammatilistest kategooriatest sõltumatu. Leksikaalsete kollokatsioonide kaasmoodustajatel on iseseisev tähendus, mis väljendub kasutuskontekstis otseselt või piiratud. Kui mõlemad avatud klassi elemendid ilmnevad oma otseses tähenduses, siis sellist süntagmaatilist suhet nimetatakse vabaks leksikaalseks kollokatsiooniks (Cowie 1981: 227-228). Näiteks väljend *kätt andma* koosneb kahest võrdsest tähendusest ja verb võib seostuda erinevate substantiividega (*aukirju*, *raamatut*, *raha* jne). Kui üks kaasmoodustajatest väljendab teise sõna alltähendust või esineb piltlikus tähenduses, siis peetakse seost sõnade vahel piiratud leksikaalseks kollokatsiooniks (Cowie 1981: 226). Näiteks sama verbi puhul võib öelda *sõna andma* ning sel juhul seostub verbiga eelmisest näitest piiratum arv substantiive (*nõu*, *korraldust*, *õpetusi* jne). Siit saab selgeks, et liigituste piirid võivad olla hajusad ja

mõlemal juhul on tegu kollokatsiooniga. Vajaduse korral aitab piiri tõmmata näidete põhjal tehtud järeldus: abstraktne substantiiv lisab verbile teatud idiomaahtilisuse ja konstruktsioon muutub mitte-kompositsionaalseks, s.t avaldise tähendust ei määra komponentide tähendus.

Keeleteadlased ja leksikograafid eristavad tihti piiratud leksikaalsete kollokatsioonide hulgast väikest rühma tuumverbe, mis koosnevad grammatikaliseerunud verbist ja otsesihitisest (Fontenelle 1994: 4). Eesti keeleteaduses tuntakse 18 tuumverbi: *olema, tegema, tulema, minema, käima, saama, võtma, andma, panema, viima, tooma, pidama, võima, hakkama, ajama, laskma, jääma, tahtma* (Tragel 2003: 22). Tuumverbid on polüseemilised ja suure esinemissagedusega, mis on tingitud kas verbi paljudes eri tähendustes kasutamisest ja/või verbi sageli kasutatavast funktsioonist (Tragel 2003: 19).

Jaanits (2004: 14) märgib, et kahe piiratud kollokatsiooni vahel võib tekkida kattuvussuhe, kus kummaski on ühine osa, mida ei saa mõlemas kollokatsioonis sama sõnaga asendada. Näiteks verb *saama* seostub substantiiviga *luba* ja *viga*, aga verb *andma* seostub samuti sõnaga *luba*, kuid mitte sõnaga *viga*.

Kopotev jt (2016: 122–125) on töötanud välja algoritmi, mis võimaldab tekstisõnade (*token*) seoste tugevust *n*-grammides hinnata ja neid ühisele alusele (leksikaalne, grammatiline või kombinatoorne) viia. Tekstikorpuse päringut võib kasutada mallina (*pattern*), mis kujutab endast 2–4 liikmelist sõnakombinatsiooni (*n*-gramm) koos päringusõnaga. Korpusest leitakse kõik mustrisse sobivad sõnad ja need rühmitatakse sõnaliigiti, kirjeldades iga sõna eraldi grammatiliste kategooriate abil.

Arvutilingvistika arenguga osutub võimalikuks uurida kollokatsioone suurtes tekstikorpustes statistilisi meetodeid kasutades. Statistiline lähenemine kollokatsioonile eeldab, et sõnade koosesinemiste (*co-occurrences*) üle võib otsustada, kas sõnad on kokku sattunud juhuslikult või ootuspäraselt (Vincze 2015: 9). Parimate tulemuste saavutamiseks on võimalik muuta otsinguakna (*span*) ja korpuse suurust ning arvutada eri valemitega sõnade tugevuse seoseid (Sinclair 1966: 418).

1.3. Kollokatsioonide sagedus

Paul Nation (2001: 321) on märganud, et pealiskaudsel tutvumisel tekstiga nähakse sagedaseid üksusi tervikuna ja need katavad suuremat tekstiosa; harva esinevaid sõnu võib reeglite abil tuletada ja need moodustavad väiksemat tekstiosa. Keeleõppe seisukohalt oleks kasulik eelkõige tervikuna tajutavaid sagedaid üksusi omandada. Teise keele õppijad pööravad tähelepanu eelkõige kollokatsioonile kui tervikule (Durrant 2014: 472). Suur sagedus võimaldab neid tekstis tihti kohata ja mentaalses leksikonis säilitada (Nation 2001: 321–323).

Sagedust peetakse õppimist mõjutavatest teguritest üheks olulisemaks näitajaks, millest võib õppematerjalide loomisel lähtuda (Shin, Nation 2008: 345-346). Kõigepealt tuleb lähtuda õppijaile tuntud sagedastest sõnadest, mis moodustavad kollokatsiooni ja rikastavad õppijate sõnavara (Shin, Nation 2008: 342). Nacioni (2001: 325) arvates nõuavad klassiruumis kordamist üksnes 2 000 kõige sagedasema hulka kuuluvad kollokatsioonid ja sellised sagedased kombinatsioonid, kuhu kuuluvad ebatavalisel viisil käituvad sagedased sõnad.

Philip Durrant (2014: 443) on tulnud järeldusele, et sagedus võib korpusuuringus sõnade valiku kriteeriumiks olla. Tema uuringu tulemused näitavad, et seoses õppijate kollokatsioonide kohta teadmiste käivate ja sagedusandmete vahel on mõõdukas ning vastastikuse sõltuvuse määr ei seostu õppijate teadmisega. Täiskasvanutega on läbi viidud mitu testi, mis illustreerivad seaduspärasust: mida rohkem kollokatsioon kordub, seda kauem seda meeles peetakse. Sarnaselt eelnimetatud uurimustega on Durrant (2014: 468) kinnitanud, et kollokatsioonide omandamine on kindlasti seotud sagedusega.

Jui-hsin T. Wang ja Robert L. Good (2007: 1) on välja selgitanud, et inglise keele õpikute baasil loodud korpus sisaldab ligi 80% kollokatsioone, mis esinevad terves sarjas üks kuni viis korda. Võib ette arvata, et võõrkeele õppija ei suuda neid kõiki omandada, kui tal puudub võimalus loomuliku keelega väljaspool tundi kokku puutuda. Sel juhul on õpikukeel õppijatele ainsaks sisendiks, mis modelleerib autentset keelekasutust (Wang, Good 2007: 2). Õpetajad, kes eelistavad tunnis õpikut kasutada, peaksid kollokatsioonide kinnistamiseks oma õppijatele lisaharjutusi pakkuma.

2. Kollokatsioonide omandamine ja õpetamine

2.1. Formaalne keeleõpe

Formaalne keeleõpetus toimub väljaspool keelekeskkonda, tavaliselt klassiruumis. Laiemalt mõistetakse seda kui õpetust, mis toimub väljaspool keeletundi ja -keskkonda (Ellis 1994: 611). Nation (2001: 263–316) pakub iseseisvaks õppimiseks kolm strateegiat, millest sõnastiku ja sõnakaartide kasutamine sobib tema hinnangul kollokatsioonide retseptiivseks ja produktiivseks kasutamiseks.

2.1.1. Kaardimeetodi abil

Kaardimeetod suurendab kiiresti sõnavara ulatust ning põhineb sõnapaaride assotsiatiivse õppimise, mälutehnika ja sõnavara õppimise põhimõtetel (Nation 2001: 303). Sõnakaardid on 5 × 4 cm suurusega kaardid, mida võib ise paberist välja lõigata või raamatupoest osta. Õppe lihtsustamiseks kirjutatakse kaardi ühele küljele õpitav sõna või kollokatsioon ja teisele küljele muu info: tõlge esimesse keelde (K1), transkriptsioon, sõnavormid, leksikaalsed suhted (sünonüümia, antonüümia), seletus, pilt (Nation 2001: 303-304).

Uurimused näitavad, et sõnade õppimine edeneb paremini, kui kaardi tagaküljele pannakse tõlge K1 keelde (Lado jt 1967). Nation (2001: 304) jõuab järeldusele, et sõnatähendus on K1 keeles lihtsamini mõistetav ja see võib pakkuda õppijale sõna kohta rohkem assotsiatsioone. Tuleb mainida, et assotsiatsiooni kaudu antakse edasi sõna kollokatiivne tähendus, mida peetakse keeles üldiseks tähenduste mõistmise ja kasutamise printsiibiks. Näiteks kollokatsioonid *seeni korjama* ja *kartuleid võtma* tähendavad 'võtma asju enda kätte sealt, kus need kasvavad'. Kui tähendus jääb põhiliselt samaks, siis esimese referendi (*seened*) tähistamiseks valitakse välja üks lekseem (*korjama*) ja teise referendi (*kartulid*) jaoks kasutatakse teist lekseemi (*võtma*). (Tenjes 2010: 43–44)

K1 kasutamine kaardimeetodi puhul võib endas ka ohtu peita. Kui keeleõppija kirjutab kaardi esiküljele polüseemse sõna ja tagaküljele ühe selle tähendustest, siis teisi sõna tähendusi ta ei omanda. Sel juhul võib õppijal tekkida vale arusaam, et lähte- ja

sihtkeele sõna tähenduste vahel on olemas üksühene vaste (Nation 2001: 304). K1 kasutamise seotud kriitika ei kehti kaardimeetodi abil kollokatsioonide õppimise kohta. Üldiselt on kollokatsioonil üks tähendus ning selle kasutamine lihtsustab õppija tööd. Tavaliselt soovitatakse korraga üks tähendus meelde jätta.

Nation (2001: 304) soovib sõnakaartidega töötades kujutada mõisteid võimalusel piltide ja diagrammidena. Visualiseerimine aitab erinevaid asju ette kujutada ja loodud kujutisi pikaajalises mälus säilitada (Webber 1978: 60). Lisaks sellele arvatakse, et keeleõppija retseptiivse oskuse arendamisele mõjuvad pildid ja sõnad erinevalt. Kui õpitavad sõnad on omavahel seotud, siis võõrkeelsed sõnad seostuvad pildiga paremini kui sõnalise vastega (Deno 1968: 205). Üldiselt soovitatakse keeleõpetajal õppijale individuaalselt läheneda, kuna igaühel on oma õpistiil: visuaalne, auditivne, taktiline või reprodutseeriv.

2.1.2. Sõnastiku abil

Keeleõppijad kasutavad sõnastikku enamasti kolmel eesmärgil: sõna mõistmiseks (*decoding*), produtseerimiseks (*encoding*) ja õppimiseks. Nick C. Ellis (1995: 113) on kinnitanud, et iseseisev sõnastiku kasutamine kujutab endast keerulist kognitiivset protsessi, mille käigus võib isegi emakeelekandja eksida.

Nation (1989: 65) tõmbab keeleõppija sõnastiku (*dictionary for language learners*) ja keeleõppe sõnastiku (*dictionary for language learning*) vahele selge joone. Õppijasõnastiku koostamisel arvestatakse õppija keeleoskustasemega ja pannakse eriline rõhk veaohlikele sõnadele. Märksõnu valitakse nagu ükskeelse sõnaraamatu jaoks sageduse järgi ja sõnade kohta esitatakse süstemaatiline info (hääldus, grammatilised andmed, sõna tähenduse seletus, näiteväljendid jne). Õppesõnastik peaks keelelise info esituse kõrval veel õppimist hõlbustama.

Sabine Bartschi (2004: 11) arvates võib sõnavara omandamist soodustada sõnakombinatsioonide süntagmaatiliste seoste kirjeldamine. Sõna aktiivseks kasutamiseks peab keeleõppija selle leksikaalse ja süntaktilise käitumise malle tundma (Apresjan jt 2006: 25-26). Seni ilmunud suuremates sõnaraamatutes on sõnade kollokatiivne info reeglina süsteemitult esitatud (Langemets jt 2005; Kallas, Tuulik

2011). Kallas ja Tuuliku (2011) uurimuses on esitatud eesti keele õppesõnastiku kontseptsioon, mis arvestab ekstralingvistiliste teguritega ja kirjeldab eesti keele täistähenduslike sõnade süntagmaatilisi suhteid (rektsiooni, leksikaalseid kollokatsioone ja püsiühendeid). Seda tüüpi õppesõnastik on näiteks 2014. aastal ilmunud „Eesti keele põhisõnavara sõnastik“ (PSV 2014).

PSV on mõeldud A1–B1 oskustasemega eesti keele õppijale nii teksti mõistmiseks kui ka loomiseks. Õppesõnastiku sisu põhineb korpusel (vt ptk 2.2.1), mille abil on leitud sagedasemad kollokatiivsed väljendid ja mida aitab töödelda tarkvara Sketch Engine (Kallas, Tuulik 2011: 66). Sõnastiku elektrooniline versioon võimaldab sõnade hääldust mees- ja naishääle esituses kuulata ja sobib nii iseseisvaks õppimiseks kui ka klassiruumis kasutamiseks. Kui sõnatähendust sõnastikus valides võib õppija eksida, siis muu infot (hääldus, grammatilised andmed) võib lihtsamini kätte saada.

Kõige rohkem teavet kollokatsioonide kohta peaks sisaldama eesti keele kollokatsioonisõnastik, mis valmib Eesti Keele Instituudis 2018. aastal (Kallas jt 2015a: 75).

2.2. Arvutipõhine keeleõpe

Arvutipõhine keeleõpe (*Computer-Aided Language Learning, CALL*) on mõjutanud viimasel kahel aastakümnel üle terve maailma eelkõige teise keele omandamist (Smith 2009: 1). Ellis (1995) rõhutab CALLi olulisust eriti sõnavaraõpetuses, kuna erinevalt kommunikatiivse oskuse arendamisest võib sõnu iseseisvalt omandada. Iseseisvaks õppimiseks või klassiruumis kasutamiseks luuakse pidevalt keeleõppeprogramme ja keeletehnoloogilisi rakendusi.

International Society for Technology in Education (ISTE) kutsub kõiki õpetajaid oma haridustehnoloogilisi pädevusi kujundama. Eesmärk on õppijaid õppeprotsessi kaasata ja nende haridustehnoloogilisi pädevusi parendada. Sellest võib järeldada, et need pädevused ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) vahendid aitavad õpetajatel lähtuvalt õppija huvidest ja vajadustest uusi õppematerjale luua.

Simon Smith (2009: 1–2) mainib, et inglise keele õppekomplektid sisaldavad tihti veebilinke interaktiivsetele ülesannetele ja õppematerjalidele (WERT, Lextutor, VISL). Smith jt (2010) töötasid välja Sketch Engine tarkvaral põhineva TEDDCloG süsteemi, mis õpetab eristama sõnade kollokatiivset käitumist ja mõõdab õppija oskust kollokatsioone kasutada.

Eesti keele arvutipõhised keskkonnad ja kursused on valminud ligi 15 aasta jooksul kõigi osaoskuste arendamiseks (Teral 2005: 37). Arvutipõhisele õppele ja õppevahendite loomisele on kaasa aidanud erinevad programmid („Tiigrihüpe“, „Tiigrihüppe Pluss“, BeSt) ja projektid (SMALLINC, LINC, Efant jms). Eesti haridusasutustes kasutatakse kõige sagedamini kahte e-õppe keskkonda – Moodle’it ja IVA (Teral 2005: 37). Viimasel ajal on ekool’i keskkond² hakanud üldhariduskoolidele rohkem õppimisvõimalusi pakkuma ning ilmus uus õppekeskkond Õpiveeb³. Populaarsemate keskkondade hulka kuulub näiteks „Keeleklikk“⁴, mis on mõeldud algajatele keeleõppijatele (0–A2) ja tõlgitud vene ja inglise keelde. „Keeleklikk“ sisaldab rohkelt sobitus-, lünk- ja valikvastustega harjutusi, mis esitavad sõnu kontekstis.

Arvutipõhiste kursuste väljatöötamisel lähtutakse enamasti kommunikatiivsest keeleõppemeetodist, mis võimaldab keele iseseisvalt või õpetajatoega selgeks saada (Teral 2015: 39–41). Sõnavara õpetamisel on lähtutud EKRI (2007) nõuetest erinevatele keeletasemetele (Teral 2015: 46). Samas on lingvistilisele sisule EKRI (2007) vähe tähelepanu pööratud (Eslon jt 2010: 12). Edaspidi oleks õppijatele kasulik teemade kaupa sõnaloendeid koostada ja nende baasil sõnavaraharjutusi koostada. Selline sõnavara esitus võimaldab teatud sihtgrupi jaoks vajalikke keeleüksusi välja valida ja neid harjutuste abil tõhusalt korrata.

2.2.1. Korpusepõhine lähenemine keeleõppele

Viimastel aastakümnetel on tekkinud IT-tehnoloogia kiire arenguga uus võimalus keeleteaduse ja pedagoogika piire laiendada. Arvuti kättesaadavus ja informatsiooni liikumine igale poole maailmas on võimaldanud keeleteadustel koostööd teha, uurimise tarvis suuremahulisi andmebaase luua ja suurte arvudega lihtsamini ümber käia. Sellest

² https://www.ekool.eu/index_et.html (19.03.2015)

³ <http://www.opiveeb.ee/?lang=et> (10.08.2016)

⁴ <https://www.keeleklikk.ee/et/welcome> (19.03.2015)

on sündinud keeleteaduse uus haru – korpuslingvistika (*Corpus Linguistics*), mis uurib keelekasutuses ilmnevaid malle.

Ingliskeelses maailmas tõusis korpuslingvistika keeleteadlaste fookusesse 1960. aastatel, mil esimese väikesemahulise korpuse (1 mln sõna) kompileerisid Nelson Francis ja Henry Kučera Browni Ülikoolist (Grigaliūnienė 2013: 4). Geoffrey Leech (1991: 10) eristab korpuslingvistika ajaloos kolme põlvkonda: 1) Francis ja Henry'i korpus, mille formaat võeti aluseks „Lancaster-Oslo/Bergen“ (LOB) korpuse loomisel; 2) John Sinclari „Birmingham Collection of English Texts“ (COBUILD projekt), „Longman/Lancaster English Language Corpus“, „British National Corpus“ (BNC), „International Corpus of English“ (ICE) jne; 3) kommertslikud enam kui miljonisõnalised korpused, mida kasutatakse arvutitehnoloogia abil teksti töötlemiseks.

Erinevatel koolkondadel püsib ühine arusaam korpusest kui ühtses formaadis elektroonilisel kujul tekstikogumisest (Muischnek jt 2003: 9). Jonė Grigaliūnienė (2013: 3) väidab, et korpus peaks olema loodud sihikindlalt, et loomuliku keele hetkeseisu või muutumist iseloomustada. Korpusesse kuuluvad autentset tekstid valiti varem kindlate kriteeriumite alusel, ehkki praegu on mõned uurijad keelematerjali juhuslikult valinud. Näiteks automaatselt veebist alla laetud korpus etTenTen13 esindab kolmanda põlvkonna korpuseid, mille representatiivsus võimaldab korjatud keeleainese põhjal korpusuuringut läbi viia.

Pedagoogilisel eesmärgil on korpused rohkem kui kakskümmend aastat keeleõppes kasutuses olnud (Römer 2006: 121). Kaasajal on väga levinud andmebaaside tüüp õppijakeelekorpused, mis on koostatud teise keele õppe-eesmärkidest lähtuvalt (Kitsnik 2007: 153). Mare Kitsniku (2006: 94) hinnangul võib korpuste abil objektiivselt hinnata, kui tihti õpikutekstides olevaid sõnu tegelikult keelekasutuses tarvitatakse. Korpusuuringutest saadud teadmisi silmas pidades võiks autentsele keelele iseloomulikud sõnad ja leksikogrammatilised konstruktsioonid (sh kollokatsioonid) välja selgitada ja neid õppeprotsessi edukalt integreerida.

Korpused on avaldanud mõju sõnastikele, grammatikatele, õppemetoodikale, õppekavale ja õppematerjalidele (Kitsnik 2006: 96–99). Pidevalt luuakse korpusepõhiseid sõnaraamatuid, mida võib kiiremini täiendada ja kus esitatakse lisaks

traditsioonilisele infole ka teavet näiteks kollokatsioonide ja grammatiliste mallide kohta. Korpused sisaldavad autentse keelekasutuse näiteid, mis peegeldavad tegeliku keele hetkeseisu ja võivad edasijõudnud õppijaile keelehuvi pakkuda. Selleks sobivad suurepäraselt väikesed spetsialiseeritud korpused (25 000 – 30 000 sõna), mis vastavad õppe-eesmärgile (Tribble 1997, viidatud Kitsnik 2006: 98 järgi). Korpusepõhisele lähenemisele orienteeritud materjalide abil võivad õppijad keeles esinevaid malle ise avastada (vt ptk 2.2.2).

2.2.2. Andmepõhine õpe

Andmepõhine õpe (*Data-driven Learning, DDL*) on üks moodsaid õppemeetodeid, mis kujutab endast korpuslingvistika ja keelepedagoogika sünteesi (Kitsnik 2006: 103). Selle termini võttis kasutusele COBUILD projekti ajal tegutsenud Tim Johns (1991), kelle tööd levisid kiiresti üle maailma ning innustasid seda tehnikat kasutama nii õpetajaid kui õppijaid. Ta pakkus välja õppimismudeli *identifitseerimine – liigitamine – üldistamine* (*identify – classify – generalise*), mis vastandus traditsioonilisele õpikäsitlusele (Johns 1991: 4).

Johnsi (1991: 2–3) metoodika üks põhitõdesid kõlab kui „Õppija on uurija“. See tähendab, et õppijale antakse vabadus teda huvitavaid keeleküsimesi korpuse ja konkordantsileidja abil uurida, arendades oma keeleteadlikkust ning avastades sõna ja vormi vahelist seost. Silvia Bernardini (2007: 103) rõhutab, et selle metoodika puhul peaks keeleõpetaja roll samuti muutuma. Nii nagu korpuslingvistid avastavad oma keelt uurides märkamatuks jäetud keelenähtusi, peaksid sedasama tegema õpetaja juhtimisel olevad keeleõppijad.

Bernardini (2007: 104) on kokku võtnud metoodika kolm olulist muutust, mis puudutavad 1) õpetajat, kellest saab uurija (õppeprotsessi suunaja); 2) õppijat, kes õpib ülesannete kaudu keelemalle märkama ja neid välja selgitama; 3) pedagoogilise grammatika rolli, mida korpusest leitud näitelaused võivad kahtluse alla seada. Järelikult peaks õpikeskkond rohkem õppijakeskseks ja õppimine induktiivseks muutuma. Tänu meetodi kasutamisele arenevad ka õppija õpipädevused (PÕK lisa 2, lk 3).

Johnsi suur lootus anda õppijale täielik vabadus osutus mõnevõrra petlikuks. Ta kinnitas ise, et metoodika rakendamine klassiruumis ei ole alati lihtne ega pruugi olla kooskõlas iga õpistiiliga, vaid sobib üksnes analüütilise mõtlemisega õpilastele (Kitsnik 2006: 98). Raskused võivad ilmnedagi erinevates õpperühmades ja võimalikud probleemid on kõigil sarnased: õpperühmad on suured (70 inimest), vajaliku hulga arvutite puudumine, õpetajate vähene usk õppijate võimetusse, motivatsiooni puudumine, traditsioonilise paradigma tugev mõju (Hadley 2002; Smith 2009; Römer 2006).

Aasia pedagoogikas on traditsiooniline deduktiivne lähenemine niivõrd juurdunud, et Taiwani ülikooli pürgimine hariduslike uuenduste ja õppijakesksuse poole ei leia õpetajate hulgas poolehoidu (Smith 2009: 2–3). Võib oletada, et samalaadsed probleemid võivad ilmnedagi ka teistes riikides ja erinevate meetodite rakendamisel. Vaatamata potentsiaalsetele raskustele näitavad uurimused, et õppemetoodika annab positiivseid tulemusi nii algajate kui ka edasijõudnud inglise keele õppijatega töötades. Näiteks Hadley (2002), Bernardini (2007), Boulton (2007), Smith (2009) tunnistavad DDLi katsetamise järel klassiruumis oma õppijate edusamme.

Smith (2009) keskendus oma töös korpusest leitud lausenäidete teadlikule valikule, mis võimaldab kehvama keeleoskusega algajatel Taiwani õppijatel uurida sõnade kollokatiivseid malle (*collocational patterns*). Ta kohandas Andersoni (2008) raamatus kasutatud mudelit (*word webs*), lisades skeemile tõlke taiwani keelde ja konkordantsi näitelaused (Smith 2009: 5–6). Jooniselt 1 nähtub, et õppijatele oli antud ülesanne leida Sketch Engine sõnavisandite (*word sketches*) funktsiooni abil sõnaga *kohustuslik* (*compulsory*) kollokeeruvaid substantiive ja konkordantsileidja abil sama kollokatsiooni sisaldavaid näitelauseid. Järelikult võib korpuse ja konkordantsi kasutamisest tingitud raskusi klassiruumis vältida, kasutades vastavalt õppija võimetele ja raskusastmele mugandatud ülesannet ning andes rohkem vabadust valida ülesande vormistamise viis. See motiveerib õppijaid ka edaspidi korpusest leitud autentset keelematerjali analüüsima (Smith 2009: 8).

Joonis 1. Õppija sooritatud ülesanne (word webs)

Edasijõudnud õpilastele mõeldud konkordantsi ülesandeid on koostanud korpuslingvistid Tribble ja Jones (1997). Ute Römer (2006: 125) toob näitena lünkharjutuse, kus õppijatel paluti konkordantsileidja abil kontrollida, kas lünka sobivad tähenduselt sarnased *rääkima* (ingl *speak*) või *kõnelema* (ingl *talk*). Grigaliūnienė (2013: 41–50) pakub õppijatele eri tüüpi harjutusi sõltuvalt teema valikust: kogumõisted, loendatav/loendamatu, määratud/määramata artikkel, püsiväljendid ja kaassõnad. Verbikesksete püsiväljendite harjutamiseks esitatakse neli valikvastusega lünkülesannet ja sobitusülesanded.

Eesti keele õpikutes kasutatakse kollokatsioonide harjutamiseks mitmeid ülesandetüüpe. Kollokatsioonide valik inglise keele ja eesti keele õppekomplektides erineb aga metoodika poolest: andmepõhise õppe puhul valitakse ingliskeelse õppematerjali jaoks korpusest autentne materjal, mida eestikeelsete materjalide koostamiseks rohkesti veel ei kasutata. Römer (2004, viidatud Kitsnik 2006: 95 järgi) kinnitab, et õppematerjalidele on omane spetsiifiline keel, mis „erineb autentsest keelest nii sõnavara kui grammatiliste struktuuride poolest“, mille valik tugineb tavaliselt traditsioonidele ja autorite intuitsioonile.

3. Uurimismetoodika ja -materjal ning analüüsi tulemused

3.1. Materjal ja valim

Antud uurimuses antakse ülevaade kolme tüüpi eesti keele kollokatsioonidest: substantiiv + verb, adjektiiv + verb ja adverb + verb (vt ptk 1.1). Töös käsitletakse leksikaalseid kaheliikmelisi sõnakombinatsioone (verbikonstruktsioone). Potentsiaalsete kollokatsioonide tuvastamiseks on võetud algmaterjalina kolm vene õppekeelega koolile mõeldud eesti keele õppekomplekti, mis sisaldavad kolme õpikut koos kuulamistekstidega ja kolme töövihikut. Andmete kogumiseks on valitud III kooliastme õppevahendid:

- Krall, I, K. Saarso, E. Sõrmus 2004. Eesti keele õpik vene õppekeelega koolile 7. klassile. Tallinn: Ilo.
- Krall, I, K. Saarso, E. Sõrmus 2004. Eesti keele õpik vene õppekeelega koolile 8. klassile. Tallinn: Ilo.
- Kitsnik, M. 2004. Eesti keele õpik vene õppekeelega koolile 9. klassile. Tallinn: Ilo.
- Krall, I, K. Saarso, E. Sõrmus 2004. Eesti keele töövihik vene õppekeelega koolile 7. klassile. Tallinn: Ilo.
- Krall, I, K. Saarso, E. Sõrmus 2004. Eesti keele töövihik vene õppekeelega koolile 8. klassile. Tallinn: Ilo.
- Kitsnik, M. 2004. Eesti keele töövihik vene õppekeelega koolile 9. klassile. Tallinn: Ilo.

Üldhariduskoolides töötavad eesti keele kui teise keele õpetajad lähtuvad oma töös ennekõike õpikus esitatud materjalist (Kümme aastat... 2002: 107). Õpiku sisu peaks vastama riiklikule õppekavale ja pakkuma tuge nii õpetajale kui ka õppijale. Ilo kirjastuses ilmunud õppematerjalid sobivad leksikakeskseks uurimiseks suurepäraselt, kuna tähelepanu all on sõnavara omandamine ja õpitava keele osaoskuste arendamine. See uurimus võimaldab õpikutes eksplitsiitselt esitatud kollokatsioone tuvastada ja nende kollokatiivset käitumist etTenTen13 korpuse andmete põhjal kontrollida.

Kollokatsioone otsitakse õppematerjalidest verbi kaudu. Verbide esitus õppevaras ei ole iseenesest leksikaalne näitaja, mille põhjal võib midagi õppija sõnavarapädevuse kohta väita. Sõnavara ulatuse mõõtmine peaks lähtuma ühisest alusest ehk teatud keeleoskustaseme jaoks koostatud sõnavaraloendist. Sellised sõnavaraloendid aitavad

teatud tasemele jõudnud keelekasutajal ennast hinnata ja õpetajal tema sõnavarapädevust arendada. Sõnaloendid koostatakse õpetuslikul eesmärgil kõigi keeleoskustasemete sõnavara kirjeldamiseks (Kallas, Tuulik 2011: 59). Seni ilmunud keeleoskustasemete kirjeldustest ja EKRist puuduvad täpsed andmed, „missugused keelestruktuurid ja sõnavara missugusele tasemele tegelikult omased on“ (Eslon jt 2010: 12). Ühest küljest ei peaks „Euroopa keeleõppe raamdokumendi“ (2007) näidiskirjeldused liiga deskriptiivsed olema, kuid teisest küljest oleks vaja luua alus näiteks õppematerjalide koostamiseks ja selleks võiks omakorda õppija sõnavara ulatust minimaalselt määratleda. Üks allikas, mida võiks käsitleda A2 ja B1 taseme sõnavaraloendina on 2014. aastal koostatud PSV, mis lähtub sagedussõnastike andmetest (Kaalep, Muischnek 2002) ja seni koostatud sõnavaraloenditest (Eesti keele suhtluslävi; Laur 1998; Kerge jt 2008).

PSV ongi mõeldud kasutamiseks A2-B1 keeleoskustaseme saavutanud õppijatele (PSV 2014). Järelikult peaks PSV-s esitatud sõnavara vastama põhikooli riikliku õppekava nõuetele, mille kohaselt saavutavad eesti keele kui teise keele õppijad III kooliastme lõpuks hea B1.2 taseme (PÕK lisa 2, lk 19). PSV sisaldab 5 000 märksõna, mis kattub varem kehtinud nõudmistega kesktasemele jõudnud õppija sõnavarale (Kerge 1996: 7-8). Lisaks sellele põhineb 90% PSV-sse valitud sõnavara eesti kirjakeele sagedussõnastiku 10 000 sagedasemal sõnal (Kallas, Tuulik 2011: 66-67). Seega osutub PSV heaks võrdlusmaterjaliks hindamaks 7. – 9. klassi komplektis esinevate verbide ja verbikesksete kollokatsioonide vastavust oma sihtgrupi keeleoskustasemele. Uurimistöö tarbeks kasutan PSV alusel koostatud lihtverbide loendit (vt lisa 2), mille andis mulle Eesti Keele Instituudi vanemleksikograaf Jelena Kallas.

Uuritavad õppekomplektid (2004) anti välja kümme aastat varem kui PSV (2014) ilmus, seega õppekomplektide koostajad ei ole ilmselt minimaalse sõnavara loendiga arvestanud. Vaatamata sellele võib ka tagantjärele sõnavara ulatuse kohta järeldusi teha, võrreldes õpikutes olevaid verbe PSV lihtverbide loendiga.

3.2. Uurimisprotseduurid

Õppekomplektid on eelnevalt digitaalkujule skannitud ja töödeldud doc-vormingusse ABBYY FineReaderi 12 abil. Tekstifailidest on eemaldatud graafiline materjal (pildid, skeemid, joonised). Et uurimiseesmärkide saavutamiseks on oluline määrata sõnade süntagmaatilisi suhteid, siis kõik üksiksõnad (nt sõnaloendid, ühesõnalised pealkirjad), ülesannete ja lehekülgede numbrid on tekstifailidest samuti eemaldatud. Lausesisesed numbrid on tekstisisu mõistmiseks säilitatud. Valmis tekstifailid on sisestatud internetipõhise programmi Sketch Engine (Kilgariff jt 2014)⁵ korpuspäringusüsteemi, mis võimaldab andmete põhjal korpus luua ja seda mitmeti töödelda.

III kooliastme õppematerjalide põhjal on loodud Sketch Engine'is kolm korpus: 7. klassi õppekomplekt sisaldab 27 791 sõna, 8. klassi õppekomplekt – 31 022 sõna ja 9. klassi õppekomplekt – 44 217 sõna. Need korpused ei ole väga mahukad ega võimalda kollokatsioonide käsitlemisel suuri üldistusi teha. Näiteks õppekomplektis sageli kasutatavast verbist *saama* on moodustatud statistiliselt märkimisväärsed kollokatsioonid *tuntuks* ja *kuulsaks saada*, mis esinevad õppekomplektis kuni 10 korda. Kümne näitelause põhjal on keeruline sõnade käitumisest ülevaadet saada ja otsustada, kas tegemist on kollokatsiooniga või mitte. Üksikasjaliku uurimuse jaoks on vaja suuremahulist korpus, millest näiteks etTenTen on vabalt kättesaadav programmi Sketch Engine kaudu.

EtTenTen on 2013. aastal veebirobotiga SpiderLing veebist täisautomaatselt alla laetud korpus, mis sisaldab rohkesti foorumite, kommentaariumide, blogide jms tekste 686 000 eestikeelselt veebilehelt ja esindab autentset keelekasutust (Kallas jt 2015b). Selles korpus on ligikaudu 261 miljonit sõna, mis teeb selle materjali esinduslikuks. Kolme õppematerjali alusel tuvastatud statistilisi kollokatsioone võrreldakse etTenTen'i korpus materjali põhjal. Andmete töötlemine ühe programmi abil teeb saadud tulemused võrreldavateks.

Sketch Engine programmi eestikeelne moodul koos spetsiaalselt kirjutatud arvutigrammatikaga võimaldab sõnade vahel valitsevaid süntagmaatilisi suhteid automaatselt tuvastada (Kallas jt 2012; Kallas jt 2015a). Seda programmi kasutati Eesti Keele Instituudis „Eesti keele põhisõnavara sõnastiku“ (PSV) koostamisel ja praegu

⁵ <https://the.sketchengine.co.uk/auth/corpora/> (19.06.15)

kasutatakse seda eesti keele kollokatsioonisõnastiku koostamisel (Kallas jt 2015a: 76). Beryl T. Sue Atkins ja Michael Rundell (2008: 330–359) käsitlevad Oxfordi leksikograafia käsiraamatus analoogse meetodiga tuvastatud kollokatsioone ja tõestavad selle lähenemise valiidsust.

3.3. Uurimismeetod

Sketch Engine'i programmi (Kilgarriff jt 2014) abil on kolmest korpusest automaatselt koostatud kolm sõnaloendit (*word list*), mis esitavad kõiki õppekomplektides olevaid lihtverbe sageduse kahanevas järjekorras õppekomplektide kaupa (vt lisa 1). Peatükis 3.4.1 antakse lühiülevaade verbide valikust ja nende levikust klassiti ning võrreldakse verbide esinemust õppekomplektides ja PSV-s.

Leksikaalsete kollokatsioonide kandidaatide tuvastamiseks kasutatakse tarkvara Sketch Engine'i eesti keele mooduli *collocations*-funktsiooni, mis arvestab verbide kollokaatide otsingul koosinemise sagedust ja kuut statistilist näitajat (*association measures*): *t*-skoor, vastastikuse informatsiooni väärtus (MI), MI³-skoor, log-tõepära funktsioon, minimaalne tundlikkus (*minimum sensitivity*) ja esilduvus (logDice). Statistilised näitajad võimaldavad arvutada kahe sõna seose tugevuse määra (Kallas 2013: 18). Üksnes kõrge koosinemise sagedus ei pruugi isegi suures korpuses näidata, et tegemist on püsiühendiga, kuna otsisõna seos teise kollokaadiga võib olla kõrgem (Khokhlova 2010: 64).

Kollokatsioonide tuvastamiseks on teada 87 statistilist näitajat, millel on oma eelised ja puudused. Evert (2005) annab teoreetilise raamistiku kõige levinumatest statistikutest. Kallas (2013: 22) on testinud Sketch Engine'i programmis kasutatavaid näitajaid (*association measures*) eesti keele baasil ja tulnud järeldusele, et kõige paremaid tulemusi näitavad eelkõige MI³-skoori, minimaalse tundlikkuse (*minimum sensitivity*) ja esilduvuse (logDice) statistikud.

Selles töös kasutan verbikesksete kollokaatide leidmiseks logDice statistilist näitajat,

mida arvutatakse järgmise valemi järgi:
$$\frac{2*f_{AB}}{f_A+f_B},$$

kus f_A on otsisõna (*node word*) eraldiesinemise sagedus korpuses; f_B – kollokaadi (*collocate*) eraldiesinemise sagedus korpuses; f_{AB} – otsisõna ja kollokaadi koosinemise sagedus.

Antud töös on otsisõnaks (*node word*) verb ja selle statistilised kollokaadid. Kõigepealt sisestatakse otsingu (*search*) aknasse verb lemma või sõnavormi kujul ja määratakse sõnaliik. Joonisel 2 on näidatud seda verbi *pidama* näitel. *Collocations*-funktsiooni aktiveerimisel tuleb kollokatsioonide akna (*span*) suurus määrata. Joonisel 3 on akna suuruseks valitud viis sõna, s.t otsisõnast (verb) paremale ja vasakule jääb viis sõna. Väljundina pakutakse otsitava verbi konkordants, mis hõlmab otsisõna koos seda paremal ja vasakul ümbritseva kontekstiga.

Simple query:

[Query types](#) [Context](#) [Text types](#) [?](#)

Query type: ☐ simple ☒ lemma ☐ phrase ☐ word ☐ character ☐ CQL

Lemma: PoS:

Phrase:

Word form: PoS: ☐ match case

Character:

CQL: Default attribute:

[Tagset summary](#)

Joonis 2. Programmi Sketch Engine päringu aken

Collocation candidates [?](#)

Attribute: In the range from: to:

Minimum frequency in corpus:

Minimum frequency in given range:

T-score
MI
MI3
log likelihood
min. sensitivity
logDice

T-score
MI
MI3
log likelihood
min. sensitivity
logDice

Show functions: Sort by:

Joonis 3. Programmi Sketch Engine kollokatsioonide otsingu aken

Joonisel 4 on väljundis verbi *pidama* statistilised kollokaadid, mis on tuvastatud 9. klassi õppekomplekti materjali alusel. Statistiliselt satuvad tihti väljundisse sagedad kirjavahemärgid, eri osalauseste liikmed, mittetähenduslikud sõnad ja asesõnad. Huvi pakuvad üksnes sõnad *pidu* ja *sünnipäev*. Seega *collocations*-funktsiooni abil automaatselt saadud statistilised kollokaadid kontrollitakse veel käsitsi konkordantsile toetudes. Sagedad tähenduslikud sõnad läbivad järgmise etapi, kus nende variatiivsust võrreldakse klassiti.

Collocation candidates

Page 1 [Next >](#)

	Cooccurrence count	Candidate count	logDice
P N olema	46	51	12.261
P N tegema	14	34	10.627
P N Ta	14	90	10.373
P N ?	50	980	10.372
P N Aga	13	81	10.304
P N ei	34	651	10.263
P N Kas	18	229	10.248
P N .	184	4,895	10.193
P N ,	118	3,149	10.149
P N pidu	9	13	10.098
P N kas	11	82	10.059
P N oma	13	145	10.053
P N kinni	9	23	10.046
P N ma	15	231	9.979
P N Mida	10	69	9.978
P N sünnipäeva	8	9	9.950
P N pidama	8	10	9.945
P N siis	14	212	9.937
P N pidada	8	16	9.913

Joonis 4. Verbi *pidama* statistilised kollokaadid järjestatuna esilduvuse (logDice) väärtuse järgi

Kopotev (2015) on välja töötanud klassifikatsiooni, mis võimaldab kollokatsiooni püsivust (vn *устойчивость*) kinnitada või ümber lükata. Kollokatsiooni hinnatakse kolme tunnuse järgi: morfoloogiline profiil, konstruktsiooniline profiil ja läbipaistvus. Peatükis 3.4.2 analüüsitakse 10 kõige sagedasemale verbile kuuluvaid statistilisi kollokaate Kopotevi klassifikatsiooni järgi ja tuuakse välja 1) vabadele ühenditele lähedased konstruktsioonid; 2) skaala keskele jäävad leksikaalsed kollokatsioonid; 3) poolidioomidele lähedased konstruktsioonid.

Lekseemi morfoloogiline profiil põhineb sõnavormide tegelikul esinemissagedusel keelekasutuses. Näiteks peetakse vene keeles kõigis 12 vormis esinevat substantiivi vabamaks kui 1–2 käändevormis esinevat substantiivi. Sellega kaasnev omadus on

lekseemi konstruktsiooniline profiil, mis määrab, mis konstruktsioonides või sõnade naabruses kasutatakse kindlat vormi kõige sagedamini. (Kopotev 2015: 22) Võib juhtuda, et sõnavormi kasutatakse kindla verbiga kindlas käändes (*sajab lund, saab terveks, omal jõul* jne).

Kollokatsiooni läbipaistvus väljendab võimalust põhisõna ja selle kollokaadi vahele leksikaalset materjali lisada (Kopotev 2015: 22). Näiteks substantiivi võib laiendada adjektiiv, verbi adverb ja substantiiv või lause sõnajärg viib konstruktsiooni kaasmoodustajad kaugele. Kui kaasmoodustajate vahele jääb teisi sõnu, siis käsitletakse kollokatsiooni pigem vabamana ja selle läbipaistvus on kõrge. Kui kaasmoodustajad paiknevad kontekstis alati kõrvuti, siis kollokatsiooni läbipaistvus on nullilähedane. Keskmine variant, kui kaasmoodustajad on enamasti kõrvuti ja vahel paiknevad sõnad eemal, tunnistab madalat läbipaistvust. (Kopotev 2015: 23–24)

3.4. Analüüsi tulemused

3.4.1. Verbide valik

Eespool on mainitud, et verbikeskne leksikaalne kollokatsioon koosneb põhisõnast (argument) ja kollokaadist, mis võib olla substantiiv, adjektiiv või verb. Kollokatsiooni semantilise tuuma moodustab verb, mille järgi otsitakse 7. – 9. klassi õppekomplektide (edaspidi 7., 8. ja 9. ÕK) alusel loodud kolmest korpusest kõik verbiga seostuvad kollokaadid. Verbide sagedusloendid on koostatud automaatselt Sketch Engine programmi (Kilgarriiff jt 2014) *word list* funktsiooni abil ja esitatud sageduse kahanevas järjekorras õppekomplektide kaupa (vt lisa 1). Selgub, et 7. ÕKis esineb 534 verbi lemmat, 8. ÕKis on verbide esinemus mõnevõrra kasvanud (563) ja 9. ÕKist on leitud 603 lemmat. Järelikult võib öelda, et verbide esinemus näitab klassiti väikest kasvutendentsi.

Verbide sagedusloendid illustreerivad verbide esinemust igas õpikus ja nende korduvust kolmes õppekomplektis (vt lisa 1). Üks verb võib ilmnedas kolmes, kahes või ühes õppekomplektis. Kolm õppekomplekti sisaldavad kokku 897 eri verbi, millest teatud osa esineb 7. ÕKis, mõned verbid esinevad 8. ÕKis ja 9. ÕKis. Tabeli 2

statistilised andmed näitavad, et kõige suurema rühma moodustavad kõigis komplektides olevad verbid (305), mis katavad klassiti üle 50% kõigist verbidest. Tuleb märkida, et üksikute verbide arv tõuseb hoogsalt klassist klassi (vastavalt 104, 139, 156).

Ainult ühes õppekomplektis esinevad verbid moodustavad 9. klassi lõpuks üle neljandiku kõigist verbidest (25,9%). Kahes õppekomplektis (7.-8., 8.-9. või 7. ja 9.) korduvad verbid näitavad kõige väiksemat kasvutendentsi. Seega võib oletada, et verbiloend kasvab klassist klassi üksikute verbide arvel.

Tabel 2. Verbide esinemus 7. - 9. klassi õppekomplektides

	Verbide arv 7. ÕKis	Verbide arv 8. ÕKis	Verbide arv 9. ÕKis
Ühes komplektis esinevad verbid	104	139	156
Kahes komplektis esinevad verbid	125	119	142
Kolmes komplektis esinevad verbid	305	305	305
Verbide üldarv komplektis	534	563	603

Õppija keelepädevuse hindamiseks on oluline teada, milliseid ülaltoodud verbidest on soovitatav III kooliastme lõpuks omandada (vt ptk 1.3). Selleks võrdlen PSV-s olevate verbide esitusega üldist verbiloendit, kuhu kuulub 897 eri verbi kolmest õppekomplektist. Võrdlusest ilmneb, et PSV märksõnastik sisaldab 747 lihtverbi (vt lisa 2), millest 614 verbi esineb ka õppekomplektides. Tuleb märkida, et 133 verbi (17,8%) jäävad ainult PSV-sse ja 283 verbi (31,5%) kasutatakse ainult õppekomplektides.

Võib oletada, et õppekomplektidesse mittekuuluvad 133 PSV verbi on esinenud juba I ja II kooliastme õpikutes ning III astme õppekomplekti autorid ei pidanud vajalikuks neid rohkem korrata. Samas on ka võimalus, et 747 PSV verbi oleksid muutnud III kooliastme õppekomplektid liiga mahukaks. Küll aga võib öelda, et põhisõnavarasasse kuuluvate verbide leksikaalne kattuvus (82,2%) on III kooliastme õppekomplektides väga hea. Erilist tähelepanu väärivad need verbid, mis ei kuulu PSV-sse ja võivad õppijate jaoks raskeks osutuda.

Kõigepealt vaatlen verbide esinemust klassiti, võrreldes neid PSV-s olevate lihtverbidega lähtuvalt kolmest kriteeriumist: 1) PSV-s ja ühes õppekomplektis esinevad verbid; 2) PSV-s ja kahes õppekomplektis esinevad verbid; 3) PSV-s ja kolmes õppekomplektis esinevad verbid.

1. PSV-s ja ühes õppekomplektis esinevad verbid

Tabeli 3 esimene veerg näitab, et 7. ÕKis ja PSV-s esineb 438 ühist verbi, 8. ÕKis ja PSV on selliste verbide hulk mõnevõrra kasvanud ja 9. ÕKis esineb kõige rohkem PSV-ga ühiseid verbe. Märkimisväärne on ainult ÕKis esinevate verbide tõus (vastavalt 96, 116, 130), mis ei kuulu PSV märksõnastikku (vt lisa 3). Selle põhjuseks võib olla õppekomplektide autorite soov õppijaid ka harvem esinevate verbidega tutvustada. Need sõnad võiksid esindatud olla rohkem kui ühes õpikus ja neid võiks korrata vähemalt kahe või kolme teema käsitlemisel.

Tabel 3. Verbide esinemus ühes õppekomplektis võrrelduna PSV-ga

	Verbide arv 7 ÕKis	Suhteline arv (%)	Verbide arv 8 ÕKis	Suhteline arv (%)	Verbide arv 9 ÕKis	Suhteline arv (%)
Verbi esinemus ÕKis ja PSV-s	438	82,0	447	80,0	473	78,4
Ühes ÕKis esinevad verbid	96	18,0	116	20,0	130	21,6

2. PSV-s ja kahes õppekomplektis esinevad verbid

Selles osas vaadeldakse kahes õpikus (7.-8., 8.-9. või 7. ja 9.) esinevaid ühesuguseid verbe, mida võrreldakse PSV verbidega. Tabel 4 näitab, et 7.-9. ja 8.-9. klassi õppekomplektis on võrdselt esitatud PSV-s olevad verbid (352). Põhjuseks võib olla õppematerjalide autorite soov 9. klassi lõpuks põhisosavara korrata, s.t 7. ja 8. klassi komplektis kasutatud põhiverbe korratakse seejärel 9. klassi komplektis. Kõige vähem PSV-s olevaid verbe (335) esineb 7.-8. klassi õppekomplektis. See võiks olla tingitud ka nendes komplektides kasutatud verbide väiksemast arvust (vrd 534, 563, 603) (vt tabel 2). Võrreldes eelmise rühmaga (vt tabel 3) on kahes õppekomplektis esinevate verbide puhul tunduvalt vähem selliseid verbe, mis puuduvad PSV märksõnastikust (vastavalt 21, 21, 27).

Tabel 4. Verbide esinemus kahes õppekomplektis võrrelduna PSV-ga

	Verbide arv 7. ja 8. ÕKis	Suhteline arv (%)	Verbide arv 8. ja 9. ÕKis	Suhteline arv (%)	Verbide arv 7. ja 9. ÕKis	Suhteline arv (%)
Verbi esinemus kahes ÕKis ja PSV-s	335	37,9	352	38,3	352	38,7
Kahes ÕKis esinevad verbid	21	5,9	21	5,6	27	7,1

3. PSV-s ja kolmes õppekomplektis esinevad verbid

Selles osas käsitlen kõigis õppekomplektides esinevaid ühesuguseid verbe, mis esinevad ka PSV sõnastikus (vt tabel 5). Tulemused näitavad, et üle poole kõigis komplektides olevatest verbidest (295) esineb ka PSV-s. Tuleb märkida, et nendest sõnadest vaid 10 verbi ei kuulu PSV-sse: *järjestama, kriipsutama, loopima, narrima, purjetama, reostama, seostuma, tormama, tüütama, vilistama*. Need verbid võiksid esindatud olla ka PSV-s, kuigi 10 000 kirjakeele sagedasema sõna hulka need verbid ei kuulu.

Tabel 5. Verbide esinemus kolmes õppekomplektis võrrelduna PSV-ga

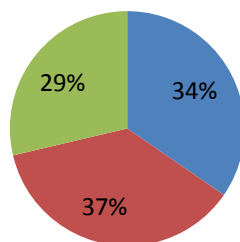
	Verbide arv 7. ÕKis	Suhteline arv (%)	Verbide arv 8. ÕKis	Suhteline arv (%)	Verbide arv 9. ÕKis	Suhteline arv (%)
Verbi esinemus kolmes ÕKis ja PSV-s	295	55,0	295	51,8	295	48,9
Kolmes ÕK-is esinevad verbid	10	1,7	10	1,6	10	1,5

Tabelite 3-5 põhjal võib teha järeltuse: kolmes õppekomplektis ja PSV sõnastikus ühiselt esinevate verbide arv on kõige väiksem, samas kui ühes õppekomplektis ja PSV sõnastikus esinevate verbide arv on kõige suurem. Näiteks kolmes õppekomplektis on selliseid verbe 295, samas kui ühes 7. ÕKis on neid 438 (vt tabel 3 ja 5).

Verbide leksikaalse varieeruvuse kirjeldamisel on oluline vaadata, milliseid uusi verbe igasse järgmisse õppekomplekti lisandub. Eespool on mainitud, et õpivaras tõuseb pidevalt ainult ühes komplektis esinevate verbide arv (vastavalt 104, 139, 156) (vt tabel 2). Lisas 4 on esitatud ainult ühes õppekomplektis üks kord esinevad verbid. Võib öelda, et nende arvel suurenebki verbide leksikaalne varieeruvus.

Verbide esinemissagedust jälgides torkab silma õppekomplektides ainult üks kord kasutatud verbide suur osakaal. 7. klassi komplektis on selliseid verbe 180, 8. klassi komplektis 203, 9. klassi komplektis on selliste verbide arv kõige väiksem (170). Joonis 5 näitab nimetatud verbide osatähtsust verbide üldarvust õppekomplektis. Selliste verbide hulgas on ainult kuus verbi, mis esinevad üks kord kõigis õppekomplektides: *asendama, järjestama, keetma, kriipsutama, kütma* ja *vabastama*. Siit kerkib küsimus, kas need ühekordsed verbid on õppijate jaoks uued või on need esinenud juba I ja II kooliastme õppekomplektis. Uute verbide suur arv ei võimalda õppijatel neid meelde jätta ja aktiivselt kasutama hakata. Õpikute autoritele võib soovitada üks kord esinevate verbide osatähtsust vähendada.

■ 7 ÕK ■ 8 ÕK ■ 9 ÕK

Joonis 5. Üks kord esinevate verbide osakaal kõigis õppekomplektides

Kokkuvõtvalt võib öelda, et kõigis õppekomplektides kordub 305 erinevat verbi, mida võib keskmise sageduse järgi jagada kolmeks alarühmaks: sagedased (>50), keskmise sagedusega (10...50), harvad (<10). Kolmes õppekomplektis esineb sagedamini vaid 10% kõigist verbidest, harva esinevaid verbe on 59%. Selline lähenemine õppesisule ei taga õppijate sõnavara kinnistamist.

3.4.2. Sagedasemad verbikesksed kollokatsioonid

Selles alapeatükis analüüsin kümne kõige levinuma verbi (>50) kollokaate ehk verbikonstruktsiooni komponente sõnaliikide ja morfosüntaktiliste kategooriate kaudu (vt lisa 1). Süntagmaatiliste suhete kirjeldamiseks vaadeldakse konstruktsioone verb + substantiiv (objekt), substantiiv (subjekt) + verb, verb + adjektiiv ja verb + adverb. Kolmest õppekomplektist leitud statistiliselt märkimisväärsete kollokaatide

morfosüntaktilist käitumist võrreldakse omavahel Kopotevi (2015) klassifikatsiooni järgi suurema ainekogu põhjal etTenTen13 korpuses. Korpus on morfoloogiliselt märgendatud ja võimaldab sõnadekombinatsioone sõnaliigiti tuvastada. Korpuses on verbile ja kollokaadile arvatud sõnadevahelise seose tugevuse määr (*association score*), mis on esitatud kollokaadi järel sulgudes. Arvuliselt suur määr näitab tugevat seost sõnade vahel. Selles töös on valitud seose tugevuse määraks statistilist näitajat (logDice), mis võtab arvesse sõnade koosesinemise sagedust sõnade eraldiesinemiste sageduste suhtes (vt 3.3).

Igas õppekomplektis esineb üle 50 korra 31 verbi (vt lisa 1), millega kollokeeruvad substantiivid, adjektiivid ja adverbid. Verbide esinemus õppekomplektis on toodud verbi järel sulgudes. Kõige sagedasem verb on *olema* (1180/1446/2224), mis on sisutühi ja tugevalt grammatikaliseerunud ning on seetõttu sellest uurimusest kõrvale jäetud. Esimesed 10 sagedast verbi (v.a *olema*) koos kollokaatidega on esitatud verbi sageduse kahanevas järjekorras.

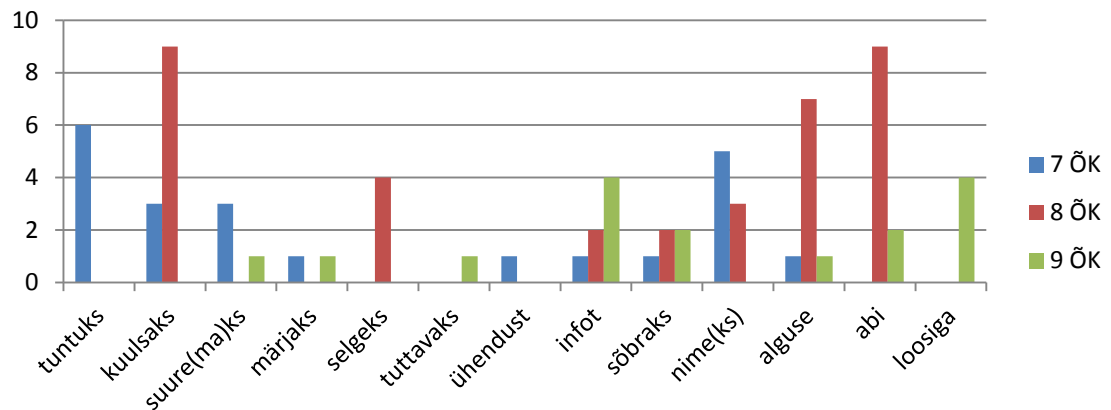
3.4.2.1 *saama*

Verb *saama* (202, 234, 418) on mitmetähenduslik sõna, mida kasutatakse nii leksikaalse sõnana kui ka grammatilistes funktsioonides. *Saama* leksikaalseid tähendusi võib mõista kahe sõna piires ja määrata nende vahel valitsevaid süntagmaatilisi suhteid. Et grammatikaliseerunud tarindis kannab põhisisu verbi käändeline vorm, tuleks selle leksikaalse tähenduse mõistmiseks terviklikku konstruktsiooni vaadata (EKK).

Verb *saama* on üks sagedasemaid verbe, mis esineb eesti kirjakeele korpuses kohe *olema* järel (Kaalep, Muischnek 2002). Ilona Trageli (2003: 29) arvates on suur esinemissagedus tingitud verbi omadusest täita grammatilisi funktsioone. Kolmes õppekomplektis on verb *saama* samuti teisel kohal ja seda kasutatakse erinevates kasutuskontekstides. Verbi leksikaalsetest tähendustest on olulisel kohal omandamise (vt näide 1) ja muutumise (vt näide 2) kategooria, mis väljendub lauses sihitise (vt näide 1) või määrusena (vt näide 2):

- (1) *Karlssonile ei meeldi saada kingitusi. (7 ÕK)*
 Võitjad saavad auhinna. (8 ÕK)

- Noored saavad kogemusi. (9. ÕK)
 (2) Sain 15 aastat vanaks. (7. ÕK)
 Laulja sai 11-aastaseks. (8. ÕK)

Joonis 6. Verbi *saama* statistilised kollokaadid 7.-9. õppekomplektis

Joonis 6 illustreerib, millised potentsiaalsed kollokaadid esinevad verbiga *saama* kolmes õppekomplektis kõige sagedamini. Analüüsi käigus on leitud verbiga alistasseoses olevaid adjektiive ja substantiive. Jooniselt puuduvad adverbid on muutnud verbi *saama* semantilise välja niivõrd, et konstruktsiooni võib nüüd käsitleda ühendverbina (nt *läbi*, *otsa*, *valmis saama*). Ülejäänud kaasmoodustajad alluvad verbiga seotud modaalsetele kasutustele (*tunda*, *lennata saama*).

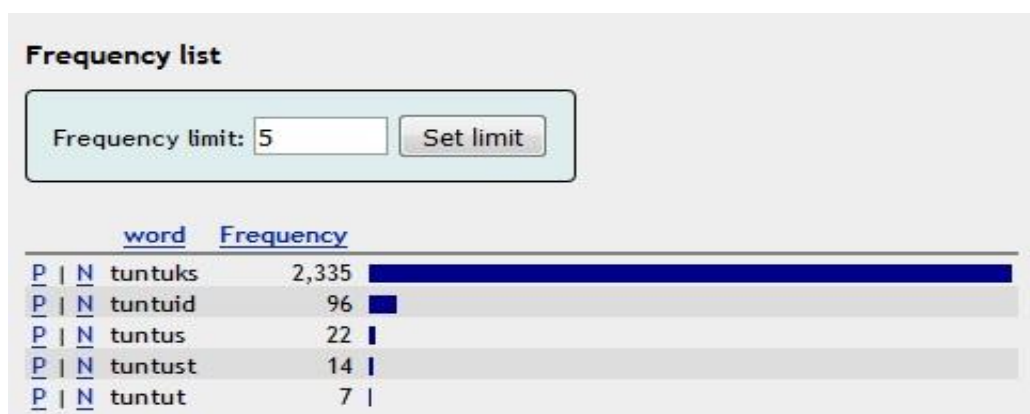
Kollokatiivset malli *saama* + adjektiiv esindab 7. ÕKis 11 väljendit, 8. ÕKis 15 väljendit ja 9. ÕKis 6 väljendit (vt näide 3). Mall *saama* + substantiiv ühendab suuremat arvu lekseeme, mis moodustavad alistasseose: 7. ÕKist on leitud 22 väljendit, 8. ÕKist 27 väljendit ja 9. ÕKist 18 väljendit.

- (3) *Mis aitas šokolaadil tuntuks saada?* (7. ÕK)

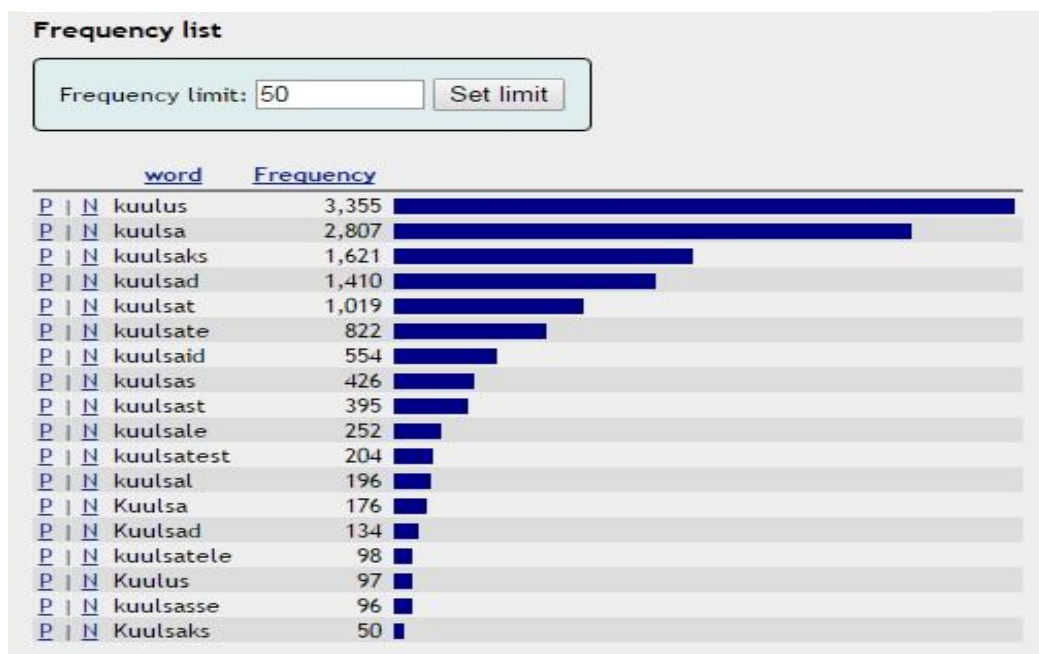
Pärast isa hukkumist lennuõnnetuses 1947. aastal sai selgeks, et Carl Gustaf pärib krooni oma vanaisalt. (8. ÕK)

Täisealiseks saadakse Saksamaal 18-aastaselt, USAs 21-aastaselt, Soomes 18-aastaselt. (9. ÕK)

Kõigepealt vaadeldakse joonisel 6 esitatud substantiivide ja adjektiivide esinemust etTenTen korpuses ning koostatakse iga sõna kohta eraldi morfoloogiline profiil. Selles profiilis esitatakse iga lekseemi sõnavormid verbist lahus ja näidatakse, millises vormis kasutatakse välja valitud sõna tegelikus keelekasutuses kõige tihedamini. Korpuspäring näitab, et lekseemi *tuntud* kasutatakse enamasti kahes vormis (singulari translatiiv ja pluurali partitiiv) (vt joonis 7). Võrdluseks võib pakkuda kahes õppekomplektis olevat lekseemi *kuulus*, mis esineb vähemalt üheksas singulari ja pluurali käändes (vt joonis 8). Kahe lekseemi võrdlusest ilmneb sõna *tuntud* kalduvus sünteesi ja idiomatisuse poole.

Joonis 7. Lekseemi *tuntud* morfoloogiline profiil etTenTen korpuses (n=2 499)

Joonis 8. Lekseemi *kuulus* morfoloogiline profiil etTenTen korpuses (n=14 080)

Lekseemide *tuttav*, *suur*, *märg* morfoloogiline paradigma sarnaneb etTenTen korpuses sõnaga *kuulus*. Lekseemi *selge* paradigma sarnaneb rohkem sõnaga *tuntud*. Tuleb märkida, et nimetatud sõnad esinevad tegelikus keelekasutuses kõige sagedamini grammatilistes käänetes (nominatiiv, genitiiv ja partitiiv) ja singulari translatiivis. Semantilise käände (translatiiv) ületähtsustamine võib semantilist nihkumist tähistada. Lemmad *märjaks* ja *selgeks* esinevad paradigmas 2. kohal, *kuulsaks* 3. kohal, *tuttavaks* 4. kohal, *suuremaks* 6. kohal ja *suureks* 8. kohal.

Nüüd vaadeldakse lekseemide konstruktsioonilist profiili ja läbipaistvust. Konstruktsiooniline profiil määrab, milliste sõnadega moodustab seose välja valitud sõna. Sõnavisanditest ilmneb, et sõna *tuntuks*, *kuulsaks* ja *tuttavaks* kasutatakse konstruktsioonis verbiga *saama* (vastavalt 4.76, 4.05, 5.44) ja *tegema* (vastavalt 0.82, 0.87, 0.52). S.t sõnavormid *tuntuks*, *kuulsaks* ja *tuttavaks* moodustavad tugeva seose verbiga *saama* ja need kollokaadid on kinnistunud translatiivi vormis ühendina. Sõnaga *saama* võrreldes on verbi *tegema* ja sama kollokaadi tugevuse määr 5 korda väiksem ($4.76/0.82$). Statistilised andmed näitavad, et konstruktsiooni *kuulsaks saama* ja *tuttavaks saama* moodustajad on kasutuskontekstides kõrvuti vastavalt 97% ja 93,3% juhtudest. Konstruktsiooni *tuntuks saama* moodustajad esinevad 91,2% juhtudest kõrvuti ja selle väljendi läbipaistvus on madal.

Sõna *suureks* kollokeerub järgmiste verbidega: *kasvama* (8.11), *muutuma* (5.23), *saama* (4.17), *minema* (4.17), *pidama* (4.08). Sõna *suureks* paikneb 92,4% juhul verbi *saama* vahetus naabruses. Sõna *selgeks* esineb tihti järgmiste verbidega: *õppima* (8.72), *õpetama* (7.58), *saama* (7.50), *tegema* (6.54), *rääkima* (4.96) jt. Konstruktsiooni *selgeks saama* läbipaistvus on korpuses madal (91,3%). *Märjaks* kollokeerub samuti erinevate verbidega: *kastma* (8.29), *saama* (3.79), *minema* (3.64) jt. Konstruktsiooni *märjaks saama* puhul paikneb verb vormi *märjaks* läheduses ainult 73,7% juhtudest ja see käitub kontekstis vabamalt kui eespool toodud sõnad.

Nüüd vaadeldakse konstruktsiooni verb + substantiiv. Lekseemid *sõber*, *abi* ja *algus* võivad kontekstis erinevates vormides esineda. Sõnad *ühendus* ja *info* esinevad kõige sagedamini singulari partitiivis ja teistes grammatilistes käänetes (nominatiiv, genitiiv ja

partitiiv). Sõna *loos* ja *nimi* paradigmas võib eristada peale grammatiliste käänete veel singulari translatiivi ja komitatiivi.

Substantiivide konstruktsiooniline profiil on teistsugune. Sõnavorm *abi* esineb tugevuse määra kahanevas järjekorras järgmiste verbidega: *paluma* (10.15), *vajama* (9.39), *otsima* (8.28), *osutama* (8.27), *küsima* (7.08), *pakkuma* (7.02), *kutsuma* (6.22), *saama* (6.00), *ootama* (5.70) jne. Konstruktsiooni *abi* + *saama* läbipaistvus etTenTen korpuses on nullilähedane.

Sõnavorm *sõbraks* esineb etTenTen korpuses sagedamini adjektiivi- ja substantiivifraasides. Selle sõnaga esinevad harvemini verbid *saama* (6.95), *pidama* (6.31) ja *tulema* (6.31). Konstruktsiooni *sõbraks saama* liikmed paiknevad kontekstis kõrvuti 64,7% juhtudest. Tuleb märkida, et võrreldes eespool esitatud sõnadega on *sõbraks* ja *saama* vahele jäävate sõnade arv suurem (vt joonis 9). Näiteks osalauses „talle nii tõeliseks sõbraks kui ka esimeseks armastuseks saab“ jääb verbikonstruktsiooni vahele neli sõna. Tavaliselt laieneb verbifraas kahe-kolme sõna võrra. Näidetest ilmneb, et sõnaga *sõbraks* ühilduvad tihti adjektiivid ja isiklikud pronoomenid. Verbiväljendit kasutatakse kontekstis üsna vabalt ja selle läbipaistvus on kõrge.

Query *sõbraks*, S 2,173 > Positive filter (excluding KWIC) *saama* 884 > Positive filter (excluding KWIC) V 884 (2.68 per million) ⓘ

First | Previous Page 22 of 45 Go Next | Last

586204	mil sain teada, et minuga <i>soovib saada sõbraks</i> Andra Veidemann . Jah , proua Andra Veidemann
586204	Kriminaalpreventsiooni Instituudiga siiski veel <i>sõbraks saanud</i> . Loodan , et ta pole väga kurb
567706	jalutada , sest gps ikka <i>pole</i> veel kividega <i>sõbraks saanud</i> , aga siin kogu maapind neid täis
567600	Tallinnas küberkaitset . Lumega <i>on</i> ta juba <i>sõbraks saanud</i> . </p> <p heading="0"> Foto : Sven
612616	elu suurim õnnistus <i>oli saada</i> Pavarotti <i>sõbraks</i> kõige selle kiuste , mida soovisid meelelahutustööstuse
612755	tuleb igapäev juurde inimesi , kes <i>tahavad sõbraks saada</i> , nii ma peangi nimekirja teisel
532674	<p heading="0"> nii <i>saad</i> iseendaga paremaks <i>sõbraks</i> - kui tead oma soove ja vajadusi , kui
636833	ringi tormama . Eile <i>sain</i> taas raamatuga <i>sõbraks</i> aga nüüd siis see internet . Juba mõne
652415	. Viimast piinasin tükk aega kauem , aga <i>sõbraks</i> ma temaga <i>ei saanudki</i> . Sama juhtus kergejõustiku
527014	praegu mõtle , peaaegu et iseendaga uuesti <i>sõbraks saad</i> , selliseid asju juhtub ja seda
527395	professionaalse rallipiloodi kaardilugejana ! <i>Sõbraks hakata saab</i> siin : Facebook </p> <p heading="0">
527270	koostööpartnerit . Kui <i>tahate</i> temaga kiirelt <i>sõbraks saada</i> , siis võtke järgmine päev vabamaks
543103	enesekindlust <i>turgutab</i> ja talle nii tõeliseks <i>sõbraks</i> kui ka esimeseks armastatuks <i>saab</i> . Ainult
543449	<p heading="0"> Lapsed kahjuks vene köögiga <i>sõbraks ei saanud</i> . Nendele tegin lipsumakarone
531847	viskab ta nalja . Viimase aasta jooksul <i>on</i> ta <i>sõbraks saanud</i> ka näiteks brokoli , lillkapsa ,
531965	inimene võib teisele <i>valetada</i> , et <i>saada</i> tema <i>sõbraks</i> . Viha tõttu ei pruugi inimene paljastada
518129	noored olid temaga laagris kokku <i>puutunud</i> ja <i>sõbraks saanud</i> . Ta oli sisemiselt ilus inimene
609435	võtta . Tšintsilja <i>saab</i> Teiega kiiresti <i>sõbraks</i> , kui pakute rosinaid või mett . Mett anda
620748	võimalusi , potentsiaale iseendas . Me <i>saame sõbraks</i> huvipakkuva isiku , iseendaga . Jah , nii
620854	lõhkus puid , Mari <i>kandis</i> kööki . Aega mööda <i>sõbraks said</i> Päale õhtu sööki . </p> <p heading="0">

Joonis 9. Ühendi *sõbraks saama* konkordants etTenTen korpuses (n= 884)

Lekseem *algus* esineb etTenTen korpuses eelkõige koos verbiga *tegema* (5.35) ja *saama* (3.56). Konstruktsiooni *algus* + *saama* läbipaistvus on üsna madal. Erinevalt eelmisest sõnast jääb verbikonstruktsiooni sõnade vahele üks sõna, mis on kõige sagedamini adjektiiv (vt joonis 10). Lähestikku paigutatud sõnade osatähtsus konkordantsis on 87,4%.

Word sketch item 239 (0.72 per million) ⓘ	
Page 1	of 12 Go Next Last
299125	kõik sai otsustava pöörde ja muutused <i>sai alguse</i> ... Ma hakkasin mõtlema mida endaga ette
359715	olen selle üle kõige uhkem . " Raamat <i>sai alguse</i> , kui Adams saadeti ühe ajakirja poolt
370221	paati . </p> <p heading="0"> Sündmused <i>sai alguse</i> , kui Saksa mereväe patrull-lennuk märkas
466987	noorima koera näitusekarjäär <i>sai</i> imekena <i>alguse</i> . Jälle tuttavate õnnitlused , fotosessioon
466966	<p heading="0"> Darwini õpetus evolutsioonist <i>sai alguse</i> , kui teadlane teenis H.M.S. Beagle ' i
487005	salapära , lubab autor ise . Lugu <i>saab alguse</i> , kui peategelased Roosi ja Riks kaotavad
302618	. Projekt nelja jazzmuusikuga <i>sai</i> hoogsa <i>alguse</i> , naastes Põlvast peapreemiaga . Meie muusika
366576	. </p> <p heading="0"> Kokkupõrked <i>sai alguse</i> , kui mässulised varahommikul üle Afganistani
317648	vägivalla , ja isegi hulemaga :S See <i>sai alguse</i> , kui ma üksõhtu väljas olles tappa sain
401312	littala juba 130 aastat kestnud lugu <i>sai alguse</i> . </p> <p heading="0"> littala tooteid
428023	<p heading="0"> Mesilasemade kasvatus <i>sai</i> eduka <i>alguse</i> . Kasvatusraamile ladusin laupäeval 24

Joonis 10. Konstruktsiooni *alguse saama* konkordants etTenTen korpuses (n= 239)

Võrreldes eespool nimetatud substantiividega käitub sõna *ühendus* korpuses teisiti. Lekseem *ühendus* esineb oma põhitähenduses tugevuse määra kahanevas järjekorras järgmiste verbidega: *võtma* (8.57), *paluma* (7.40), *hoidma* (4.33), *saama* (3.41), *pidama* (3.02) jne. Konstruktsiooni *ühendust saama* läbipaistvus etTenTen korpuses on nullilähedane. Lekseem *info* on seotud rohkema arvu verbidega: *edastama* (8.77), *jagama* (8.75), *levitama* (8.39), *koguma* (8.05), *vahetama* (7.45), *sisaldama* (7.07), *otsima* (6.65), *leidma* (6.23), *küsimä* (6.08), *saama* (5.94), *andma* (5.97) jne. Konstruktsiooni *info* + *saama* tugevuse määr on üks madalamatest, kuigi nimetatud verbide hulgas kasutatakse *infot saada* kõige tihedamini (1265 korda). Selle läbipaistvus on samuti nullilähedane (0,9%).

Erandina paistvat sõna *loosiga* kasutatakse etTenTen korpuses erinevate verbidega: *saama* (47), *tõmbama* (30), *võtma* (28), *valima* (23), *vedama* (22), *pääsema* (8) jt. Konstruktsiooni *loosiga saama* läbipaistvus on korpuses üsna madal (78,3%), s.t selle kaasmoodustajad paiknevad lauses enamasti koos ja teatud juhtudel laiendavad sõna *loosiga* teised lauseliikmed.

Kokkuvõtteks võib öelda, et vabadele ühenditele on kõige lähedasemad konstruktsioonid *märjaks* ja *sõbraks saama* ning neid võib vabade kollokatsioonidena käsitleda. Otsustav on see, et kollokatsiooni läbipaistvus on teistest tunduvalt kõrgem ja sõnade seose tugevuse määr on madalam. Skaala keskele jäävad (piiratud) kollokatsioonid on *kuulsaks*, *tuttavaks*, *suureks*, *abi*, *alguse*, *infot*, *ühendust saama*. Poolidioomidele lähedasem konstruktsioon on *tuntuks saama*, mille kollokaat on kinnistunud ühes konkreetses vormis.

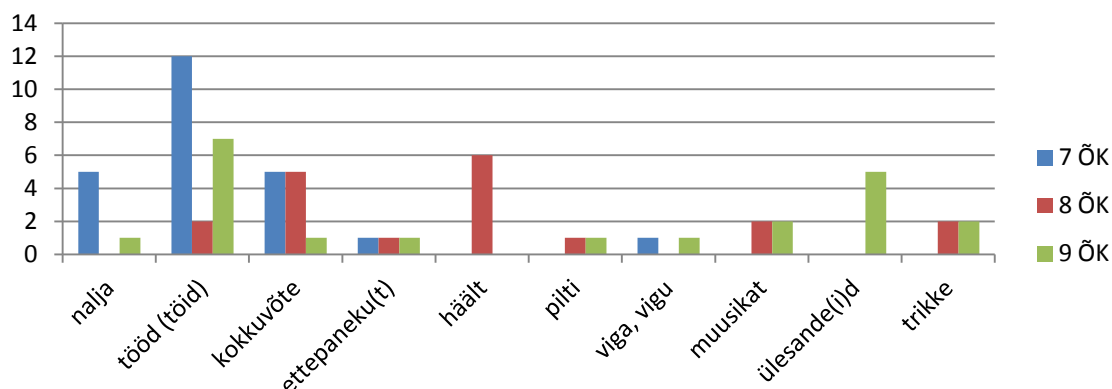
Joonis 6 näitab, et leitud kollokatsioone kasutatakse kolmes õppekomplektis ebaühtlaselt. Verb + adjektiiv tüüpi kollokatsioonid on esitatud tüübiga verb + substantiiv võrreldes kaootilisemalt ja kõige vähemaarvuliselt. Eriti silmapaistev on kollokatsioonide arvu langus 9. ÕKis. Teiste tüüpide kohta märkimisväärsed näiteid ei leitud.

Esitatud kollokatsioonidest on PSV märksõnastikus olemas *tuntuks*, *kuulsaks* ja *tuttavaks saama*. Sõnastikku võiks lisada edaspidi *suureks*, *abi*, *alguse*, *infot* ja *ühendust saama*.

3.4.2.2 *tegema*

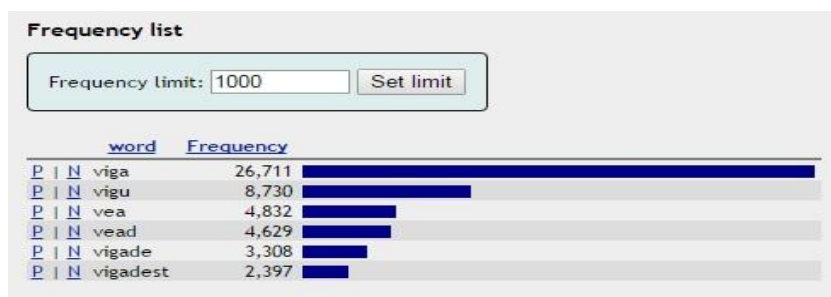
Verb *tegema* (176, 182, 250) on samuti üks tuumverbidest, mis moodustab kõige sagedamini verbikeskseid väljendeid (Muischnek 2005: 17). Verbil on suur roll leksika ja süntaksi omandamises ja seda omandatakse esimeste verbide seas (Argus 2010: 17). Sagedussõnastikus kuues verb ja õppekomplektides kolmas verb kuulub erinevate konstruktsioonide hulka.

Substantiivid esinevad koos verbiga *tegema* teistest kaasmoodustajatest sagedamini. Kui PSV-s pakutakse õppijatele kollokatsiooni *sporti*, *nalja*, *tööd* ja *otsust tegema*, siis õppekomplektides esineb nimetatud väljenditele (v.a *otsust tegema*) lisaks teisi kollokatsioone, mis korduvad vähemalt kahes komplektis (vt joonis 11).

Joonis 11. Verbi tegema statistilised kollokaadid 7.-9. õppekomplektis

Joonisel 11 toodud sõnad *töö* ja *nali* esinevad etTenTen korpuses eelkõige singulari grammatilistes käänetes, ülejäänud vormide osakaal on tunduvalt väiksem. Sarnaselt näevad välja sõnad *ettepanek*, *trikk* ja *viga*, mida kasutatakse ennekoike grammatilistes käänetes singularis ja pluuralis (vt joonis 12). Teistsugust pilti näitab sõna *kokkuvõte* morfoloogiline profiil, kus tulevad ettepoole singulari inessiiv ja translatiiv ning neile järgnevad juba grammatilised käänded (nominatiiv, genitiiv ja partitiiv).

Joonis 12. Lekseemi *viga* morfoloogiline profiil etTenTen korpuses (n=57 107)

Lekseemi *häält* ja *muusika* morfoloogiline paradigma on korpuses ulatuslik ning grammatiliste käänete lisaks kasutatakse sageli singulari komitatiivi. Sarnaselt sellega kasutatakse lekseemi *pilt* grammatilistes käänetes ja singulari adessiivis ning sõna *ülesanne* grammatilistes käänetes ja singulari translatiivis.

Sõna *töö* sõnavisandist (*word sketch*) ilmneb, et see esineb korpuses objekti funktsioonis järgmiste verbidega: *alustama* (9.91), *jätkama* (9.12), *tegema* (8.14), *teostama* (7.83), *otsima* (7.83), *pakkuma* (7.34) jt. Kõige sagedamini kasutatava konstruktsiooni *tööd tegema* läbipaistvus on väga madal (98,7%). Lekseem *nali*

koondub objekti funktsioonis eelkõige verbide *viskama* (9.26), *heitma* (7.45), *tegema* (5.94), *saama* (3.08) jt juures. Kõige sagedamini kasutatakse etTenTen korpuses jätkuvalt konstruktsiooni *nalja tegema* ja selle läbipaistvus on täiesti nullilähedane.

Lekseemi *ettepanek* kasutatakse rohkema arvu verbidega, kuid nende esinemissagedus on väike. Kõige sagedamini esineb sõna koos verbidega *tegema* (6.88), *esitama* (6.93), *ootama* (6.25) jt. Konstruktsiooni *ettepanek* + *tegema* läbipaistvus on üsna madal (97.9%). Sõna *trikk* esineb etTenTen korpuses väga piiratult kolme verbiga: *tegema* (2.63), *näitama* (1.27) ja *kasutama* (1.08). Selle läbipaistvus konstruktsioonis *trikk* + *tegema* on madal (95.8%). Kõnes sageli esinev sõna *viga* alistub järgmistele verbidele: *parandama* (8.08), *vältima* (7.42), *tegema* (6.27), *otsima* (5.91), *saama* (3.56) jt. Konstruktsioon *viga* + *saama* käitub korpuses eespool toodud sõnadest vabamalt ning substantiiv laiendatakse vahel atribuudi abil. Selle läbipaistvus on madal (92,1%).

Sõna *kokkuvõte* morfoloogiline ja konstruktsiooniline profiil erineb ülalpool mainitud sõnadest. Sõnavisand (*word sketch*) näitab, et ligi 76% juhtudel esineb *kokkuvõte* objekti funktsioonis koos verbiga *tegema* (5.34) ja teiste verbide osakaal on tagasihoidlikum. Selle konstruktsiooni läbipaistvus on üsna madal (96,4%).

Lekseem *hää* esineb etTenTen korpuses erinevate verbidega: *tõstma* (7.16), *kuulma* (7.04), *tegema* (3.81), *andma* (3.54) jt. Kuigi konstruktsiooni tugevuse väärtus (3.81) ei ole kõige kõrgem, võib seda korpuses kohata kõige sagedamini objekti funktsioonis. Erinevalt teistest sõnadest kasutatakse lekseemi *muusika* kõige sagedamini verbiga *kuulama* (9.33), millele järgneb verb *tegema* (3.89) ja *mängima* (6.69). Konstruktsiooni *häält* ja *muusikat tegema* läbipaistvus on täiesti nullilähedane.

Sõna *pilt* esineb rohkema arvu verbidega: *joonistama* (8.37), *vaatama* (7.53), *näitama* (5.93), *tegema* (5.64), *nägema* (4.83) jt. Konstruktsioon *pilt* + *tegema* on nendest kõige sagedasem ja selle läbipaistvus on üsna nullilähedane. Sõnavisandist (*word sketch*) ilmneb, et lekseem *ülesanne* esineb samuti erinevate verbidega: *lahendama* (8.22), *täitma* (7.58), *andma* (3.89) jt. Nimetatud verbide hulgas ei ole verbi *tegema*, mis täidab õppekomplektides tähtsat funktsiooni töö juhiste andmisel. Konstruktsioon *ülesanne* + *tegema* näitab, et seda kasutatakse lauses väga vabalt ja selle läbipaistvus on kõrge.

Teistest verbi *tegema* kaasmoodustajatest esineb üks kord õppekomplektides adjektiiv *selgeks*. Sõna morfoloogiline ja konstruktsiooniline profiil on kirjeldatud verbi *saama* osas (vt ptk 3.4.2.1). Konstruktsiooni *selgeks tegema* läbipaistvus on võrreldes ühendiga *selgeks saada* tunduvalt kõrgem (73,2%). Tegemist on erandiga, kus kollokatsioon käitub süntaktiliselt väga vabalt.

PSV-s olev kollokatsioon *kindlaks tegema* esineb 8. ja 9. ÕKis. Selle morfoloogiline profiil tõestab, et lisaks grammatilistele käänetele kasutatakse leksemi *kindel* tihti singulari translatiivis. See esineb tihti väheste verbidega: *määrama* (10.48), *tegema* (7.43), *jääma* (5.59) jt. Konstruktsiooni *kindlaks tegema* läbipaistvus on madal (94.8%). Seega võib *kindlaks tegema* piiratud kollokatsiooniks nimetada.

Kokkuvõtteks võib öelda, et vabadele ühenditele kõige lähedasemad konstruktsioonid on *hääl, muusika, trikk* ja *ülesanne + tegema* ning neid võib vabade kollokatsioonidena käsitleda. Nende sõnade seose tugevuse väärtus on teistest tunduvalt madalam ja konstruktsiooniline profiil on mitmekülgsem. Piiratud kollokatsioonid on *tööd, nalja, ettepanekut, viga, pilti* ja *selgeks tegema*. Poolidioomidele kõige lähedasem konstruktsioon on *kokkuvõte + tegema*, mis seostub põhimõtteliselt ühe verbiga ja esineb korpuses väga sageli.

Jooniselt 11 nähtub, et leitud kollokatsioone kasutatakse kolmes õppekomplektis küllaltki ühtlaselt. Verbiga *tegema* kollokeeruvad õppekomplektides kõige tugevamalt substantiivid, vähesel määral esineb verb + adjektiiv tüüpi kollokatsioone. Teiste tüüpide kollokatsioone esile ei tulnud. PSV-sse võiks lisada kollokatsioonid *ettepanekut, viga, pilti* ja *selgeks tegema*.

3.4.2.3 kasutama

Verb *kasutama* (196, 174, 228) asub sagedussõnastikus tagasihoidlikul 47. kohal (Kaalep, Muischnek 2002). Verbi sage kasutus õppematerjalides on tingitud õppijale suunatud keele funktsioonidest. Seda kasutatakse eelkõige juhiste andmisel ja reeglite kirjeldamisel. PSV-s ei ole selle verbiga ühtegi kollokatsiooni. Õppekomplektidest on leitud erinevaid käändsõnalisi komponente (nt *sõnu, väljendeid, kääned, skeemi* jne), mis käituvad verbifraasis üsna vabalt ega lisa verbile tähendusnüanssi (vt näide 4):

(4) *Kasuta järgmisi väljendeid: Tavaliselt ma pean ...* (7. ÕK)

Jutusta teksti sündmuste järjekorras, kasutades grammatikaosa sõnu. (8. ÕK)

Kui räägitakse minevikus või tulevikus toimunud tegevuse tulemusest (lõpetatud tegevusest), siis kasutatakse ainsuse omastavat käänet. (9 ÕK)

Näites 4 on toodud verbi *kasutama* laiendid partitiivis. Antud sõnade sõnavisandist ilmneb, et objekti funktsioonis esinevad etTenTen korpuses lekseemid *sõna* ja *väljend* kõige sagedamini verbi *kasutama* vahetus naabruses ja nende konstruktsioonide läbipaistvus on täiesti nullilähedane. Lekseemi *sõna* kasutatakse ennekõike pluraali adessiivis ja grammatilistes käänetes (nominatiiv, genitiiv ja partitiiv). Lekseemi *väljend* kasutatakse ennekõike grammatilistes käänetes ja veel komitatiivis. Et konstruktsioonid *sõna + kasutama* ja *väljend + kasutama* on õpikutes sagedased ja õppijatele tuttavad, siis võiks need lisada PSV-sse.

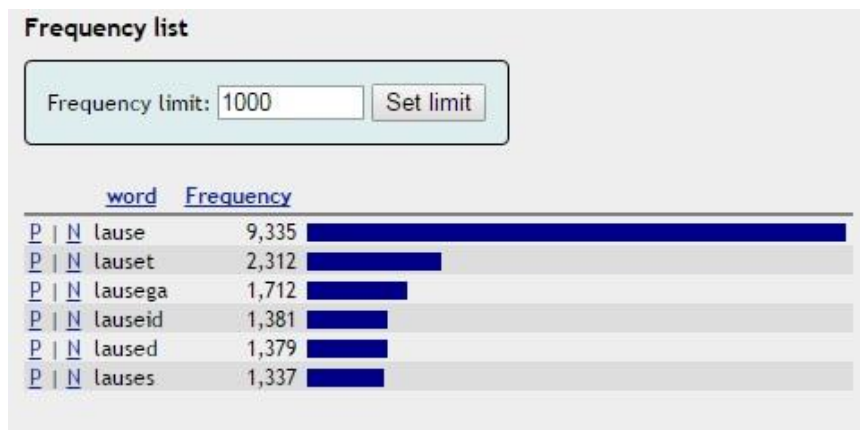
Sõna *skeem* ja *kääne* esinevad etTenTen korpuses harva ega võimalda suuri üldistusi teha. Neid võib kolmes õppekomplektis ainult statistilisteks kollokatsioonideks pidada. Verbi *kasutama* süntagmaatilised suhted võimaldavad suure hulga substantiive kombineerida ega pruugi veel idiomaaatilisi väljendeid moodustada.

3.4.2.4 kirjutama

Sarnaselt verbiga *kasutama* võib verbi *kirjutama* (167, 184, 217) õppematerjalide jaoks spetsiifiliseks pidada. Erinevus seisneb selles, et sagedussõnastikus on verb kõrgemal 40. kohal ja PSV pakub õppijatele verbi *kirjutama* kollokatsioone. PSV-s kollokatsiooniks peetud *raamatut*, *kirjandit*, *artiklit* *kirjutama* esinevad õppematerjalides harva. Need väljendid on seotud spetsiifilise teema ja sõnavaraga. Õppematerjalides koondatakse verbi ümber järgmised laiendid: *vihikusse* (42/56/26), *sõnad* (14/25/13), *laused* (4/13/17), *kirja* (5/4/11), *teksti* (4/2/1) *kirjutama*.

Sõnavisanditest selgub, et eespool mainitud sõnade morfoloogiline profiil on lai ja erinev. Lekseem *vihik* esineb sageli kõigis grammatilistes käänetes ja 2 kohakäändes (illatiiv ja inessiiv), sõna *lause* kasutatakse korpuses kõige sagedamini singulari nominatiivis ja genitiivis, ülejäänud vormide osakaal on tagasihoidlikum (vt joonis 13).

Sõna *kiri* ja *tekst* kasutatakse grammatilistes käänetes ja inessiivis. Lekseemi *sõna* profiil erineb neist sõnadest drastiliselt (vt ptk 3.4.2.3).

Joonis 13. Lekseemi *lause* morfoloogiline profiil etTenTen korpuses (n=20 603)

Kõige sagedasem sõna *vihikusse* esineb peale *kirjutama* veel koos ühendiga *kirja panema* ja teiste verbidega vähemal määral. Konstruktsiooni *vihikusse kirjutama* läbipaistvus on madal (82%) ja sõna võib lauses verbist kaugemal paikneda. Sama võib öelda lekseemi *sõna* puhul, kuna see esineb korpuses verbiga *kirjutama* harva. See võimaldab teha järelduse, et väljendid *vihikusse kirjutama* ja *sõna + kirjutama* on sagedad ainult õppematerjalides ning neid võib statistilisteks kollokatsioonideks nimetada.

Sageduselt järgmised sõnad *lause* ja *tekst* esinevad etTenTen korpuses koos verbiga *kirjutama* harva. Lekseemi *lause* kasutatakse erinevate verbidega: *kordama* (5.83), *moodustama* (4.88) jt. Järelikult on seos sõnade vahel verbikonstruktsioonis nõrk. Konstruktsiooni *lause + kirjutama* läbipaistvus on kõigist käsitletud sõnadest kõige kõrgem (69,2%). Konstruktsioon *tekst + kirjutama* on võrreldes eelmise sõnaga idiomatisem ja selle läbipaistvus on üsna madal (91,7%).

Lekseem *kiri* esineb kolmes õppekomplektis koos verbiga *kirjutama* harva. EtTenTen korpuses kuulub aga sõnade *kiri* ja *kirjutama* seos viie kõrgema hulka: *saatma* (7.53), *panema* (6.20), *saama* (2.53), *kirjutama* (4.32), *lugema* (3.48). Konstruktsiooni *kiri + kirjutama* läbipaistvus on madal (91.8%) ja see sarnaneb konstruktsiooniga *tekst + kirjutama*.

Üldiselt võib öelda, et vabadele ühenditele kõige lähedasem konstruktsioon on *lause* + *kirjutama*, kuna seos sõnade vahel on nõrk ja konstruktsiooniline profiil on lai. Piiratud kollokatsioonid on *tekst* ja *kiri* + *kirjutama*, mida võiks ka PSV-sse lisada. Statistilised kollokatsioonid *vihikusse kirjutama* ja *sõna* + *kirjutama* on iseloomulikud üksnes õpikuteksti keelele.

Leitud kollokatsioone kasutatakse kolmes õppekomplektis küllaltki ühtlaselt. Verbiga *kirjutama* kollokeerub õppekomplektides kõige tugevamalt tüübina verb + substantiiv. Teiste tüüpide kollokatsioone ei leitud.

3.4.2.5 *pidama*

Verb *pidama* (140, 153, 262) on üks tuumverbidest, mis esineb kirjakeeles sagedamini kui verb *tegema* (Kaalep, Muischnek 2002). Sageduselt neljas ja õppematerjalides kuues verb on mitmetähenduslik sõna. Verb moodustab hulga grammatikaliseerunud tarindeid, kuhu kuulub tihti verb *pidama* koos supiiniga. See raskendab konstruktsioonis olevate süntagmaatiliste suhete määramist, kuna konstruktsiooni leksikaalne tähendus sõltub supiinist. Verbi *pidama* leksikaalsetest tähendustest on olulisel kohal otstarbekuse (vt näide 5) ja korraldamise (vt näide 6) tähendus. Esimesel juhul sõltub verbilaiend supiinist ja võib olla objekti või määruse funktsioonis (vt näide 5), teisel juhul esineb verb koos noomeniga (vt näide 6).

(5) *Jalgratturid peavad kohe jalgratta seljast maha tulema.* (7. ÕK)

Valge toonekure partner peab pärast eemalolekut ennast tutvustama. (8. ÕK)

Matkajad peavad endale süüa ostma peatuspaikadest. (9. ÕK)

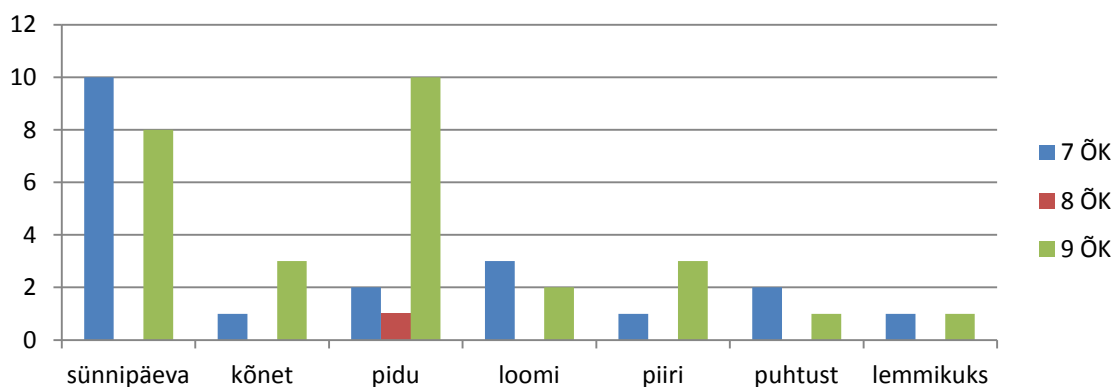
(6) *Mida sa kodus teed, kui sa pead sünnipäeva?* (7. ÕK)

Kroonprints pidas oma parimaks sõbraks vana kuningat <...> (8. ÕK)

Varem pidasid breikijad rohkem võistlusi. (9. ÕK)

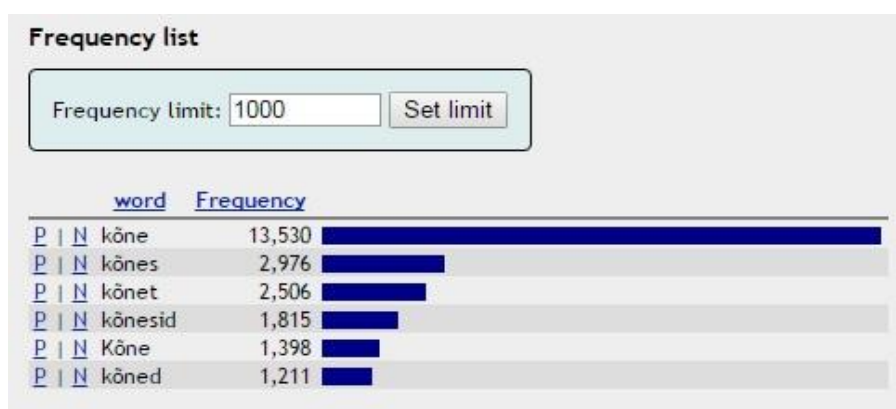
Tüüpi verb + substantiiv kollokaadid esinevad koos verbiga *pidama* 7. ja 9. ÕKis, samas kui 8. ÕKist leidub üksnes kaks kollokatsiooni *ametit* (5) ja *pidu* (1) *pidama* (vt joonis 14). Ülejäänud kordumatud kaasmoodustajad on järgmised: *siga* (4), *koera* (3),

kassi (2), *öökulli* (2), *kirjavahetust* (2), *saladust* (2), *võistlusi* (2), *piknikku* (1), *loengut* (1), *kodulooma* (1). Tuleb märkida, et ülaltoodud võimalikud kollokatsioonid tähistavad verbi *pidama* kõiki tähendusi (vrd PSV-s).

Joonis 14. Verbi *pidama* statistilised kollokaadid 7.-9. õppekomplektis

Kõige sagedasema lekseemi *sünnipäev* morfoloogiline profiil on ulatuslik. Sõna esineb ennekõike singulari partitiivis ning teistes grammatilistes (nominatiiv, genitiiv ja partitiiv) ja semantilistes käänetes (adessiiv, translatiiv, allatiiv). Sellega sarnaselt käitub sõna *pidu*, mida kasutatakse kolmes õppekomplektis ebaühtlaselt. Täiesti teist pilti näitab sõna *kõne* profiil, mis hõlmab lisaks singulari nominatiivile ja genitiivile veel inessiivi (vt joonis 15). Sõna *amet* esineb kõige tihedamini singulari illatiivis ja inessiivis ning vähem sõnavorme esineb grammatilistes käänetes.

Joonis 15. Lekseemi *kõne* morfoloogiline profiil etTenTen korpus (n=28 353)

Lekseemid *loom*, *piir* ja *puhtus* esinevad verbidega kõige sagedamini grammatilistes käänetes (nominatiiv, genitiiv ja partitiiv) nii singularis kui ka pluuralis. Erinevalt

nimetatud sõnadest kasutatakse sõna *lemmik* grammatiliste käänete kõrval veel singulari translatiivis.

Lekseemi *sünnipäev* kasutatakse objekti funktsioonis väga piiratud ainult kahe verbiga: *tähistama* (8.52) ja *pidama* (3.87). Konstruktsiooni *sünnipäeva pidama* läbipaistvus on täiesti nullilähedane. EtTenTen korpuses sama sagedusega kasutatav sõna *pidu* on kõige tugevamalt seotud verbiga *pidama* (4.60), mille läbipaistvus konstruktsioonis on samuti nullilähedane. Sõna *kõne* kollokeerub erinevate verbidega ja kõige sagedamini koos verbiga *pidama* (4.94), mille läbipaistvus konstruktsioonis on madal (88,1%). Kuigi kahe sõna seos ei ole kõige kõrgem, võib neid väljendeid piiratud kollokatsioonideks nimetada. Tulemused näitavad, et konstruktsioon *kõne + pidama* käitub süntaktiliselt vabamalt.

Sõna *loom* esineb objekti funktsioonis erinevate verbidega, millest on tugevama seosega *karjatama* (9.45), *kohtlema* (7.76), *tapma* (7.64) jt. Järgmine sõna *piir* kollokeerub verbidega *kompama* (9.46), *ületama* (8.55), *tõmbama* (6.95), *tundma* (4.85) jt. Sõnade *piir ja amet* seos verbiga *pidama* on väga nõrk (vastavalt 2.58 ja 1.87) ja moodustatud konstruktsioonide läbipaistvus on täiesti nullilähedane. Sarnaselt eespool toodud sõnadega kasutatakse sõna *puhtus* erinevate verbidega, millest verbi *pidama* ja *puhtus* seos on samuti nõrk (0.96) ja selle läbipaistvus on nullilähedane. Väga erinevalt käitub lauses konstruktsioon *lemmikuks pidama*, mille läbipaistvus on väga kõrge (58,1%).

Kokkuvõtteks võib öelda, et enamiku käsitletud konstruktsioone võib vaadelda vabade ühenditena või vabade kollokatsioonidena: *loomi, piiri, puhtust, lemmikuks pidama*. Sõnade konstruktsiooniline profiil on lai ja seose tugevuse väärtus on väga nõrk. Piiratud kollokatsioonid on *sünnipäeva, pidu* ja *kõnet pidama*, mis on esitatud kolmes õppekomplektis küllaltki ühtlaselt. 9. ÕKis paistab välja kollokatsiooni *pidu pidama* ülekaal, mis võib olla seotud õpitava teema või tekstiga.

Kollokatsioonid esinevad kolmes õppekomplektis küllaltki ühtlaselt. Eriliseks pean seda, et ülaltoodud kollokatsioonid 8. ÕKis ei esine. Verbiga *pidama* kollokeerub õppekomplektides kõige tugevamalt tüüp verb + substantiiv. Teiste tüüpide kollokatsioone esile ei tulnud.

Esitatud kollokatsioonidest on PSV-s olemas *sünnipäeva*, *pidu* ja *kõnet pidama*. Õpikute autoritele võiks soovitada verbiga *pidama* rohkem kollokaate kasutada, kuna PSV-s on need rohkesti esindatud.

3.4.2.6 *minema*

Sõna *minema* (91, 189, 155) on mitmetähenduslik intransitiivne verb, mis on 7. kohal nii sagedussõnastikus kui ka õppematerjalides. Sarnaselt verbiga *pidama* võib see konstruktsioonis supiini või noomenitega seotud olla. Verb kuulub mitme grammatikaliseerunud tarindi hulka.

Sõnavisanditest ilmneb, et kõige vähem verbist *minema* moodustatud väljendeid on 7. ÕKis. Tuleb märkida, et verb *minema* koos elutu subjektiga lisab väljendile idiomaahtilisuse (vt näide 7). Väljendi leksikaalne tähendus tuleneb verbi nominaalsest komponendist. Verbi *minema* valents ei luba lauses grammatilist objekti. Sõnad on määruuse rollis mitmekesised ja esinevad 7. ÕKis üks kord. Potentsiaalseid kollokaate ei ole võimalik tuvastada.

(7) *Pipi tuju läks paremaks.* (7. ÕK)

Seep läks silma. (8. ÕK)

8. ja 9. ÕKis esineb verbiga *minema* rohkem konstruktsioone. Verbi leksikaalsetest tähendustest on olulisel kohal muutumise kategooria, mis väljendub kasutuskontekstides määruusena: *kott ei läheks liiga raskeks*; *inimene läks hulluks*; *asi läks jamaks*. Näiteid võib lähemalt kolme kriteeriumi järgi käsitleda.

Sõnade *raske* ja *hull* morfoloogiline profiil on üsna sarnane. Kõige sagedamini esinevad sõnad singulari nominatiivis ning seejärel teistes grammatilistes käänetes ja singulari translatiivis. Kõige rohkem erineb sellest pildist sõna *jama* profiil, milles eristub selgesti singulari nominatiiv ja peale grammatiliste käänete kasutatakse näiteks elatiivi, komitatiivi ja translatiivi. Sõna *jama* esineb etTenTen korpuses üksnes subjekti rollis ja õppekomplektis olevaid lauseid sealt ei leitud.

Lekseem *raske* kollokeerub järgmiste verbidega: *osutama* (7.37), *muutama* (5.64), *minema* (5.02), *tegema* (4.09) jt. Konstruktsiooni *raskeks minema* läbipaistvus on madal

(85,5%). Sõna *hull* esineb väga piiratud verbidega *ajama* (6.85) ja *minema* (5.37). Konstruktsiooni *hulluks minema* läbipaistvus on samuti madal (83,9%). Sellest võib järeldada, et konstruktsioonid *raskeks* ja *hulluks minema* on liikumas idiomaaatilise suunas ja neid võib nimetada piiratud leksikaalseteks kollokatsioonideks.

PSV-s pakutakse verbi *minema* kollokatsiooniks *jala* ja *jalgsi minema*, millest esimene variant *jala minema* esineb kaks korda 8. ÕKis ja teistes komplektides see ei kordu. PSV-sse võiks lisada veel *raskeks* ja *hulluks minema*.

3.4.2.7 *võima*

Intransitiivne verb *võima* (107, 117, 196) järgneb „Eesti keele sagedussõnastikus“ ja kolmes õppekomplektis kohe verbile *minema*. *Võima* tähistab peamiselt tegevuse võimalikkust ja väljendab kõneleja tahet (EKSS). Verb ei luba lauses grammatilist objekti, vaid koondab määrsõnalist laiendit või *da*-infinitiivi.

Sõnavisandid näitavad, et kolmes õppekomplektis moodustab tarindi kõige sagedamini verbi *võima* vorm koos *da*-infinitiiviga (vt näide 8).

(8) *Sõnumite saatmise populaarsus võib veelgi kasvada koos SMS-i arenguga MMS-iks (Multimedia Messaging Services).* (7. ÕK)

Kas erinevused võivad rahvaste suhtlemist segada? (8. ÕK)

Poleks osanud arvata, et üks töö võib nii tore olla. (9. ÕK)

Verbi *võima* juurde kuuluv määrsõnaline komponent käitub lausetes üsna vabalt. Sellest teen järelduse, et määrsõna ei ole verbiga niivõrd kinnistunud, et verbiühendit või kollokatsiooni moodustada.

PSV-s ei ole verbiga *võima* kollokatsioone ega verbiühendeid. Õppematerjalides ei ole samuti tuvastatud ühtki püsiväljendit, mis laiendaks verbi *võima*.

3.4.2.8 *tulema*

Järgmine intransitiivne verb *tulema* (88, 109, 168) on mitmetähenduslik sõna, mis paikneb „Eesti kirjakeele sagedussõnastiku“ andmete põhjal kolmandal kohal ja kolmes õppematerjalis üheksandal kohal. See esineb verbikonstruktsioonis koos supiini või *da*-

infinitiiviga ning grammatilist objekti see ei moodusta. Verb *tulema* käitub lauses sarnaselt verbiga *minema* ja *võima*.

Sõnavisandite võrdlusest ilmneb, et 7. ÕKis esineb konstruktsioon *tuleb* koos *da*-infinitiiviga eelkõige passiivlausetes (vt näide 9). Sel juhul täidab aluse funktsiooni sihitis. 8. ÕKis esineb verb *tulema* enamasti koos elusa tegijaga, 9. ÕKis tasakaalustavad seda elutu subjektiga kasutatud väljendid ja lisandub konstruktsioon *tuleb* koos supiiniga. Võib järeldada, et õppekomplektide autorid püüavad verbi *tulema* erinevaid tarindeid kasutada.

(9) *Televiisor tuleb seinast välja tõmmata* <...> (7. ÕK)

Maja tuleb korralikult üle värvida. (8. ÕK)

Õõbimisvarustus tuleb endal kaasa võtta. (9. ÕK)

Sarnaselt verbiga *minema* esitatakse PSV-s kollokatsioonid *jala* ja *jalgsi tulema*, mis antud õppematerjalides ei esine. Et verbiväljendi põhisisu kannab supiin või *da*-infinitiiv, ei ole verb *tulema* otseselt nende kaasmoodustajatega seotud. Substantiivid, adjektiivid ega adverbid ei ole veel verbi *tulema* koosseisus kollokatsiooniks muutunud.

3.4.2.9 *kuulama*

Kolmes õppekomplektis sageduselt kümnendat verbi *kuulama* (107, 122, 110) võib nimetada õppijakeeles spetsiifiliseks, kuna sarnaselt verbiga *kasutama* aitavad need õppeülesannet selgitada. Kirjakeeles on verb *kuulama* 83. kohal ja võrreldes eespool tutvustatud sõnadega ei kuulu eesti keele tuumverbide hulka.

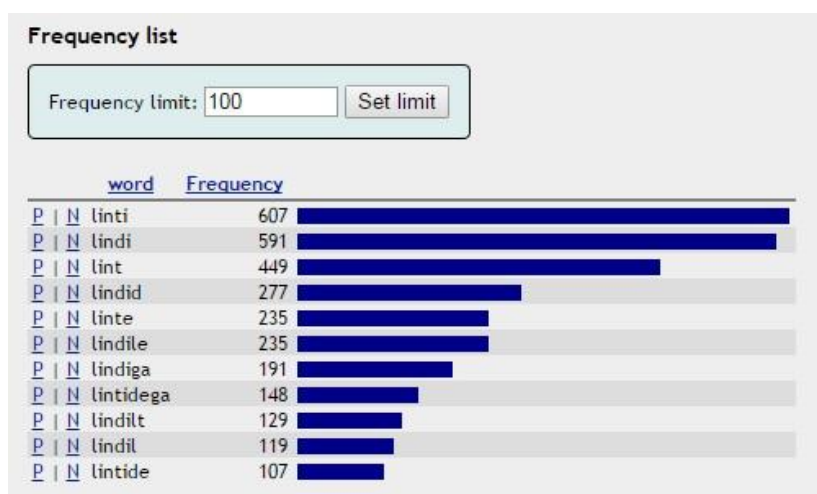
Käändsõnaliseks komponendiks võib 7. – 9. klassi õppekomplektis nimetada *teksti* (72/62/58), *tekste* (2/20/16), *muusikat* (5/9/5), *laulu* (0/4/4). Märkimisväärne on väljendi *teksti kuulama* suur arv kõiges kolmes komplektis. Vaatamata sellele ei lisandu verbile tähendusvarjundit ja nimetatud väljendid käituvad vabade ühendite moodi, s.t nad võivad vabalt kombineeruda ka teiste lekseemidega (vt näide 10).

(10) *Kuula dialoogi ja ütle, millise raamatu tegelased räägivad.* (7. ÕK)

Kõik kuulavad huviga imelikku kandlemängu. (8. ÕK)

Verbi *kuulama* üksikud kaasmoodustajad on järgmised: 7. ÕKis esineb sõna *vastust* (3), 7. ja 9. ÕKis on *linti* (1/5). Nüüd võib vaadata, kuidas õppekomplektidest leitud statistilised kollokatsioonid etTenTen korpuses käituvad.

Sõna *tekst* ja *muusika* morfoloogilises profiilis on esiplaanil sihitise käänded, vähemal määral veel komitatiiv, inessiiv ja elatiiv. Sõna *laul* ja *vastus* esinevad kõige sagedamini singulari nominatiivis ja siis teistes sihitise käänetes. Lekseemi *lint* profiil on väga ulatuslik (vt joonis 16).

Joonis 16. Lekseemi *lint* morfoloogiline profiil etTenTen korpuses (n= 3 480)

Sõna *tekst* kollekeerub etTenTen korpuses erinevate verbidega, millest ainus verb *lugema* on kõige sagedasem. Harva konstruktsiooni *tekst* + *kuulama* kaasmoodustajad on leitud 10 lausest vahetus naabruses. Sõna *muusika* konstruktsiooniline profiil on kirjeldatud peatükis 3.4.2.2. Konstruktsiooni *muusikat kuulama* (9.33) läbipaistvus on täiesti nullilähedane. Seose tugevuse keskmise väärtusega on konstruktsioon *laul* + *kuulama* (5.49), mille läbipaistvus on nullilähedane. Sõna *laul* esineb veel järgmiste verbidega: *laulma* (9.28), *salvestama* (6.05) jt.

Sõnavisandisse ei ole sattunud konstruktsioon *vastus* + *kuulama*, mis sobib rohkem õpikutekstile. Kirjakeeles kollekeerub sõna *vastus* järgmiste verbidega: *otsima* (9.36), *ootama* (7.67), *leidma* (6.74), *andma* (5.70), *saama* (5.59) jt. Konstruktsioon *vastus* + *kuulama* on etTenTen korpuses harva ja selle läbipaistvus on kõrge (67,5%). Sõna *lint* esineb korpuses subjekti ja objekti funktsioonis väga harva. Sellest võib järeldada, et

õppekomplektides harva esinevad sõnad *vastus* ja *lint* on vabad leksikaalsed kollokatsioonid.

Kokkuvõttes võib öelda, et kõige lähedasemad vabadele ühenditele on konstruktsioonid *teksti*, *vastust* ja *linti kuulama*. Sõnade konstruktsiooniline profiil on lai ja konstruktsioonid esinevad etTenTen korpuses harva. Õpikuteksti keeles võib nimetatud konstruktsioone statistilisteks kollokatsioonideks pidada. Piiratud kollokatsioonid on *muusikat* ja *laulu kuulama*, mida kasutatakse õpikus ja kõnes tihti. Neid võiks ka PSV-sse lisada, kuna see ei paku verbiga *kuulama* ühtegi kollokatsiooni.

Statistilised ja piiratud kollokatsioonid esinevad kolmes õppekomplektis küllaltki ühtlaselt. Verbiga *kuulama* kollokeerub õppekomplektides kõige tugevamalt tüüp verb + substantiiv. Teiste tüüpide kollokatsioone ei leitud.

3.4.2.10 käima

Verb *käima* (57, 109, 170) kuulub intransitiivsete tuumverbide hulka. „Eesti keele sagedussõnastikus“ on verb 19. kohal ja õppekomplektides 11. kohal. Konstruktsioonides esineb verb tavaliselt koos *ma*-infiniitivi ja selle seesütleva käändelise vormiga (Tragel 2003: 48). Verb seostub suure hulga tegevust väljendavate noomenitega (Muischnek 2004: 19).

PSV sõnastikus ei esine verbiga *käima* kollokeeruvaid sõnu. Vaatamata sellele võib 7. –9. klassi materjalidest leida statistilisi kollokatsioone: *väljas* (9/3/1), *külas* (3/5/2), *kinos* (2/8/3), *koolis* (1/4/11), *reisil* (0/2/1) ja *matkal* (0/3/2) *käima*. Lisaks sellele esineb üksikuid kollokatsioone: *riides* (0/3/0), *kalal* (1/0/0), *trennis* (0/0/6) ja *närvidele* (0/0/3) *käima*. Ülejäänud väljendid on moodustatud erinevatest aja ja koha määrsõnadest.

4. Harjutused sagedaste kollokatsioonide kordamiseks

Analüüsimaterjali põhjal on loodud kolme õppekomplekti juurde harjutused (vt lisa 5), mis aitavad näiteks õppeaasta lõpus vene õppekeele kooli õppijatel III kooliastme õppekomplektides sisalduvaid sagedasemaid verbe ja nendega seotud kollokaate kinnistada. Lisaks pakutakse kiirematele ja andekamatele õpilastele neid harjutusi, mis annavad neile võimaluse tekstikorpust kasutada ning konkordantsi abil sõnadevahelisi seoseid ja kollokatsioonimalle paremini tundma õppida. Selleks olen kohandanud Andersoni (2008) konkordantsi ülesanded (*word webs*), mis esitavad päringusõna (verb) kohta morfoloogilist ja kollokatiivset infot. Materjali kokkuvõtmine ja visualiseerimine aitab eelkõige nägemismäluga õppijal keelematerjali kiiremini meelde jätta (Webber 1978: 60).

Tulemused näitavad, et sõnad *tuntuks*, *kuulsaks* ja *tuttavaks* on seotud kõige tugevamalt verbiga *saama* ja *tegema*. Neid kollokatsioone võib 7. klassis õppijatega harjutamiseks kasutada, võrreldes kasutusjuhte *saama* ja *tegema* verbiga. Esimene harjutus sisaldab valikvastustega 14 lauset etTenTen korpusest, kuna õppekomplektidest on leitud üksnes kollokatsioonid *tuntuks*, *kuulsaks*, *tuttavaks* *saama* (vt lisa 5). Harjutuse eesmärgiks on valida lausesse õige lekseem. Teise harjutuse aluseks on valitud adjektiivide asemel substantiivid, mis kollokeeruvad verbiga *saama* ja *tegema*. Harjutuses 3 on kasutatud püsiväljendit *viga tegema* ja *viga saama*, mis sobivad tihti erinevates kontekstides.

Neljandas harjutuses on tarvis täita lauses leksikaalne lünk, kust puudub verbi *saama* kollokaat (*tuntuks/kuulsaks*) (vt lisa 5). 7. klassi õppekomplektist võetud lauses on mõlemad kollokaadid samatähenduslikud ja sellele võiks õpetaja pöörata õppijate tähelepanu. Analüüsi käigus on aga leitud, et lekseem *kuulus* esineb etTenTen korpuses kuus korda sagedamini kui lekseem *tuntud*. Põhjuseks võib olla lekseemi *kuulus* vormirikkam morfoloogiline paradigma. Üllatuslikult selgus, et kahes vormis sageli kasutatav sõna *tuntud* käitub etTenTen korpuses süntaktiliselt vabamalt kui sõna *kuulus* (lääbipaistvus on vastavalt 91,2% ja 97%). Viies harjutus on samuti lünkharjutus, kust puudub verb, mis kollokeerub sõnaga *ühendust*. Sõnavisandi abil võib tunnis sõnade

käitumist koos õppijatega uurida. Korpusele ligipääsu puudumisel võiks õpetaja teatud sõnavisandi paljundada ja õpilastele tunnis jagada.

Kuues ja seitsmes harjutus on mõeldud andekatele õppijatele, kes soovivad oma keeleteadmisi struktureerida (vt lisa 5). Õppijatel tuleb etTenTen korpusest leida vajalik info sõna kollokatiivse käitumise kohta. Õpetaja ülesandeks on õppijaid motiveerida ja näidata, kuidas korpust leida ning kasutada ja millised korpuse funktsioonid on neile vajalikud. Programmis Sketch Engine (Kilgarriff jt 2014) on etTenTen korpus vabalt kättesaadav. Lisaks sellele võib õppekomplekti alusel oma väikese korpuse luua ja seda õppe-eesmärkide saavutamiseks kasutada.

Järgmised kolm harjutust (8–10) on sobitusülesanded (vt lisa 5). Kaheksas harjutus pakub õppijatele etTenTen korpusest leitud näitelauseid, mis sisaldavad selles töös käsitletavaid *verb + raskeks* ja *verb + hulluks* tüüpi kollokatsioonid. Mitmel juhul sobivad mitmed kollokatsioonid erinevatesse lausetesse. Harjutuse tegemisel tulevad kasuks õppijate analüüsioskused, kuna kollokatsioonid tuleb mõista kontekstis.

Üheksas ja kümnes harjutus on mõeldud kehvema keeleoskusega õppijatele teema kordamiseks (vt lisa 5). Harjutuses 9 seostub ühe verbiga kõige rohkem kaks erinevat kollokaati. Harjutuse 10 kollokaadiks on valitud sõna *kuulsaks*, millele tuleb verbide hulgast põhisõna leida. Sõna *kuulsaks* on kinnistunud erinevate verbide naabruses, seega võib neid kollokatsioonid õppijatele tutvustada.

Järgmised kolm harjutust (11–13) on koostatud õppematerjalides olevate näitelausete põhjal (vt lisa 5). Kõigis harjutuses tuleb otsustada, millised sõnad sobivad verbi juurde ja millised mitte. Harjutus 11 sisaldab väljendeid 7. klassi õppekomplektist, harjutus 12 hõlmab kollokatsioonid 8. klassi õppematerjalist ja harjutus 13 9. klassi komplektist. Alusena võetud püsiväljendeid käsitletakse selles töös vabade kollokatsioonidena.

Harjutuse 14 ja 15 varjatud eesmärgiks on leida kollokatsioonidele ühesõnalised või kahesõnalised vasted, mida võib käsitleda sünonüümidena (vt lisa 5). Selline ülesanne arendab kindlasti õppijate sõnavara ja võimaldab samuti sõnastikku kasutada.

Harjutus 16 ja 17 võimaldavad õppijatel oma teadmisi kontrollida ja loovalt ülesandele läheneda (vt lisa 5). Tuleb välja mõelda erinevate tähtedega algavaid sõnu, mis kollokeeruvad verbidega *pidama* ja *minema*.

Eespool toodud näidisharjutused võivad osutada keeleõpetajatele eeskujuks erinevate harjutuste loomisel. Kohati tuli arusaamise parandamiseks etTenTen korpusest korjatud lauseid muuta, sest mõned laused olid õppijate jaoks liiga keerulised (pikad või kohmakad). Autentsed laused võimaldavad õppijatel tegeliku keelekasutuse näidetega õppeprotsessi käigus kokku puutuda.

Kokkuvõte

Selle töö eesmärgiks oli 1) analüüsida kolmes mitte-eestlastele suunatud eesti keele õppekomplektis ja „Eesti keele põhisojavara sõnastikus“ (PSV 2014) esitatud verbide valikut ja kümne kõige levinuma verbi leksikaalseid kollokatsioone, 2) võrrelda leitud kollokatsioone internetipõhise etTenTen13 korpuse ainekuga ja 3) koostada sagedasemate kollokatsioonide kinnistamiseks näidisharjutusi. Analüüsi tulemused vastavad uurimuses püstitatud küsimustele.

Töös võrdluseks kasutatud „Eesti keele põhisojavara sõnastiku“ (2014) sihtrühm ja tase vastab uurimisealuse sihtrühma keeletasemele. III kooliastme lõpuks peavad õppijad hea B1.2 taseme saavutama. Vajaliku leksikaalse profiili tagab neile PSV sõnastiku sõnavara. Töö praktilises osas antakse ennekoike ülevaade õppekomplektides esitatud verbide valikust, nende varieerumisest ja levikust.

III kooliastme õppekomplektid sisaldavad kokku 897 eri verbi, mis jagunevad klassiti järgmiselt: 7. klassi õppematerjalis esineb 534 verbi, 8. klassi õppematerjalis on 563 verbi ja 9. klassi õppematerjalis on 603 verbi. Märkimisväärne on see, et üle poole kõigis õppekomplektides esitatud verbidest (305) kordub kolmes komplektis ja moodustab semantilise tuuma. Samas tekitab muret, et õppematerjalides leiab rohkesti ainult ühes õppekomplektis esinevaid verbe, mille arv klassist klassi suureneb ja moodustab 9. klassi lõpuks üle neljandiku (25,9%) samas komplektis olevatest verbidest.

82,2% PSV-s esitatud verbidest võib kohata ühes, kahes või kolmes õppekomplektis. Tuleb märkida, et õppematerjalid sisaldavad rohkem verbe kui PSV märksõnastik. Järelikult on kolmes õppematerjalis 31,5% võrra rohkem verbe, kui neid sisaldab PSV. Sellised verbid ei kuulu õpikute sihtrühma keeleoskustasemele ja võivad keeleõppijatele õppimisel raskusi tekitada.

PSV-ga kattuvate verbide varieerumine klassiti jätab paremat soovida. Enam PSV verbe esineb ainult ühes õppekomplektis (vastavalt 438, 447, 473) ja kõigis õppekomplektides korduvaid verbe on kõige vähem (295). Need verbid, mis ei kuulu

PSV märksõnastikku, esinevad kahjuks enamasti ainult ühes õppematerjalis. Sellise esituse puhul võib verbide omandamisel ette tulla raskusi. Näiteks 7. klassi õppematerjalis on põhisõnavarasse kuuluvaid verbe 82%. Lisaks sellele sisaldab 7. klassi komplekt 18% verbidest, mis ei kuulu PSV-sse. Võrdluseks võib tuua näitena neid verbe, mida kasutatakse kõigis õppekomplektides ja mis kuuluvad PSV märksõnastikku. Sellised verbid moodustavad 55% 7. klassi komplektis olevatest verbidest ja nende arv väheneb 9. klassiks 48,9%-ni. Võib öelda, et 7. klassi õppekomplekt vastab uuritava sihtgrupi keeleoskustasemele kõige paremini.

Õppekomplektide kümnest kõige levinumast verbist kuulub tuumverbide hulka seitse: *saama, tegema, pidama, minema, võima, tulema ja käima*. Õpikuteksti keele jaoks võib pidada eriomasteks verbe *kasutama, kirjutama ja kuulama*. Samuti on õpikutekstile omane üks kord esinevate verbide suur osakaal (180, 203, 170). Nende verbide esinemust peab edaspidi suurendama või üldse nendest loobuma.

Kolmes õppematerjalis võib piiratud sagedusega kollokatsioonideks nimetada järgmisi: *kuulsaks, tuttavaks, suureks, abi, alguse, infot, ühendust saada; tööd, nalja, ettepanekut, viga, pilti, selgeks tegema; teksti ja kirja kirjutama; sünnipäeva, pidu ja kõnet pidama; raskeks ja hulluks minema; muusikat ja laulu kuulama*. Poolidioomidele lähedasemad konstruktsioonid on *tuntuks saada ja kokkuvõtet tegema*. Enamik nimetatud kollokatsioone puudub PSV-st. „Põhisõnavara sõnastikku“ võiks lisada õppematerjalide põhjal leitud kollokatsioonid: *suureks, abi, alguse, infot ja ühendust saada; ettepanekut, viga, pilti ja selgeks tegema; sõna ja väljendit kasutama; tekst ja kiri + kirjutama; raskeks ja hulluks minema; muusikat ja laulu kuulama*.

Sagedamate kollokatsioonide kinnistamiseks sobivad suurepärast valikvastustega harjutused, lünkharjutused, sobitusülesanded ja loovad ülesanded (vt lisa 5), mida võib ka tunnis interaktiivselt kasutada.

Siinne uurimus aitab B1 taseme keeleoskuse kirjeldust täiendada, lisades puuduvat infot: kuidas muutuvad leksikaalsed üksused (verbikesksed kollokatsioonid) B1 tasemeoskuse edenedes ja kuidas need muutused keeleoskustaset iseloomustavad. Keeleõpetajad võivad lähtuda kontrolltööde ja harjutuste ettevalmistamisel Ilo

kirjastuses ilmunud õpikute põhjal esitatud verbidest ja kollokatsioonidest. See võib eesti kollokatsioonide omandamist tõhusamaks ja kiiremaks muuta.

Kirjandus

Anderson, N. J. 2008. Active Skills for Reading: Book 4. Boston: Heinle.

Apresjan jt = Апресян, В. Ю., Ю. Д. Апресян, Е. Э. Бабаева, О. Ю. Богуславская, Б. Л. Иомдин, Т. В. Крылова, И. Б. Левонтина, А. В. Санников, Е. В. Урысон 2006. Языковая картина мира и системная лексикография. Москва: Языки славянских культур.

Argus, R. 2010. Mida teeb *tegema*-verb hoidjakeeles. – Eesti ja soome-ugri keeleteaduse ajakiri / Journal of Estonian and Finno-Ugric Linguistics nr 2, lk 17–34.

Atkins, B. T. S., M. Rundell 2008. The Oxford Guide to Practical Lexicography. Oxford: Oxford University Press.

Bartsch, S. 2004. Structural and Functional Properties of Collocations in English. A Corpus Study of Lexical and Pragmatic Constraints on Lexical Co-occurrence. Tübingen: Verlag Gunter Narr.

Belozerskaja, A. 2013. Eestimaa kollokatsioonid vene õppekeelega põhikooli eesti keele õpikutes. Bakalaureusetöö. Käsikiri Tartu Ülikooli Narva Kolledžis.

Benson jt = Benson, M., E. Benson, R. Ilson 1997. The BBI Dictionary of English Word Combinations. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Bernardini, S. 2007. Corpora in the Classroom: An Overview and Some Reflections on Future Developments. – Corpus Linguistics: Critical Concepts in Linguistics, vol. VI, pp. 102–122.

Boers jt = Boers, F., M. Demecheleer, A. Coxhead, S. Webb 2014. Gauging the Effects of Exercises on Verb–Noun Collocations. – Language Teaching Research, No 18(1), pp. 54–74.

Bolinger, D. 1979. Meaning and Form. London: Longman.

Boulton, A. 2007. Looking (for) Empirical Evidence of DDL at Lower Levels. – Proceedings of Practical Applications in Language and Computers 2007. Lodz, Poland.

Cowie, A. P. 1981. The Treatment of Collocations and Idioms in Learners' Dictionaries. – Applied Linguistics II (3), pp. 223–235.

Cruse, D. A. 1986. Lexical Semantics. Cambridge: Cambridge University Press.

Crystal, D. 1992. An Encyclopedic Dictionary of Language and Languages. Oxford: Blackwell.

Deno, S. L. 1968. Effects of Words and Pictures as Stimuli in Learning Language Equivalents. – *Journal of Educational Psychology*, No 59, pp. 202-206.

Durrant, P. 2014. Corpus Frequency and Second Language Learners' Knowledge of Collocations: A Meta-Analysis. – *International Journal of Corpus Linguistics*, No 19(4), pp. 443–477.

Eesti keele suhtluslävi 1997. Koost. Ehala, M., K. Saarlo, S. Vare, J. Õispuu. Kultuurikoostöö Nõukogu. Strasbourg: Council of Europe Publishing.

EKK = Ereht, M., T. Ereht, K. Ross 1997. Eesti keele käsiraamat. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus; <http://www.eki.ee/books/ekk09/> Vaadatud 13.10.2015.

EKG 1993 = Eesti keele grammatika II. Süntaks. Lisa: kiri. 1993. Koost. Ereht, M., R. Kasik, H. Metslang, H. Rajandi, K. Ross, H. Saari, K. Tael, S. Vare. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut.

EKSS = Eesti keele seletav sõnaraamat 1–6. 2009. („Eesti kirjakeele seletussõnaraamatu” (1988–2007) 2., täiendatud ja parandatud trükk) Toim. M. Langemets, M. Tiits, T. Valdre, L. Veskis, Ü. Viks, P. Voll. Eesti Keele Instituut. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus. <http://www.eki.ee/dict/ekss/>. Vaadatud 10.12.2015.

Ellis, N. C. 1995. The Psychology of Foreign Language Vocabulary Acquisition: Implications for CALL. – *Computer Assisted Language Learning*, vol. 8, No 2-3, pp. 103-128.

Ellis, R. 1994. The Study of Second Language Acquisition. Oxford: Oxford University Press.

EKR = Euroopa keeleõppe raamdokument: õppimine, õpetamine ja hindamine. 2007. Toim. K. Kerge, H. Mäekivi, P. Alp, H. Pajupuu, M. Tiits, Ü. Türk. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.

Eslon, P., K. Õim, K. Kaivapalu, R. Argus, E. Matsak 2010. Kuidas uurida esimese ja teise keele omandamist. – *Lähivõrdlusi*. Lähivertailuja, nr 20, lk 11–48.

Evert, S. 2005. The Statistics of Word Cooccurrences: Word Pairs and Collocations. PhD thesis. University of Stuttgart.

Firth, J. R. 1957. *Papers in Linguistics 1934–1951*. Oxford: Oxford University Press.

Fontenelle, T. 1997. Turning a Bilingual Dictionary into a Lexical-Semantic Database (= *Lexicographica*, Series Maior 79), Tübingen: Max Niemeyer Verlag.

Fontenelle, T. 1994. What on Earth are Collocations? – *English Today*, vol. 10, No 4, pp. 42–48.

Forsberg, F. 2010. Using Conventional Sequences in L2 French. – *IRAL*, No 48, pp. 25–51.

Grigaliūnienė, J. 2013. *Corpora in the Classroom*. Vilnius: Vilnius University.

Hadley, G. 2002. Sensing the Winds of Change: An Introduction to Data-Driven Learning. – *RELC Journal*, No 33 (2), pp. 99–124.

Halliday, M. A. K. 1966. Lexis as a Linguistic Level. Ed. C. E. Bazell, J. C. Catford, M. A. K. Halliday, R. H. Robins. In *Memory of J. R. Firth*. London: Longman.

Heinsoo, H. 2010. Adjektiivide tajumine ja õpetamine. – *Lähivõrdlusi*. Lähivertailuja nr 19, lk 120–136.

Jaanits, K. 2004. Leksikaalsetest kollokatsioonidest soome ja eesti keeles. Magistritöö. Käsikiri Tartu Ülikooli läänemeresoome keelte õppetoolis.

Jets, K. 2013. Tekstikorpusest kollokatsioonide tuvastaja. Magistritöö. Käsikiri Tartu Ülikooli matemaatika-informaatika õppetoolis.

Johns, T. F. 1991. Should You Be Persuaded: Two Examples of Data-Driven Learning. – *English Language Research Journal*, No 4, pp. 1–16.

Kaalep, H-J., K. Muischnek 2009. Eesti keele püsiühendid arvutilingvistikas: miks ja kuidas. – *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat nr 5*, lk 157–172.

Kaalep, H-J., K. Muischnek 2002. *Eesti kirjakeele sagedussõnastik*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Kallas jt 2015a = Kallas, J., K. Koppel, M. Tuulik 2015a. Korpusleksikograafia uued võimalused eesti keele kollokatsioonisõnastiku näitel. – *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat nr 11*, lk 75–94.

Kallas jt 2015b = Kallas, J., A. Kilgarriiff, K. Koppel, E. Kudritski, M. Langemets, J. Michelfeit, M. Tuulik, Ü. Viks 2015b. Automatic Generation of the Estonian Collocations Dictionary Database. – *Electronic Lexicography in the 21st Century: Thinking Outside the Paper*. Proceedings of the eLex 2015 conference, 17–19 October 2013, Tallinn, Estonia.

Kallas, J. 2013. Eesti keele sisusõnade süntagmaatilised suhted korpus- ja õppeleksikograafias. Tallinn: Tallinna Ülikool.

Kallas jt 2012 = Kallas, J., M. Tuulik, M. Jürviste 2012. Leksikograafilise tarkvara Sketch Engine eesti keele moodul. – Eesti ja soome-ugri keeleteaduse ajakiri, nr 3-2, lk 57–77.

Kallas, J., M. Tuulik 2011. Eesti keele põhisõnavara sõnastik: ajalooline kontekst ja koostamispõhimõtted. – Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat nr 7, lk 59–75.

Kerge jt = Kerge, K., H. Pajupuu, M. Ilves 2008. Esmane sõnastik. – M. Ilves. Algaja keelekasutaja. A2-taseme eesti keele oskus. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, Tallinna Ülikool, Haridus- ja Teadusministeerium, lk 148–185.

Kerge, K. 1996. Funktsionaalse keeleoskuse taseme määratlemine. Tallinn: Haridusministeerium.

Khokhlova = Хохлова, М. 2010. Исследование лексико-синтаксической сочетаемости в русском языке с помощью статистических методов (на базе корпусов текстов). Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Санкт-Петербург.

Kilgarrieff jt = Kilgarrieff, A., V. Baisa, J. Bušta, M. Jakubíček, V. Kovář, J. Michelfeit, P. Rychlý, V. Suchomel 2014. The Sketch Engine: Ten Years On. Lexical Computing Ltd., Brighton, UK & Masaryk University, Brno, Czech Republic;
https://www.sketchengine.co.uk/wp-content/uploads/The_Sketch_Engine_2014.pdf
Vaadatud 29.09.2015

Kitsnik, M. 2007. Eesti keele kui teise keele õppija kõrvalekalded eituse väljendamisel. – Tallinna Ülikooli keelekorpuste optimaalsus, töötlemine ja kasutamine. Toim. Pille Eslon. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus, lk 152–181.

Kitsnik, M. 2006. Keelekorpused ja võõrkeeled. – Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat nr 2, lk 93–107.

Kitsnik, M. 2004a. Eesti keele õpik vene õppekeele koolile 9. klassile. Tallinn: Ilo.

Kitsnik, M. 2004b. Eesti keele töövihik vene õppekeele koolile 9. klassile. Tallinn: Ilo.

Kopotev jt = Kopotev, M., D. Kormacheva, L. Pivovarova 2016. Constructional Generalization Over Russian Collocations. – Collocations Cross-Linguistically: Corpora, Dictionaries and Language Teaching. Helsinki: Société Néophilologique.

Kopotev = Копотев, М. В. 2015. Изучение сочетаемости слов с помощью корпуса текстов. – Русский язык за рубежом, спец. выпуск, с. 20–25.

Krall, I, K. Saarso, E. Sõrmus 2004a. Eesti keele õpik vene õppekeele koolile 7. klassile. Tallinn: Ilo.

Krall, I, K. Saarso, E. Sõrmus 2004b. Eesti keele töövihik vene õppekeelega koolile 7. klassile. Tallinn: Ilo.

Krall, I, K. Saarso, E. Sõrmus 2004c. Eesti keele õpik vene õppekeelega koolile 8. klassile. Tallinn: Ilo.

Krall, I, K. Saarso, E. Sõrmus 2004d. Eesti keele töövihik vene õppekeelega koolile 8. klassile. Tallinn: Ilo.

Kümme aastat... = Kümme aastat eesti keele kui teise keele õppematerjale 1991–2001. Retsensioonid ja ülevaateartiklid. 2002. Toim. P. Kärtner, Ü. Türk, E. Uuspõld jt. Tallinn: Talmar & Põhi.

Lado jt = Lado, R., B. Baldwin, F. Lobo 1967. Massive Vocabulary Expansion in a Foreign Language Beyond the Basic Course: The Effects of Stimuli, Timing and Order of Presentation. Washington, DC: US Department of Health, Education and Welfare.

Langemets, M. 2010. Nimisõna süstemaatiline polüseemia eesti keeles ja selle esitus eesti keelevaras. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Langemets jt = Langemets, M., M. Mägedi, Ü. Viks 2005. Süntaktiline info sõnastikus. – Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat nr 1, lk 71–98.

Laur, M. 1998. Esimene verstapost. Eesti keele suhtluse algtase. Tallinn: REKK.

Leech, G. 1991. The State of Art in Corpus Linguistics. Eds. K. Aijmer and B. Altenberg. – English Corpus Linguistics. London: Longman, pp. 8–29.

Lewis, M. 1993. The Lexical Approach. Hove: LTP.

Li, J., N. Schmitt 2010. The Development of Collocation Use in Academic Texts by Advanced L2 Learners: A Multiple Case Study Approach. D. Wood (Ed.) – Perspectives on Formulaic Language: Acquisition and Communication. New York: Continuum.

Muischnek, K. 2006. Verbi ja noomeni püsiühendid eesti keeles. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.

Muischnek, K. 2005. Eesti keele tugiverbid ja nende mõju lause ehitusele. – Emakeele Seltsi aastaraamat nr 50 (2004), lk 11–38.

Muischnek jt = Muischnek, K., H. Orav, H.-J. Kaalep, H. Õim 2003. Eesti keele tehnoloogilised ressursid ja vahendid. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Nation, I. S. P. 2001. *Learning Vocabulary in Another Language*. Cambridge: Cambridge Applied Linguistics.

Nation, I. S. P. 1989. *Dictionaries and Language Learning. – Learners' Dictionaries: State of the Art (65 - 71)*, RELC Anthology Series, 23, SEAMEO Singapore: Regional Language Centre; <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED342250.pdf#page=87> Vaadatud 3.08.2015.

OED = Oxford English Dictionary;
<http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/collocation> Vaadatud 14.07.2015.

Palmer, H. E. 1949 [1938]. *A Grammar of English Words*. London, New York, Toronto: Longman.

Piits, L. 2015. *Sagedamate inimest tähistavate sõnade kollokatsioonid eesti keeles*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

PSV = Eesti keele põhisõnavara sõnastik 2014; <http://www.eki.ee/dict/psv/> Vaadatud 2.07.2015.

PÕK = Põhikooli Riiklik Õppekava, Lisa 2;
<https://www.riigiteataja.ee/akti/isa/1290/8201/4020/1m%20lisa2.pdf> Vaadatud 23.02.2015.

Römer, U. 2006. *Pedagogical Applications of Corpora: Some Reflections on the Current Scope and a Wish List for Future Developments*. – *Zeitschrift für Anglistik und Amerikanistik*, vol. 54, No 2, pp. 121–134.

Shin, D., P. Nation 2008. *Beyond Single Words: the Most Frequent Collocations in Spoken English*. – *ELT Journal*, No 62(4), pp. 339–348.

Sinclair, J. M. 1966. *Beginning the Study of Lexis*. Ed. C. E. Bazell, J. C. Catford, M. A. K. Halliday, R. H. Robins. In *Memory of J. R. Firth*, pp. 410–430. London: Longman.

Smith, S., P. V. S. Avinesh, A. Kilgarriff 2010. *Gap-fill Tests for Language Learners: Corpus-Driven Item Generation*. – *Proceedings of ICON-2010: 8th International Conference on Natural Language Processing*, 8–11 December 2010, Kharagpur, India. India: Macmillan Publishers.

Smith, S. 2009. *Corpora in the Classroom: Data-Driven Learning for Freshman English*; <http://www3.nccu.edu.tw/~smithsgj/Corpora%20in%20the%20classroom.pdf> Vaadatud 15.07.2015.

Schmitt, N. 2004. *Formulaic Sequences: Acquisition, Processing and Use*. Amsterdam: John Benjamins.

Tenjes, S. 2010. Semantika. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Teral, M. 2015. Arvutipõhine eesti keele õpe: vahendid ja hinnangud nende efektiivsusele Tartu ülikooli keelekursuste näitel. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Timofejeva, V. 2015. Eesti keele kollokatsioonid vene õpilaste kasutuses. Magistritöö. Käsikiri Tartu Ülikooli eesti keele võõrkeelena õppetoolis.

Tragel, I. 2003. Eesti keele tuumverbid. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Uihoaed, K. 2010. Statistilised meetodid murdekorpuse ühendverbide tuvastamisel. – Eesti Rakenduslingvistika Ühingu Aastaraamat nr 6, lk 307–326.

Vincze, O. 2015. Learning Multiword Expressions from Corpora and Dictionaries. Doctoral Thesis. Universidade da Coruna;
http://ruc.udc.es/dspace/bitstream/handle/2183/16191/Vincze_Orsolya_TD_2015.pdf?sequence=4&isAllowed=y Vaadatud 17.12.15.

Wang, J., R. L. Good 2007. The Repetition of Collocations in EFL Textbooks: A Corpus Study. – Proceedings of the Sixteenth International Symposium and Book Fair on English Teaching in the Republic of China, Taipei, November 10, 2007;
<http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED502758.pdf> Vaadatud 17.08.2015.

Webber, N. E. 1978. Pictures and Words as Stimuli in Learning Foreign Language Responses. – The Journal of Psychology, No 98, pp. 57–63.

Kaudviited

Römer, U. 2004 (viidatud Kitsnik 2006: 95 järgi). A need for Better Descriptions. Teaching the Truth About Progressives. – TALC 2004.

Seppänen, P. 1996 (viidatud Jaanits 2004: 15 järgi). Collocating In a Foreign Language. Pro gradu - työ, Helsinki: Helsingin Yliopisto. (Käsikiri)

Tribble, C. 1997 (viidatud Kitsnik 2006: 98 järgi). Improvising Corpora for ELT: Quick-and-Dirty Ways of Developing Corpora for Language Teaching. – PALC '97 Proceedings. Ed. by B. Lewandowska-Tomaszczyk, P. J. Melia. Łódź: Łódź University Press, pp. 106–117.

Summary

Verb Phrase Collocations in Estonian Coursebooks in 7th – 9th Forms

The aim of the present master's thesis is to investigate the range of verbs and the most frequent verb collocations encountered in Estonian as a second language coursebooks in Russian-speaking secondary schools in Estonia. This is achieved through a statistical analysis of verbs and lexico-semantic analysis of the most frequent collocations featuring in three corporas which are designed on the basis of three coursebooks. At the end of the research on the basis of analysed learning materials the different types of exercises are brought (cloze exercise, matching exercise, multiple-choice exercise, creative exercise), that can help the 7th-9th form learners to revise collocations of the most frequent verbs.

Verbs are analysed according to their distribution, frequency and repetition among the coursebooks. The range of found verbs is compared and contrasted relying on the Basic Dictionary of Estonian (2014) which corresponds to A2-B1 language skills. A closer look is taken at 10 most frequent verbs found in all three coursebooks and their lexical collocations where a node word is verb and its collocates are noun, adjective and adverb. The collocability of lexical combinations is evaluated by studying them through an online language corpus etTenTen 2013 which is available in program Sketch Engine. The study is focused on Mikhail Kopotev's (2015) theory using profiles (morphological, structural and transparency).

The results of the study reveal that the number of different verbs in Estonian coursebooks is constantly increasing: in the 7th form learning material there are 534 verbs, in the 8th form one - 563 verbs and 603 verbs in the 9th form learning material. The Basic Dictionary of Estonian includes 82,2% of verbs presented in the learning sets. However, the learning sets include only 31,5% of verbs that are not included in Basic Dictionary of Estonian. Those verbs are presented in the actual language more or less frequently and language learners may have difficulties in understanding them.

The variety of verbs included into learning sets and Basic Dictionary of Estonian leaves much to be desired. The biggest number of verbs presented in the Basic Dictionary of

Estonian occur in only one of three coursebooks (438, 447, 473 verbs according to classes) and the smallest number of verbs (305) is presented in all three learning sets. Seven of ten most frequent verbs are classified as core verbs: *saama* 'to get', *tegema* 'to do', *pidama* 'to deem, hold', *minema* 'to go', *võima* 'can, could, may', *tulema* 'to come' ja *käima* 'to go'. Frequent verbs *kasutama* 'to use', *kirjutama* 'to write' ja *kuulama* 'to listen' can be called specific for the coursebook. Moreover, in the vocabulary of the coursebook are presented plural verbs that occur only one time.

The restricted frequent collocations in three coursebooks are the following: *kuulsaks, tuttavaks, suureks, abi, alguse, infot, ühendust saama; töö, nali, ettepanekut, viga, pilti, selgeks tegema; teksti, kirja kirjutama; sünnipäeva, pidu and kõnet pidama; raskeks and hulluks minema; muusikat and laulu kuulama*. The closest combinations to idioms are *tuntuks saama* and *kokkuvõtet tegema*. The biggest part of the mentioned collocations is absent in the Basic Dictionary of Estonian. Into the dictionary could be added such collocations: *suureks, abi, alguse, infot ja ühendust saama; ettepanekut, viga, pilti and selgeks tegema; sõna and väljendit kasutama; teksti and kirja kirjutama; raskeks and hulluks minema; muusikat and laulu kuulama*.

In order to revise frequent collocations cloze exercise, matching exercise, multiple-choice exercise, creative exercise can be used. These exercises can also be applied interactively on the lesson (thus they can become computer aided) (see appendix 6).

Lisa 1. Verbide esinemus 7.-9. klassi õppekomplektis

Kolmes õppekomplektis esinevad verbid

305 verbi	Keskmine sagedus	Sagedus 7. ÕK-is	Sagedus 8. ÕK-is	Sagedus 9. ÕK-is
olema	1616,7	1180	1446	2224
saama	284,7	202	234	418
tegema	202,7	176	182	250
kasutama	199,3	196	174	228
kirjutama	189,3	167	184	217
pidama	185,0	140	153	262
minema	145,0	91	189	155
võima	140,0	107	117	196
tulema	121,7	88	109	168
kuulama	113,0	107	122	110
käima	112,0	57	109	170
leidma	104,0	103	105	104
rääkima	97,7	65	94	134
teadma	91,0	63	103	107
meeldima	89,0	103	82	82
lugema	88,3	95	87	83
arvama	87,3	62	99	101
ütleva	85,0	86	75	94
tahtma	83,7	74	60	117
hakkama	83,0	73	64	112
võtma	78,0	75	58	101
nägema	67,3	35	88	79
vaatama	66,0	38	86	74
sõitma	65,0	77	56	62
jääma	60,3	53	40	88
panema	58,7	82	53	41
valima	57,0	51	58	62
vastama	54,0	40	27	95
elama	52,0	64	30	62
andma	51,3	32	42	80
tohtima	51,0	24	44	85
moodustama	49,0	35	63	49
sööma	44,3	63	16	54

ostma	41,0	20	14	89
koostama	39,7	53	49	17
tundma	38,7	42	33	41
kandma	36,3	13	37	59
tegelema	36,3	35	23	51
õppima	36,3	18	23	68
mõtlema	36,0	28	28	52
tõlkima	36,0	26	28	54
oskama	35,3	33	31	42
otsustama	35,0	30	37	38
töötama	33,0	19	29	51
toimuma	32,7	26	21	51
lisama	30,3	30	24	37
suutma	29,0	14	16	57
viima	29,0	28	39	20
tutvuma	28,7	19	25	42
küsima	26,7	7	38	35
juhtuma	26,0	19	19	40
mängima	26,0	20	36	22
jõudma	25,3	19	38	19
soovima	25,0	13	15	47
asuma	24,7	5	56	13
esitama	24,7	15	21	38
väljendama	23,3	19	34	17
kutsuma	22,7	26	16	26
kuulma	22,3	14	26	27
põhjendama	22,0	17	28	21
aitama	21,7	16	28	21
laskma	21,3	19	11	34
muutma	21,0	29	14	20
jooksma	20,3	23	16	22
nimetama	20,3	11	26	24
sobima	20,3	6	23	32
paluma	20,0	12	12	36
jutustama	18,3	25	20	10
lõpetama	18,3	14	6	35
hoidma	17,7	13	11	29
otsima	17,0	20	20	11
lubama	16,7	21	9	20
muutuma	16,7	14	17	19

võrdlema	16,7	18	18	14
algama	16,3	9	15	25
ehitama	16,3	23	25	1
esinema	16,3	5	19	25
jooma	16,0	22	7	19
jätma	16,0	7	16	25
püüdma	16,0	18	8	22
uskuma	16,0	9	21	18
tooma	15,7	23	15	9
istuma	15,3	8	11	27
ootama	15,3	11	14	21
maksma	14,7	9	13	22
tekkima	14,7	7	8	29
viskama	14,7	7	24	13
valmistama	14,3	22	5	16
näitama	13,7	6	23	12
alustama	13,3	19	15	6
avama	13,3	10	9	21
kartma	13,3	12	7	21
liikuma	13,0	14	11	14
magama	13,0	18	6	15
saatma	13,0	13	4	22
kirjeldama	12,7	7	13	18
korraldama	12,7	8	14	16
tunduma	12,7	13	11	14
tutvustama	12,7	11	23	4
täitma	12,7	11	8	19
helistama	12,3	7	11	19
parandama	12,3	10	19	8
sattuma	12,3	8	17	12
suhtlema	12,3	6	14	17
võitma	12,3	19	11	7
armastama	12,0	12	8	16
keelama	12,0	7	2	27
kontrollima	12,0	10	15	11
külastama	12,0	4	13	19
ühendama	12,0	14	21	1
kuuluma	11,7	6	8	21
leiutama	11,7	31	2	2
pesema	11,7	22	3	10

tähendama	11,7	10	11	14
ilmuma	11,3	13	8	13
soovitama	11,0	14	7	12
ajama	10,7	15	4	13
erinema	10,7	4	11	17
lendama	10,7	24	6	2
pakkuma	10,7	10	8	14
hindama	10,3	4	19	8
suhtuma	10,0	2	7	21
tõusma	10,0	14	11	5
ujuma	10,0	11	5	14
jälgima	9,7	12	6	11
kaotama	9,7	7	9	13
kujutama	9,7	6	11	12
jalutama	9,3	9	9	10
tantsima	9,3	9	5	14
tõmbama	9,3	14	6	8
tõstma	9,3	16	3	9
kestma	9,0	9	11	7
segama	9,0	13	4	10
sündima	9,0	12	7	8
kavatsema	8,7	8	5	13
uurima	8,7	2	14	10
õpetama	8,7	9	1	16
jätkama	8,3	2	7	16
osalema	8,3	4	6	15
avastama	8,0	9	5	10
pöörama	8,0	1	16	7
seisma	8,0	4	8	12
selgitama	8,0	5	10	9
siduma	8,0	8	4	12
märkama	7,7	6	5	12
pääsema	7,3	2	11	9
sadama	7,3	8	2	12
tekitama	7,3	9	7	6
arutama	7,0	5	10	6
kaduma	7,0	5	9	7
lahendama	6,7	3	8	9
laulma	6,7	2	12	6
mõjuma	6,7	3	12	5

puutuma	6,7	5	9	6
seletama	6,7	6	2	12
astuma	6,3	6	5	8
kinnitama	6,3	2	4	13
käituma	6,3	7	5	7
mõistma	6,3	5	9	5
paistma	6,3	2	12	5
sõltuma	6,3	6	6	7
teatama	6,3	9	8	2
täiendama	6,3	8	8	3
ärkama	6,3	10	2	7
proovima	6,0	4	6	8
ronima	6,0	6	5	7
joonistama	5,7	8	5	4
karjuma	5,7	7	3	7
kuluma	5,7	6	2	9
lõikama	5,7	5	3	9
lõppema	5,7	2	5	10
narrima	5,7	12	1	4
nõudma	5,7	4	6	7
selguma	5,7	3	8	6
ööbima	5,7	1	14	2
harrastama	5,3	2	13	1
huvitama	5,3	1	3	12
iseloomustama	5,3	3	5	8
kohtuma	5,3	6	2	8
lootma	5,3	2	3	11
lööma	5,3	8	3	5
põlema	5,3	2	9	5
pöörduma	5,3	3	5	8
reisima	5,3	6	5	5
vahetama	5,3	2	4	10
vedama	5,3	5	7	4
veetma	5,3	6	6	4
eelistama	5,0	2	5	8
harjutama	5,0	3	5	7
kinkima	5,0	1	9	5
tarvitama	5,0	6	3	6
hoolitsema	4,7	4	3	7
karistama	4,7	10	1	3

katma	4,7	7	1	6
kogunema	4,7	1	7	6
kolima	4,7	5	4	5
käskima	4,7	2	3	9
looma	4,7	3	3	8
mäletama	4,7	6	3	5
puuduma	4,7	3	3	8
saavutama	4,7	4	7	3
unustama	4,7	6	5	3
vajama	4,7	5	4	5
väsima	4,7	4	5	5
hilinema	4,3	1	3	9
kiitma	4,3	2	2	9
sarnanema	4,3	4	4	5
suitsetama	4,3	2	3	8
vabandama	4,3	2	3	8
jagama	4,0	4	3	5
kaaluma	4,0	6	1	5
põgenema	4,0	5	1	6
rikkuma	4,0	6	2	4
saabuma	4,0	3	4	5
vajutama	4,0	1	1	10
veenduma	4,0	5	2	5
õnnestuma	4,0	2	2	8
arvestama	3,7	3	4	4
kohtama	3,7	1	2	8
kommenteerima	3,7	5	1	5
kõndima	3,7	4	3	4
lābima	3,7	4	4	3
meenutama	3,7	1	2	8
peitma	3,7	4	4	3
tegutsema	3,7	6	1	4
ulatuma	3,7	5	1	5
vestlema	3,7	2	1	8
vältima	3,7	1	5	5
armuma	3,3	1	2	7
avaldama	3,3	2	4	4
hāirima	3,3	1	4	5
juhtima	3,3	2	2	6
keerama	3,3	3	3	4

märkima	3,3	3	2	5
naerma	3,3	2	4	4
puhkama	3,3	5	2	3
reostama	3,3	1	7	2
valmistuma	3,3	1	4	5
hüüdma	3,0	4	4	1
järgima	3,0	3	4	2
kaebama	3,0	4	2	3
kasvatama	3,0	3	1	5
kuulutama	3,0	2	2	5
küpsetama	3,0	7	1	1
laenama	3,0	1	1	7
lahkuma	3,0	3	4	2
langema	3,0	1	2	6
levima	3,0	5	3	1
maitsma	3,0	5	3	1
murdma	3,0	1	5	3
tormama	3,0	2	4	3
tüütama	3,0	1	1	7
usaldama	3,0	4	1	4
värvima	3,0	2	6	1
helisema	2,7	1	1	6
jätkuma	2,7	2	1	5
mahtuma	2,7	3	3	2
puhastama	2,7	5	1	2
suusatama	2,7	2	1	5
äratama	2,7	1	3	4
hüppama	2,3	3	1	3
kiusama	2,3	2	1	4
kostma	2,3	3	2	2
pahandama	2,3	3	1	3
piirama	2,3	3	3	1
tootma	2,3	3	2	2
võimaldama	2,3	3	1	3
väitma	2,3	1	5	1
arendama	2,0	3	2	1
heitma	2,0	3	2	1
loopima	2,0	2	3	1
lõhkuma	2,0	3	2	1
lülitama	2,0	2	1	3

põletama	2,0	1	4	1
päevitama	2,0	2	1	3
vigastama	2,0	1	1	4
võistlema	2,0	2	2	2
filmima	1,7	2	2	1
hoolima	1,7	2	2	1
mainima	1,7	1	2	2
mööduma	1,7	1	1	3
peatuma	1,7	2	1	2
purjetama	1,7	3	1	1
rajama	1,7	1	2	2
reageerima	1,7	1	2	2
seostuma	1,7	2	1	2
säilima	1,7	1	1	3
unistama	1,7	2	1	2
vaidlema	1,7	2	2	1
eemaldama	1,3	2	1	1
jaotama	1,3	1	2	1
kavandama	1,3	1	2	1
korjama	1,3	1	2	1
kuduma	1,3	1	1	2
kuivama	1,3	1	1	2
vilistama	1,3	1	1	2
vähendama	1,3	2	1	1
ärritama	1,3	1	2	1
abistama	1,0	1	1	1
asendama	1,0	1	1	1
järjestama	1,0	1	1	1
keetma	1,0	1	1	1
kriipsutama	1,0	1	1	1
kütma	1,0	1	1	1
vabastama	1,0	1	1	1

Kahes õppekomplektis esinevad verbid

	Keskmine sagedus	Sagedus 7. ÕK-is	Sagedus 8. ÕK-is	Sagedus 9. ÕK-is
kasvama	100,0	196		4
kiskuma	84	167	1	

meisterdama	52	103	1	
sõnama	40	77		3
talvituma	39	74		4
teenima	36,5	63		10
röökima	33	65		1
korduma	27,5	53	2	
kordama	23,5	4		43
koristama	20,5	31	10	
näima	18,5	35	2	
tervitama	17,5	7	28	
leppima	12,5	21		4
valutama	12	22		2
pidutsema	11,5	22		1
lõbutsema	11	21		1
kulutama	10,5	1		20
uinuma	10,5	19		2
lausuma	10	19	1	
eksima	9,5		10	9
koguma	9	4		14
sportima	8,5	14		3
kukkuma	8,5		7	10
koosnema	8	10	6	
viibima	8		4	12
mõjutama	7,5		6	9
abielluma	7	1		13
imestama	7	13	1	
harjuma	6,5	3		10
tähistama	6,5		3	10
kaitsma	6	7		5
sisenema	6		5	7
tasuma	6		5	7
ületama	6		4	8
kiirustama	5,5	9	2	
maadlema	5,5	8		3
määrama	5,5	6		5
müüma	5,5	1		10
sisaldama	5,5	8	3	
tellima	5,5	9		2
hankima	5,5		7	4

julgema	5,5		5	6
nutma	5,5		7	4
kippuma	5	1		9
puhuma	5	5	5	
soojendama	5	9	1	
tarbima	5	9		1
muretsema	5		3	7
pugema	5		2	8
riietuma	5		7	3
uritama	5		1	9
hellitama	4,5	7		2
kustutama	4,5	6		3
mõõdta	4,5	1		8
olenema	4,5	1		8
haarama	4,5		3	6
tänama	4,5		4	5
hõõruma	4	1		7
jäädvustama	4	7		1
kastma	4	7		1
mõnitama	4	5		3
surema	4	1		7
tuletama	4	1	7	
matkama	4		5	3
peksma	4		2	6
sundima	4		2	6
imetlema	3,5	2		5
närima	3,5	1		6
valetama	3,5	2		5
õmblema	3,5	2		5
lahenema	3,5		4	3
lobisema	3,5		1	6
arutlema	3	3		3
illustreerima	3	4		2
kannatama	3	1	5	
kehtima	3	2		4
koorima	3	5		1
küsitlema	3	4	2	
pühkima	3	3	3	
seadma	3	4	2	

treenima	3	4	2
vahtima	3	1	5
vajuma	3	5	1
esindama	3	4	2
kihutama	3	3	3
söötma	3	1	5
süüdistama	3	1	5
arenema	2,5	1	4
asutama	2,5	4	1
hingama	2,5	4	1
kaevama	2,5	4	1
kanduma	2,5	4	1
kurvastama	2,5	4	1
leiduma	2,5	2	3
pingutama	2,5	1	4
päästma	2,5	4	1
taipama	2,5	2	3
viitsima	2,5	1	4
väljuma	2,5	1	4
katsuma	2,5	1	4
raiskama	2,5	1	4
sulama	2,5	3	2
suunama	2,5	3	2
sõlmima	2,5	1	4
tõestama	2,5	1	4
valmima	2,5	2	3
hiilima	2	1	3
hirmutama	2	3	1
hävitama	2	1	3
lamama	2	3	1
maalima	2	2	2
maanduma	2	2	2
määrima	2	3	1
pakkima	2	2	2
piisama	2	1	3
sõimama	2	2	2
torkama	2	3	1
vihastama	2	2	2
vihkama	2	1	3

kõlama	2		3	1
käänama	2		1	3
lagunema	2		2	2
monteerima	2		2	2
naeratama	2		2	2
puudutama	2		3	1
salvestama	2		2	2
uputama	2		1	3
vaikima	2		1	3
ehmuma	1,5	2	1	
kõlbama	1,5	1		2
kõnelema	1,5	1	2	
kükitama	1,5	2		1
loovutama	1,5	2	1	
lähenema	1,5	2	1	
nautima	1,5	2	1	
nõustuma	1,5	1	2	
plaksutama	1,5	2		1
põhjustama	1,5	1		2
pärinema	1,5	2		1
riputama	1,5	1		2
ründama	1,5	1		2
sobitama	1,5	1	2	
tapma	1,5	2	1	
toetama	1,5	1		2
toimima	1,5	1	2	
tuginema	1,5	2	1	
üllatama	1,5	1		2
hukkuma	1,5		2	1
kahetsema	1,5		1	2
liituma	1,5		1	2
omandama	1,5		1	2
pildistama	1,5		1	2
rahustama	1,5		2	1
reastama	1,5		2	1
sallima	1,5		1	2
teretama	1,5		1	2
tunnistama	1,5		1	2
vastutama	1,5		1	2

üllatuma	1,5		2	1
demonstreerima	1	1	1	
eitama	1	1	1	
hoiatama	1	1	1	
kallama	1	1	1	
kallutama	1	1	1	
kleepima	1	1		1
kujundama	1	1	1	
kujunema	1	1	1	
laduma	1	1		1
libisema	1	1	1	
loobuma	1	1	1	
oletama	1	1		1
puistama	1	1		1
pühenduma	1	1	1	
püsima	1	1		1
rebima	1	1	1	
riisuma	1	1		1
saagima	1	1	1	
valdama	1	1	1	
varastama	1	1		1
eemalduma	1		1	1
igatsema	1		1	1
kammima	1		1	1
keelduma	1		1	1
kuivatama	1		1	1
liigutama	1		1	1
pistma	1		1	1
süütama	1		1	1
tabama	1		1	1
taotlema	1		1	1
tülitsema	1		1	1
urgitsema	1		1	1
veenma	1		1	1
värisema	1		1	1

Ühes õppekomplektis esinevad verbid

Verb 7. ÕK-is	Sagedus	Verb 8. ÕK-is	Sagedus	Verb 9. ÕK-is	Sagedus
lõhkema	95	juhatama	10	käänduma	6
moodustuma	91	keskenduma	7	taluma	6
patenteerima	82	rühmitama	7	välistama	6
vähenema	75	ulatama	7	külmuma	5
taastama	63	lavastama	6	valama	5
munema	35	suunduma	6	loojuma	4
osutama	33	kohtlema	5	lukkama	4
leotama	31	loendama	5	nappima	4
loksuma	30	istutama	4	palvetama	4
tõrvama	26	linastuma	4	uinutama	4
osutama	20	lindistama	4	ahmima	3
võpatama	20	sulgema	4	austama	3
mahutama	18	kättelema	3	ehtima	3
kõdistama	14	pärima	3	jootma	3
tungima	13	sümboliseerima	3	kaklema	3
niitma	12	embama	2	kaunistama	3
värskendama	11	huvituma	2	laenutama	3
ärrituma	10	jagunema	2	leebuma	3
ärandama	9	kattuma	2	pabistama	3
inspireerima	8	keerlema	2	põdema	3
lubama	8	komistama	2	ravima	3
tätoveerima	8	kõhima	2	rippuma	3
keerutama	7	lebama	2	trumpama	3
kisendama	7	libistama	2	tõukama	3
käivitama	7	organiseerima	2	ähvardama	3
laadima	7	põrutama	2	andestama	2
püstitama	7	raiuma	2	annetama	2
vormistama	7	raputama	2	arvutama	2
kuumenema	6	ristima	2	breikima	2
liialdama	6	rulluisutama	2	eelnema	2
märatsema	6	sodima	2	eristama	2
näppama	6	suudlema	2	etendama	2
riidlema	6	žestikuleerima	2	hammustama	2
rohima	6	tagama	2	heiskama	2
ruttama	6	täpsustama	2	irvitama	2
puhkema	5	tulitama	2	julgustama	2

põhinema	5	valguma	2	järgnema	2
veeretama	5	valitsema	2	kogema	2
jahtuma	4	varjama	2	lahutama	2
kahtlustama	4	väljenduma	2	lüpsma	2
kõrvetama	4	ühtima	2	matkima	2
laskuma	4	alistama	1	meelitama	2
hiilistama	3	asfalteerima	1	modelleerima	2
katsetama	3	avalduma	1	näksama	2
lainetama	3	avanema	1	paigaldama	2
mõtisklema	3	domineerima	1	pilgutama	2
paisuma	3	ennetama	1	pilkama	2
pilduma	3	esitlema	1	planeerima	2
tilgutama	3	faksima	1	pobisema	2
võitlema	3	grillima	1	purskama	2
elektrifitseerima	2	hajuma	1	rabelema	2
eraldama	2	helendama	1	ratsutama	2
kloppima	2	helenema	1	riskima	2
rõstima	2	hirnatama	1	röövima	2
siristama	2	hulkuma	1	trükkima	2
suitsutama	2	hulpima	1	tüdinema	2
särama	2	hääletama	1	virvendama	2
tiirlema	2	häälitsema	1	voolima	2
toituma	2	improvisseerima	1	alandama	1
tugevdama	2	kaasnema	1	algatama	1
tugevnema	2	kahvatama	1	aurama	1
urisema	2	kallistama	1	avarduma	1
vahustama	2	kergitama	1	ehmatama	1
asetama	1	kerima	1	eralduma	1
edastama	1	kiirgama	1	ergutama	1
eeldama	1	kiljuma	1	fantaseerima	1
eksisteerima	1	kilkama	1	haavama	1
ennustama	1	kipitama	1	higistama	1
haigestuma	1	klatsima	1	hõivama	1
hõikama	1	kohkuma	1	häbenema	1
imema	1	komposteerima	1	iiveldama	1
intervjueerima	1	kontsentreerima	1	ilmnema	1
jaksama	1	kooskõlastama	1	informeerima	1
kahjustama	1	koputama	1	jamama	1
kahtlema	1	kujutlema	1	järeldama	1
kiikuma	1	kummardama	1	jäätuma	1

kiitlema	1	laabuma	1	kaevandama	1
kikitama	1	lehvitama	1	kargama	1
korrastama	1	lendlema	1	katkema	1
kraadima	1	liigitama	1	kehitama	1
lisanduma	1	lohistama	1	kehtestama	1
loksutama	1	lohutama	1	kindlustama	1
lõhnama	1	lummama	1	kitkuma	1
müürima	1	lühenema	1	klõpsutama	1
nuuskima	1	luurama	1	kolama	1
ohustama	1	masseerima	1	koolitama	1
paljunema	1	miksima	1	kraabima	1
plaanima	1	noogutama	1	kummarduma	1
plahvatama	1	omama	1	kõrvaldama	1
poleerima	1	paigutama	1	külmetama	1
pooldama	1	paiknema	1	lahistama	1
poputama	1	parkima	1	laiendama	1
pruukima	1	patsutama	1	laisklema	1
registreeruma	1	pealkirjastama	1	laiutama	1
roomama	1	peegeldama	1	lennutama	1
rõõmustama	1	pidurdama	1	lesima	1
rändama	1	pigistama	1	liitma	1
seisnema	1	piiluma	1	limpsima	1
sulatama	1	pikenema	1	lõbustama	1
tuhnima	1	pomisema	1	lärmama	1
uisutama	1	puhkima	1	lühendama	1
voltima	1	põrkama	1	marssima	1
vormima	1	rabama	1	maskeerima	1
võrdsustuma	1	randuma	1	matma	1
		renoveerima	1	meikima	1
		reserveerima	1	muigama	1
		riietama	1	mõistatama	1
		rüüstama	1	neelama	1
		saastama	1	nuiama	1
		sammuma	1	nuusutama	1
		seisatama	1	nühkima	1
		sinatama	1	oksendama	1
		sisendama	1	peatama	1
		solvama	1	pehmendama	1
		soodustama	1	pillama	1
		sooritama	1	puurima	1

sorteerima	1	registreerima	1
suplema	1	remontima	1
surfama	1	ropendama	1
suruma	1	sekkuma	1
sõdima	1	sirutama	1
taunima	1	sirvima	1
teadvustama	1	sisestama	1
telkima	1	sisustama	1
teritama	1	solkima	1
tumenema	1	solvuma	1
töötlema	1	sukelduma	1
uppuma	1	suurendama	1
uuendama	1	suurenema	1
vaibuma	1	suvitama	1
valgustama	1	säilitama	1
valvama	1	sülitama	1
vedelema	1	süvenema	1
viilima	1	šoppama	1
voolama	1	tarvitsema	1
väsitama	1	tatsama	1
väärtustama	1	teenindama	1
õitsema	1	teeskleva	1
ümbritsema	1	teietama	1
		tikkima	1
		toitma	1
		tõkestama	1
		ujutama	1
		vaaritama	1
		vananema	1
		vanduma	1
		varisema	1
		varjuma	1
		vedruma	1
		vehkima	1
		venima	1
		vihastuma	1
		viitma	1
		väänama	1
		ühinema	1
		ülbitsema	1

**Lisa 2. Lihtverbide sõnaloend „Eesti keele põhisõnavara sõnastikus“
(PSV 2014)**

abielluma	edenema	higistama
abistama	eeldama	hilinema
aevastama	eelistama	hindama
aitama	eemaldama	hingama
ajama	ehitama	hirmutama
alandama	ehmatama	hoiatama
algama	eitama	hoidma
algatama	eksima	hoiduma
alluma	eksisteerima	hooldama
alustama	elama	hoolima
analüüsima	ennustama	hoolitsema
andestama	eraldama	hukkuma
andma	erinema	huvitama
arendama	eristama	hõivama
arenema	esindama	hõlmama
armastama	esinema	häbenema
armuma	esitama	häärima
arutama	esitlema	hävima
arutlema	filmima	hävutama
arvama	garanteerima	hääletama
arvestama	grillima	hüppama
arvutama	haarama	hüüdma
asendama	haavama	igatsema
asetama	haisema	iiveldama
astuma	hakkama	ilmnema
asuma	hakkima	ilmuma
asutama	halvenema	ilmutama
austama	hammustama	imema
avaldama	hankima	imestama
avalduma	harima	imetlema
avalikustama	harjuma	informeerima
avama	harjutama	investeerima
avanema	harrastama	iseloomustama
avastama	haukuma	istuma
broneerima	heitma	istutama
ebaõnnestuma	helisema	jagama
edastama	helistama	jaguma

jagunema	kasvama	kontrollima
jaksama	kasvatama	koondama
jalutama	katkema	koonduma
jaotama	katkestama	koorima
jooksma	katma	kooskõlastama
jooma	katsetama	koosnema
joonistama	katsuma	koostama
juhatama	kaunistama	kopeerima
juhendama	kauplema	koputama
juhtima	kavandama	kordama
juhtuma	kavatsema	korduma
julgema	keelama	koristama
jutustama	keelduma	korjama
jõudma	keema	korraldama
jälgima	keerama	korrastama
järgima	keerlema	korrutama
järgnema	keetma	kostma
jätkama	kehtestama	kritiseerima
jätkuma	kehtima	kuduma
jätma	kerkima	kuivama
jääma	keskenduma	kuivatama
kaaluma	kestma	kujundama
kaasnema	kihluma	kujunema
kaduma	kihutama	kujutama
kaebama	kiirendama	kukkuma
kaevama	kiirustama	kukutama
kahanema	kiitma	kulgema
kahetsema	kindlustama	kuluma
kahjustama	kinkima	kulutama
kahtlema	kinnitama	kummardama
kahtlustama	kippuma	kurtma
kaitsma	kirjeldama	kurvastama
kajastama	kirjutama	kustuma
kaklema	kiusama	kustutama
kalduma	kleepima	kutsuma
kallistama	kogelema	kuulama
kammima	kogema	kuulma
kandideerima	koguma	kuuluma
kandma	kogunema	kuulutama
kannatama	kohanema	kõlama
kaotama	kohtama	kõlbama
karistama	kohtlema	kõndima
karjuma	kohtuma	kõnelema
kartma	kohustama	kõrvaldama
kastma	kolima	kägistama
kasutama	kommenteerima	käima

käituma	liitma	mõjuma
käivitama	liituma	mõjutama
kärpima	lisama	mõtlema
käsitlema	lisanduma	mõõtna
käskima	lohutama	mäletama
käänama	lonkama	mängima
kõhima	loobuma	märkama
külastama	loojuma	märkima
külmetama	loomaa	määrama
külmuma	lootma	määratlema
küpsetama	loovutama	määrima
küsima	lubama	mööduma
kütma	lugema	möötna
laadima	lõhkuma	mürgitama
laduma	lõhnama	müristama
laekuma	lõikama	müüma
laenama	lõpetama	naasma
laenutama	lõppema	naeratama
lagunema	läbima	naerma
lahendama	lähenema	nappima
lahkuma	lähtuma	nautima
lahutama	läikima	neelama
laiendama	lööma	niitma
laienema	lukkama	nimetama
lamama	lulitama	noogutama
lammutama	maalima	nutma
langema	maanduma	nuuskama
langetama	magama	nuusutama
las	mahtuma	nõudma
laskma	mainima	nõustama
laskuma	maitsma	nõustuma
laulma	maksma	nägeme
lausuma	matkama	näima
lavastama	matma	näitama
lehvitama	meeldima	näriraa
leidma	meelitama	närveerima
leiduma	meenuma	ohkama
leiutama	meenutama	ohustama
lendama	minema	oksendama
leppima	moodustama	olema
levima	murdma	olenema
levitama	murduma	oletama
libisema	muretsema	omama
lialdama	muutma	omandama
liigutama	muutama	ootama
liikuma	mõistma	organiseerima

osalema	praadima	reklaamima
oskama	pressima	remontima
ostma	proovima	rentima
osutama	pruukima	reserveerima
osutama	puhastama	riidlema
otsima	puhkama	riisuma
otsustama	puhkema	riivima
pahandama	puhuma	rikkuma
paigaldama	purunema	rippuma
paigutama	puuduma	riputama
paiknema	puudutama	ristima
paistma	puutuma	ronima
pakkima	põdema	roomama
pakkuma	põgenema	ruttama
palkama	põhinema	rõhutama
paluma	põhjendama	rõõmustama
palvetama	põhjustama	rääkima
panema	põlema	röövima
parandama	põletama	ründama
paranema	päevitama	saabuma
parkima	pälvima	saagima
peatama	pärima	saama
peatuma	pärinema	saatma
peegeldama	pääsema	saavutama
peitma	päästma	sadama
peituma	pöörama	salvestama
peksma	pöörduma	sarnanema
pesema	pühendama	sattuma
petma	pühkima	seadma
pettuma	püsima	segama
pidama	püstitama	seisma
pidurdama	püüdma	seisnema
pigistama	rahastama	sekkuma
piirama	rahuldama	seletama
piirduma	rahustama	selgitama
piisama	raiskama	selguma
pikendama	rajama	siduma
pildistama	rakendama	sisaldama
pingutama	raputama	sisenema
pistma	ratsutama	sisestama
plaanima	ravima	sobima
plahvatama	reageerima	solvama
plaksutama	rebima	solvuma
planeerima	registreerima	soojendama
pooldama	reguleerima	sooritama
pooma	reisima	soovima

soovitama	tajuma	tundma
sosistama	takistama	tunduma
startima	taluma	tungima
suhtlema	tankima	tunnetama
suhtuma	tantsima	tunnistama
suitsetama	taotlema	tunnustama
sukelduma	tapma	tutvuma
sulama	tarbima	tutvustama
sulatama	tarvitama	tuvastama
sulgema	tasuma	tõdema
sundima	teadma	tõestama
surema	teadvustama	tõlkima
suruma	teatama	tõmbama
suudlema	teavitama	tõrjuma
suunama	teenima	tõstma
suunduma	teenindama	tõusma
suurendama	teesklema	tähendama
suurenema	tegelema	tähistama
suusatama	tegema	täiendama
suutma	tegutsema	täitma
sõdima	tekitama	täituma
sõidutama	tekkima	tänama
sõimama	tellima	täpsustama
sõitma	teostama	töötama
sõlmima	tervitama	töötlema
sõltuma	tingima	tühistama
sõnama	toetama	tulitama
sõnastama	toetuma	tülitsema
säilima	tohtima	uisutama
säilitama	toimetama	ujuma
särama	toimima	ulatama
säästma	toimuma	ulatuma
sööma	toitma	unistama
söötna	toituma	unustama
sügama	tooma	uppuma
sügelema	tootma	usaldama
sündima	torkama	uskuma
sünnitama	treenima	uurima
süttima	triikima	vaatama
süüdistama	trükkima	vaatlema
süütama	tugevdama	vabandama
taastama	tugevnema	vabanema
tabama	tuginema	vabastama
tagama	tulema	vahetama
tagastama	tulenema	vahetuma
tahtma	tulistama	vaidlema

vaikima
vajama
vajuma
vajutama
valama
valdama
valetama
valgustama
valima
valitsema
vallandama
vallutama
valmima
valmistama
valmistuma
valutama
valvama
varastama
varjama
varustama
vastama
vastutama
vedama
veenduma
veenma
veetma
venima
vestlema

vigastama
vihastama
vihjama
vihkama
viibima
viima
viitama
viitsima
virisema
viskama
voolama
vormistama
võima
võimaldama
võimlema
võistlema
võitlema
võitma
võltsima
võrdlema
võtma
vägistama
vähendama
vähinema
vältma
välistama
väljastama
väljendama

väljuma
vältima
väriseama
värvima
väsima
väsitama
väärima
õigustama
õitsema
õmblema
õnnestuma
õnnitlema
õpetama
õppima
ähvardama
äratama
ärkama
ärritama
ööbima
ühendama
ühinema
ületama
üllatama
üllatuma
ümbritsema
üritama
üttelema
üürima

Lisa 3. Õppekomplektis esinevad ja PSV-st puuduvad verbid

Verb 7. ÕK-is	Verb 8. ÕK-is	Verb 9. ÕK-is
demonstreerima	alistama	ahmima
ehmuma	asfalteerima	annetama
elektrifitseerima	demonstreerima	aurama
haigestuma	domineerima	avarduma
hellitama	eemalduma	breikima
hiilistama	ehmuma	eelnema
hiilima	embama	eemalduma
hõikama	ennetama	ehtima
hõõruma	faksima	eralduma
illustreerima	hajuma	ergutama
inspireerima	helendama	etendama
intervjueerima	helenema	fantaseerima
Iubama	hirnatama	heiskama
jahtuma	hulkuma	hellitama
järjestama	hulpimama	hiilima
jäädvustama	huvituma	hõõruma
kallama	häälitsema	illustreerima
kallutama	improviseerima	irvitama
kanduma	järjestama	jamama
keerutama	kahvatama	jootma
kiikumama	kallama	julgustama
kiitlema	kallutama	järel dama
kikitama	kanduma	järjestama
kisendama	kattuma	jäädvustama
kiskuma	kergitama	jäätuma
kloppima	kerima	kaevandama
kraadima	kiirgama	kargama
kriipsutama	kiljuma	kehitama
kuumenema	kilkama	kitkuma
kõdistama	kipitama	klõpsutama
kõrvetama	kiskuma	kolama
kükitama	klatšima	koolitama
küsitlema	kohkuma	kraabima
lainetama	komistama	kriipsutama
leotama	komposteerima	kummarduma
loksutama	kontsentreeruma	käänduma
loksuma	kriipsutama	kükitama
loopima	kujutlema	lahenema
lõbutsema	kättelema	lahistama
lõhkema	küsitlema	laisklema
maadlema	laabuma	laiutama

mahutama	lahenema	leebuma
meisterdama	lebama	lennutama
moodustuma	lendlema	lesima
munema	libistama	limpsima
mõnitama	liigitama	lobisema
mõtisklema	linastuma	loopima
märatsema	lindistama	lõbustama
müürima	lobisema	lõbutsema
narrima	loendama	lärmama
nuuskima	lohistama	lühendama
näppama	loopima	lüpsma
paisuma	lummama	maadlema
paljunema	lūhenema	marssima
patenteerima	luurama	maskeerima
pidutsema	masseerima	matkima
pilduma	meisterdama	meikima
poleerima	miksima	modelleerima
poputama	monteerima	monteerima
puistama	narrima	muigama
purjetama	patsutama	mõistatama
pühendum	pealkirjastama	mõnitama
registreeruma	piiluma	narrima
reostama	pikenema	nuiama
rohima	pomisema	näksama
rändama	pugema	nühkima
rõstima	puhkima	pabistama
rõökima	purjetama	pehmendama
seostuma	põrkama	pidutsema
siristama	põrutama	pilgutama
sobitama	pühendum	pilkama
sportima	rabama	pillama
suitsutama	raiuma	pobisema
taipama	randuma	pugema
talvituma	reastama	puistama
tiirlema	renoveerima	purjetama
tilgutama	reostama	purskama
tormama	riietama	puurima
tuhnima	riietuma	rabelema
tuletama	rulluisutama	reastama
tõrvama	rühmitama	reostama
tätoveerima	rüüstama	riietuma
tüütama	saastama	riskima
uinuma	sallima	ropendama
urisema	sammuma	rõökima
vahtima	seisatama	sallima
vahustama	seostuma	seostuma

veeretama	sinatama	sirutama
vilistama	sisendama	sirvima
voltima	sobitama	sisustama
vormima	sodima	solkima
võpatama	soodustama	sportima
võrdsustuma	sorteerima	suvitama
värskendama	suplema	sülitama
ärandama	surfama	süvenema
ärrituma	sümboliseerima	šoppama
	žestikuleerima	taipama
	taunima	talvituma
	telkima	tarvitsema
	teretama	tatsama
	teritama	teenindamama
	tormama	teietama
	tuletama	teretama
	tumenema	tikkima
	tüütama	tormama
	uputama	trumpama
	urgitsema	tõkestama
	uuendama	tõukama
	vaibuma	tüdinema
	valguma	tüütama
	vedelema	uinutama
	viilima	uinuma
	vilistama	ujutama
	väljenduma	uputama
	väärtustama	urgitsema
	ühtima	vaaritama
		vahtima
		vananema
		vanduma
		varisema
		varjuma
		vedruma
		vehkima
		vihastuma
		viitma
		vilistama
		virvendama
		voolima
		väänama
		ülbitsema

Lisa 4. Ühes õppekomplektis üks kord esinevad verbid

7. ÕK-is	8. ÕK-is	9. ÕK-is
asetama	alistama	ahmima
edastama	asfalteerima	alandama
eeldama	avalduma	algatama
eksisteerima	avanema	andestama
elektrifitseerima	domineerima	annetama
ennustama	embama	arvutama
eraldama	ennetama	aurama
haigestuma	esitlema	austama
hiilistama	faksima	avarduma
hõikama	grillima	breikima
imema	hajuma	eelnema
inspireerima	helendama	ehmatama
intervjueerima	helenema	ehtima
Iubama	hirnatama	eralduma
jahtuma	hulkuma	ergutama
jaksama	hulpimama	eristama
kahjustama	huvituma	etendama
kahtlema	hääletama	fantaseerima
kahtlustama	häälitsema	haavama
katsetama	improviseerima	hammustama
keerutama	istutama	heiskama
kiikumama	jagunema	higistama
kiitlema	juhatama	hõivama
kikitama	kaasnema	häbenema
kisendama	kahvatama	iiveldama
kloppima	kallistama	ilmnema
korrastama	kattuma	informeerima
kraadima	keerlema	irvitama
kuumenema	kergitama	jamama
kõdistama	kerima	jootma
kõrvetama	keskenduma	julgustama
käivitama	kiirgama	järel dama
laadima	kiljuma	järgnema
lainetama	kilkama	jäätuma
laskuma	kipitama	kaevandama
leotama	klatsima	kaklema
liialdama	kohkuma	kargama
lisanduma	kohtlema	katkema
loksutama	komistama	kaunistama
loksuma	komposteerima	kehutama
lõhkema	kontsentreerima	kehtestama

lõhnama	kooskõlastama	kindlustama
mahutama	koputama	kitkuma
moodustuma	kujutlema	klõpsutama
munema	kummardama	kogema
mõtisklema	kättelema	kolama
märatsema	kõhima	koolitama
müürima	laabuma	kraabima
niitma	lavastama	kummarduma
nuuskima	lebama	kõrvaldama
näppama	lehvitama	käänduma
ohustama	lendlema	külmetama
osutama	libistama	külmuma
osutama	liigitama	laenutama
paisuma	linastuma	lahistama
paljunema	lindistama	lahutama
patenteerima	loendama	laiendama
pilduma	lohistama	laisklema
plaanima	lohutama	laiutama
plahvatama	lummama	leebuma
poleerima	lühenema	lennutama
pooldama	luurama	lesima
poputama	masseerima	liitma
pruukima	miksima	limpsima
puhkema	noogutama	loojuma
põhinema	omama	lõbustama
püstitama	organiseerima	lärmama
registreerima	paigutama	lühendama
riidlema	paiknema	lukkama
rohima	parkima	lüpsma
roomama	patsutama	marssima
ruttama	pealkirjastama	maskeerima
rõõmustama	peegeldama	matkima
rändama	pidurdama	matma
rõstima	pigistama	meelitama
seisnema	piiluma	meikima
siristama	pikenema	modelleerima
suitsutama	pomisema	muigama
sulatama	puhkima	mõistatama
särama	põrkama	nappima
taastama	põrutama	neelama
tiirlema	pärima	nuiama
tilgutama	rabama	nuusutama
toituma	raiuma	näksama
tugevdama	randuma	nühkima
tugevnema	raputama	oksendama
tuhnima	renoveerima	pabistama

tungima	reserveerima	paigaldama
tõrvama	riietama	palvetama
tätoveerima	ristima	peatama
uisutama	rulluisutama	pehmendama
urisema	rühmitama	pilgutama
vahustama	rüüstama	pilkama
veeretama	saastama	pillama
voltima	sammuma	planeerima
vormistama	seisatama	pobisema
vormima	sinatama	purskama
võitlema	sisendama	puurima
võpatama	sodima	põdema
võrdsustuma	solvama	rabelema
vähenema	soodustama	ratsutama
värskendama	sooritama	ravima
ärandama	sorteerima	registreerima
ärrituma	sulgema	remontima
	suplema	rippuma
	surfama	riskima
	suruma	ropendama
	suudlema	rõövima
	suunduma	sekkuma
	sõdima	sirutama
	sümboliseerima	sirvima
	žestikuleerima	sisestama
	tagama	sisustama
	taunima	solkima
	teadvustama	solvuma
	telkima	sukelduma
	teritama	suurendama
	tumenema	suurenema
	täpsustama	suvitama
	töötlema	säilitama
	tülitama	sülitama
	ulatama	süvenema
	uppuma	šoppama
	uuendama	taluma
	vaibuma	tarvitsema
	valgustama	tatsama
	valguma	teenindamama
	valitsema	teesklema
	valvama	teietama
	varjama	tikkima
	vedelema	toitma
	viilima	trumpama
	voolama	trükkima

väljenduma	tõkestama
väsitama	tõukama
väärtustama	tüdinema
õitsema	uinutama
ühtima	ujutama
ümbritsema	vaaritama
	valama
	vananema
	vanduma
	varisema
	varjuma
	vedruma
	vehkima
	venima
	vihastuma
	viitma
	virvendama
	voolima
	välistama
	väänama
	ähvardama
	ühinema
	ülbitsema

Lisa 5. Harjutused III kooliastme õppematerjalide juurde

Harjutus 1. Vali lünka sobiv sõna!

1) Kertu Jukkum (25) on tuntuks raadio Sky Plusi särtsaka eksperimenteeriva reporterina ja reisisaate «Väljalend» ühe saatejuhina.

- saanud
- teinud

2) Klient oli väga rahul ja need kartulid tuntuks kui Saratoga krõpsud.

- said
- tegid

3) Šotlased jääkeeglimängu tuntuks kogu maailmas.

- said
- tegid

4) Emo soeng tuntuks 1998. aastal, kui Refusedi muusikavideos oli bändi kõigil liikmeil mustaks värvitud üle silma ulatuvad juuksed.

- sai
- tegi

5) Hea reklaam maja tuntuks.

- saab
- teeb

6) Et üleöö kuulsaks, on vaja teha 20 aastat eeltööd.

- saada
- teha

7) Elektriauto Orava valla kuulsaks mitte ainult Eestis, vaid ka Soomes.

- sai
- tegi

8) tuttavaks, olen Heinrich Lukk.

- Saame
- Teeme

9) Kuuskümmend või sada aastat tagasi ta päris kuulsaks.

- sai
- tegi

10) Pärandkultuuriga Alatskivi ümbruses teid tuttavaks Peeter Kiuru.

- saab
- teeb

11) Ma tuttavaks naisega, kelle nimi on Saima.

- sain
- tegin

12) Minu õde mind tuttavaks oma sõbrannaga.

- sai
- tegi

13) ennast tuttavaks ja palusin fotosid otsida.

- Sain
- Tegin

14) Moore üle maailma kuulsaks 2003. aastal, kui tema film “Bowling for Columbine” võitis Oscari parima dokumentaalfilmi kategoorias.

- sai
- tegi

Harjutus 2. Vali lünka sobiv(ad) sõna(d)!

1) Irlaste lõbus lugu mulle miskipärast hirmsasti nalja.

- saab
- teeb

2) Meil siin kogu aeg ainult nalja

- saabki
- teebki

3) Nalja või?

- saate
- teete

4) Lasteraamatus peab nalja!

- saama
- tegema

5) Kas pidevalt peab nalja?

- saama
- tegema

6) Tunnis klassikaaslastega ikka palju nalja.

- saab
- teeb

7) Niisugust nalja õpetajad kogu aeg.

- said
- tegid

8) Te, tüdrukud, muidugi arvate, et ma nalja.

- saan
- teen

9) Õhtuti tekib mu vanematel tahtmine nalja

- saada
- teha

10) Temaga alati nalja.

- saab
- teeb

Harjutus 3. Vali lünka sobiv sõna!

1) Järgmine kord me seda viga enam ei

- saa
- tee

2) Mootorratturid viga.

- said
- tegid

3) Ema kartis, et Kristo endale viga.

- saab
- teeb

4) Juhtumis ei keegi viga.

- saanud
- teinud

5) Ärge sel aastal seda viga!

- saage
- tehke

6) Oma mängudega võib ta lapsele viga

- saada
- teha

7) Hukkus üks ja viga enam kui 60 inimest.

- sai
- tegi

8) Rumalaid vigu tavaliselt algavad juhid.

- saavad
- teevad

9) Inimesed viga ei

- saanud
- teinud

10) Õnneks viga ainult auto.

- sai
- tegi

Harjutus 4. Kirjuta lünka sobiv sõna!

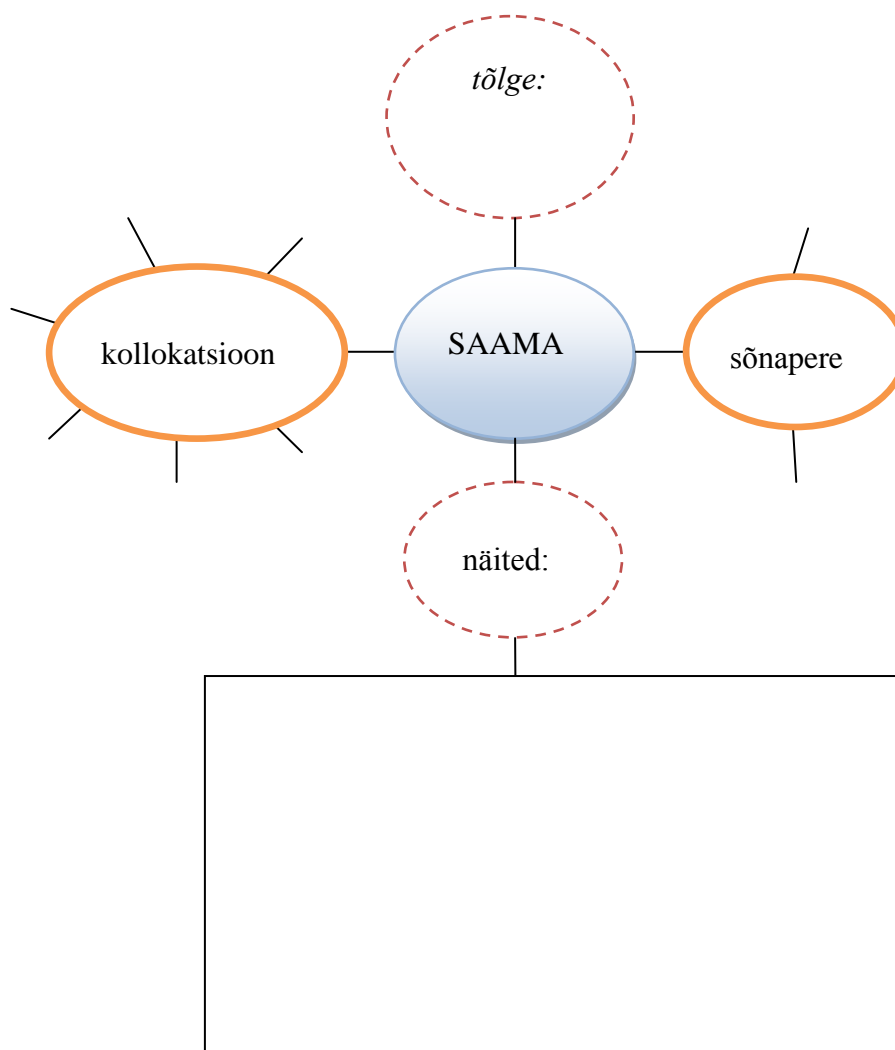
- 1) Mis aitas šokolaadil maailmas saada?
- 2) Šokolaad **sai** Euroopas sel ajal, kui Kolumbus avastas Ameerika.
- 3) Astrid Lindgren **sai** kirjanikuna juba varakult.
- 4) Tema **sai** ülemaailmselt ja tuhande üheksasaja kolmekümnendatel aastatel, kui ta leiutas mikroskoopilise fotoaparaadi, mida praegu tuntakse "Minox" nime all.
- 5) Esimesed võidud: Tallinnas **saanud** noor Lurich kutsuti Peterburi.
- 6) 1895. aastal **sai** ta kogu Euroopas ning 1901. aastal sai Georg Lurichist elukutseline maadleja.
- 7) 15. augustil 1902. aastal sündis Võrumaal Juhan Lüüde, kes aga **sai** Virumaal.
- 8) Vaata, koolipreili, ma ei taha üldse saada.

Harjutus 5. Kirjuta lünka *hoidma, pidama, saama* või *võtma* õiges vormis.

- 1) Selleks soovitan otse **ühendust** Koerakuulajaga.
- 2) Nad **ühendust** kirjavahetuse teel.
- 3) Mul ei olnud kedagi, kellega **ühendust** ja nõu küsida.
- 4) Ma soovin **ühendust** härra ja proua Petersoniga Nõmmelt.
- 5) Kristel ja Priit Skype'i kaudu **ühendust**.
- 6) Nõnda **ühendust** ka Vormsiga.
- 7) Või hakkate kirjatuvidega **ühendust** ?
- 8) Ole tubli ja minuga **ühendust**.
- 9) Anna teada, kuidas **ühendust** ?
- 10) Lõpuks tagasi Tartus lubasime **ühendust** .
- 11) Perearstiga peaks telefoni teel **ühendust** kolme päeva jooksul.
- 12) **Ühendust** väike praam, mis teeb iga päev ühe sõidu Dafnest.

Harjutus 6.

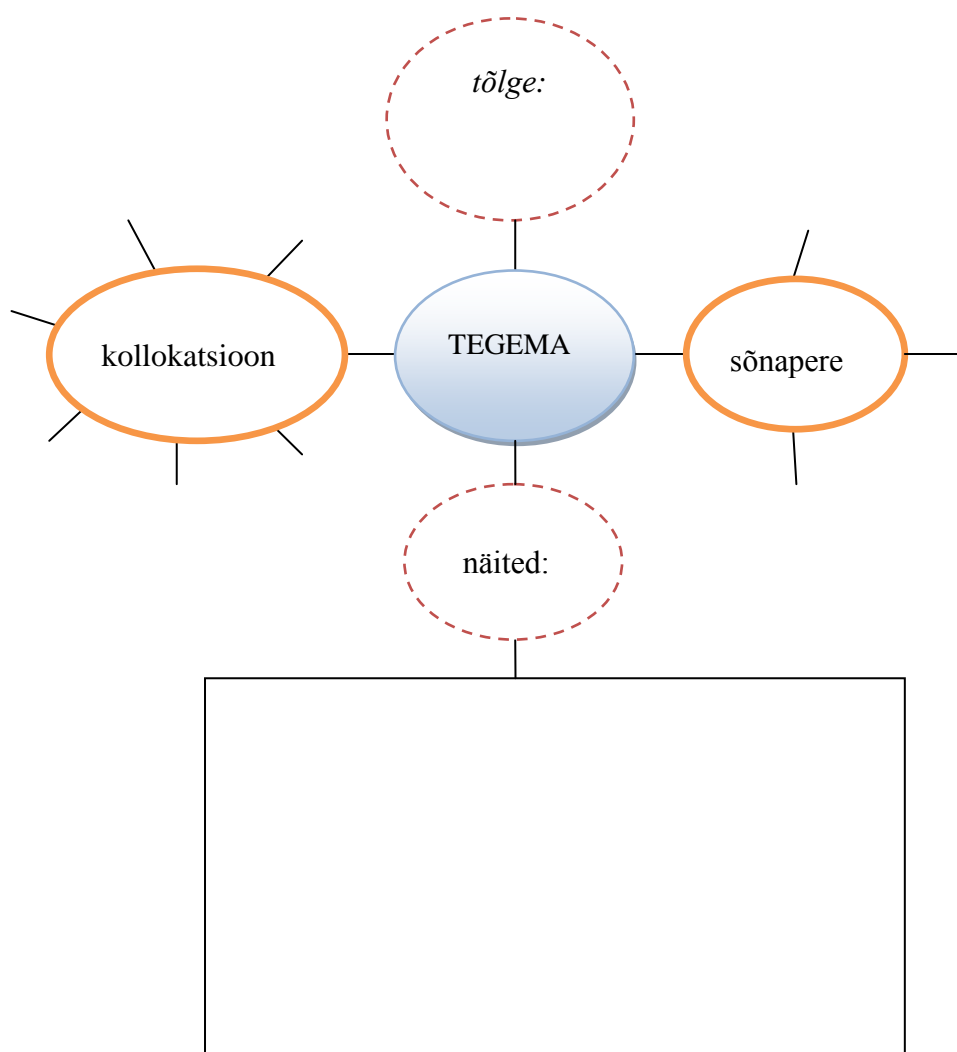
- a) Tõlgi sõna *saama*.
- b) Kirjuta laused, kasutades korpuse päringut (*search*).
- c) Lisa kõige sagedasemad kollokatsioonid, kasutades sõnavisandit (*word sketch*).
- d) Lisa sõnu, mida võib sõnast *saama* tuletada. Vajadusel kasuta sõnaraamatut „Eesti keele sõnapered“ (SP): <http://www.eki.ee/dict/sp/>

Harjutus 7.

- a) Tõlgi sõna *tegema*.
- b) Kirjuta laused, kasutades korpuse päringut (*search*).
- c) Lisa kõige sagedasemad kollokatsioonid, kasutades sõnavisandit (*word sketch*).

d) Lisa sõnu, mida võib sõnast *tegema* tuletada. Vajadusel kasuta sõnaraamatut „Eesti keele sõnapered“ (SP): <http://www.eki.ee/dict/sp/>

Harjutus 8. Leai lausele kõrvaltulbast sobiv lõpp (sobivad lõpud).

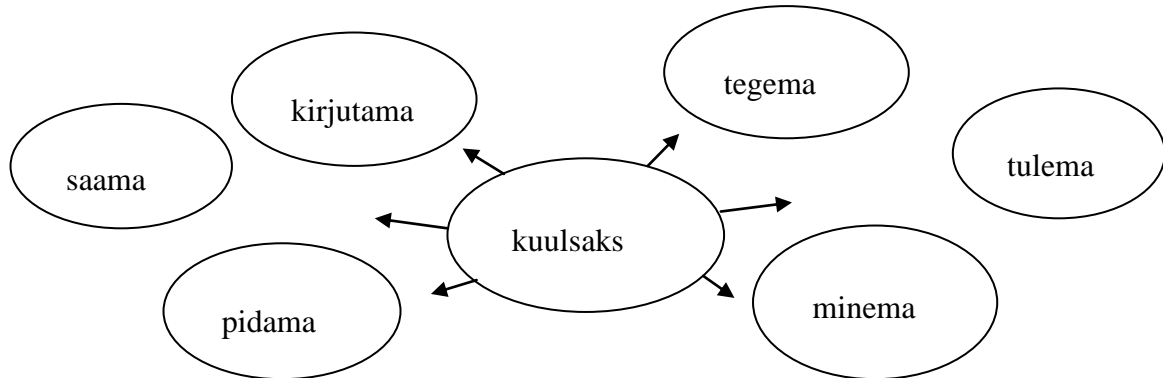
1)	Hanila vallal läks	ellujäämise raskeks.
2)	Kahe jalaga maas püsimine muutub	sageli raskeks.
3)	Sõda ja katk tegid	oma reklaamiga hulluks.
4)	Lilli loba ajab	raskeks juba 2009. aasta algusest.
5)	Minu tehtud ülesanded osutuvad	päris hulluks.
6)	Rahaautomaat	väga raskeks.

7)	Mõned telekanalid ajavad	raskeks.
8)	Tema hingamine muutub	plika elu raskeks.
9)	Perenaine oli kade ja tegi	inimesi hulluks.
10)	Ma ajasin õpetaja oma vigase keelega	läks hulluks.

Harjutus 9. Leia kõrvalolevast tulbast sõnaühendisse sobiv sõna.

1) nalja	pidama
2) kõnet	käima
3) muusikat	minema
4) hulluks	kuulama
5) riides	saama

Harjutus 10. Millised sõnad sobivad kokku?

Harjutus 11. Mis sõna ei sobi ritta?

- 1) *käima*: sünnipäeval, koolis, kontserdil, tees, väljas.
- 2) *kasutama*: kääned, tolmu, küsimusi, edu, fakte.
- 3) *kirjutama*: kutset, raamatuid, kingitust, vastust, sõna.
- 4) *kuulama*: intervjuud, kuuldemängu, ilmateadet, kommentaare, kõrva.
- 5) *minema*: müüki, telefoni, lendu, tööle, kooli.

Harjutus 12. Mis sõna ei sobi ritta?

- 1) *käima*: riides, külas, lihal, diskol, internetis.
- 2) *kasutama*: väljendeid, rõõmu, hoonet, skeemi, värve.
- 3) *kirjutama*: programmi, õli, luuletusi, stsenaariumi, fraase.
- 4) *kuulama*: raadiot, pilti, lugusid, kõnesid, laulu.
- 5) *minema*: silma, peole, lillele, riidu, metsa.

Harjutus 13. Mis sõna ei sobi ritta?

- 1) *käima*: minu pool, minu käes, duši all, linna peal, välismaal.
- 2) *kasutama*: kammi, sõnu, mobiiltelefoni, keelt, tunnet.
- 3) *kirjutama*: mustandit, pilti, tööd, arveid, uudist.
- 4) *kuulama*: taevast, teksti, vastuseid, muusikat, plaati.
- 5) *minema*: reisile, tülli, nalja, oma rada, kallale.

Harjutus 14. Ütle teisiti ühe sõnaga.

- 1) tuttavaks saama –
- 2) alguse saama –
- 3) tööd tegema –
- 4) nalja tegema –
- 5) pilti tegema –
- 6) selgeks tegema –
- 7) pidu pidama –

Harjutus 15. Ütle teisiti kahe sõnaga.

- 1) viga saama –
- 2) kuulsaks saama –
- 3) nalja tegema –
- 4) ettepanekut tegema –
- 5) hulluks minema –
- 6) kokkuvõtet tegema –

**Harjutus 16. Kirjuta erinevate algustähtedega sõnu, mis sobivad kokku sõnaga
PIDAMA. Kõik ruudud ei pea täidetud olema.**

A	B	C	D	E	F	G
H	I	J	K	L	M	N
O	P	Q	R	S	T	U
V	W	Õ	Ä	Ö	Ü	

Harjutus 17. Kirjuta erinevate algustähtedega sõnu, mis sobivad kokku sõnaga MINEMA. Kõik ruudud ei pea täidetud olema.

A	B	C	D	E	F	G
H	I	J	K	L	M	N
O	P	Q	R	S	T	U
V	W	Õ	Ä	Ö	Ü	

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Aljona Suhhomlinova, sünd. 22. jaanuaril 1989. aastal, annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Verbid ja verbikesksed kollokatsioonid III kooliastme eesti keele kui teise keele õpikutes“, mille juhendaja on Sirje Rammo,

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 22.08.2016